

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

T.C.

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANA BİLİM DALI

ADALET BAKANLIĞI ÇALIŞANLARININ MAĞDUR VE SUÇA
SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARA YÖNELİK ADLİ SOSYAL HİZMET
UYGULAMALARI İLE İLGİLİ TUTUMLARI

ZEKAVET BEKLE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ.DR. GÜLSÜM KORKUT

BURDUR-2025

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANA BİLİM DALI

**ADALET BAKANLIĞI ÇALIŞANLARININ MAĞDUR VE SUÇA
SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARA YÖNELİK ADLİ SOSYAL HİZMET
UYGULAMALARI İLE İLGİLİ TUTUMLARI**

ZEKAVET BEKLE
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ.DR. GÜLSÜM KORKUT

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Merve Nur OKTAR

Üye: Doç.Dr. Özal ÇİÇEK

BURDUR-2025

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum “Adalet Bakanlığı Çalışanlarının Mağdur Ve Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları İle İlgili Tutumları” adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakların metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Zekavet BEKLE

Tarih ve İmza

TEŞEKKÜR

Adalet Bakanlığı Çalışanlarının Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları ile İlgili Tutumları isimli çalışmamın her aşamasında yoğun çalışma temposuna rağmen beni yalnız bırakmayan, bana inanan ve beni destekleyen çok kıymetli danışmanım Doç. Dr. Gülsüm KORKUT’a,

Bu süreçte her zaman rahatlıkla kapısını çalabildiğim, bilgi birikimi ve tecrübesiyle beni aydınlatan, tezimin mülakat sorularının hazırlanma sürecinde yardımlarını asla unutmayacağım Dinar Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu ve Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Emrah Turan’a, yüksek lisans sürecimin bütün safhalarında beni destekleyen, tezimin uygulanma sürecinde yardımlarını esirgemeyen Dinar Cumhuriyet Başsavcısı Emre VURMAZ’a, tezimin uygulanma aşamasında desteklerini esirgemeyen diğer tüm Dinar Adliyesi hâkim, savcı, zabıt katibi, mübaşir ve avukatlara,

Tüm hayatım boyunca bana inanan ve beni destekleyen, iyi bir insan olmam için çabalayan, bugünlere gelmemde büyük emeği olan annem Gülsüm Müzehher ÖZSOY’a, babam Durmuş ÖZSOY’a, ablam Esra TUNÇ’a ve abim Emre ÖZSOY’a,

Hayatıma girdiği andan itibaren koşulsuz sevgisiyle beni sarıp sarmalayan, hayallerimi gerçeğe dönüştüren, içimdeki çocuğu hiç unutturmeyen sevgili eşim Avukat Abdülaziz BEKLE’ye teşekkür ederim.

Burdur,2025

(BEKLE, Zekavet, “Adalet Bakanlığı Çalışanlarının Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları ile İlgili Tutumları’’, Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2025)

ÖZET

Bu araştırma ile Adalet Bakanlığı’nda çalışan meslek gruplarının mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan adli sosyal hizmet uygulamalarına dair tutumlarının nasıl şekillendiğinin keşfedilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden betimleyici fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Araştırma, Afyonkarahisar ilinin Dinar ilçesinde yer alan Dinar Adliyesi’nde çalışan ve adli süreçte çocuklarla doğrudan teması bulunan 16 katılımcı (hâkim, savcı, zabıt kâtibi, mübaşir ve avukat) ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla, yüz yüze gerçekleştirilen yaklaşık 30 dakikalık görüşmelerle toplanmıştır. Görüşmelerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmış, veriler MAXQDA 2020 programı aracılığıyla kodlanmış ve ön görüşme süreci, beyanların alınması süreci, çocuğun yanında sosyal hizmet uzmanı bulundurulması süreci, sosyal inceleme raporları ve adli sosyal hizmet uygulamaları olarak 5 tema oluşturulmuştur. Araştırma bulgularına göre, genel olarak katılımcılar mağdur çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamalarını faydalı bulmakta ancak suça sürüklenen çocuklar açısından bu uygulamaların yeterince etkili ve gerekli olmadığı görüşündedir. Sonuç olarak, suça sürüklenen çocuklara yönelik sosyal hizmet temelli müdahalelerin güçlendirilmesi, mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve sosyal hizmet uzmanı sayısının artırılması yönünde öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mağdur Çocuk, Suça Sürüklenen Çocuk, Adli Sosyal Hizmet, Hukuk

(BEKLE, Zekavet, “Attitudes of Ministry of Justice Employees Regarding Judicial Social Work for Child Victims and Children Dragged into Crime”, Master’s Thesis, Burdur, 2025)

ABSTRACT

This research aims to explore how the attitudes of professional groups working in the Ministry of Justice are shaped towards forensic social work practices regarding children who are victims and pushed into crime. A descriptive phenomenological design, a qualitative research method, was employed in the study. The study was conducted with 16 participants (a judge, prosecutor, court clerk, bailiff, and attorney) working at the Dinar Courthouse in the Dinar district of Afyonkarahisar province and who have direct contact with children during the judicial process. Data were collected through approximately 30-minute face-to-face interviews using a semi-structured interview form developed by the researcher. Content analysis was used in the analysis of the interviews, and the data were coded using the MAXQDA 2020 program. Five main themes were created: the preliminary interview process, the process of obtaining statements, the process of having a social worker present with the child, social investigation reports, and forensic social work practices. According to the research findings, participants generally find forensic social work practices for child victims beneficial, but they believe these practices are neither sufficiently effective nor necessary for children pushed into crime. As a result, recommendations were developed to strengthen social service-based interventions for children drawn into crime, to make legislative arrangements, and to increase the number of social workers.

Keywords: Child Victim, Child Dragged into Crime, Forensic Social Service, Law

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLOLAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Çocuk Kavramı	3
1.2.Mağdur Çocuk Kavramı.....	4
1.3.Suç Sürüklenen Çocuk Kavramı	5
1.4.Adli Sosyal Hizmet Kavramı	6
1.5.Mağdur Çocuk.....	8
1.5.1.Suç Fiillerine Göre Mağdur Çocuk	8
1.5.2.Mağdur Çocuk Olmanın Mikro, Mezzo ve Makro Boyutta Etkileri.....	11
1.5.3.Mağdur Çocuk Olmanın Risk Faktörleri	14
1.6.Suç Sürüklenen Çocuk	16
1.6.1.Suç Fiillerine Göre Suç Sürüklenen Çocuk.....	16
1.6.2.Suç Sürüklenen Çocuk Olmanın Mikro, Mezzo ve Makro Boyutta Etkileri.....	18
1.6.3. Suç Sürüklenen Çocuk Olmanın Risk Faktörleri	19
1.7.Mağdur ve Suç Sürüklenen Çocuklar ile İlgili İstatistikler	23
1.8.Mağdur ve Suç Sürüklenen Çocuklar ile İlgili Yasal Düzenlemeler	27
1.8.1.Ulusal Yasal Düzenlemeler	27
1.8.2.Uluslararası Yasal Düzenlemeler	28

İKİNCİ BÖLÜM
ADALET SİSTEMİ İÇERİSİNDE MAĞDUR VE SUÇA SÜRÜKLENEN
ÇOCUK

2.1.Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocukların Adli Süreçteki Hakları	32
2.1.1.Koruyucu, Destekleyici Tedbirler ve Suça Sürüklenen Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri	32
2.2.Adalet Sistemi İçerisinde Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklar ile İlgili Yetkili Merciler	34
2.2.1.Çocuk Adalet Merkezleri	34
2.2.2.Çocuk Mahkemeleri	35
2.2.3.Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Birimi	37
2.2.4.Denetimli Serbestlik Müdürlükleri	38
2.2.5.Çocuk Ceza İnfaz Kurumları	38
2.2.6. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri.....	39
2.3.Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları	39
2.3.1. Sosyal İnceleme Raporları	39
2.3.2. Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuğun Dinlenilmesi	42
2.3.3.Ceza Yargılaması Uygulamaları	42
2.3.4.Hukuk Yargılaması Uygulamaları	43
2.3.5.Adli Görüşme Uygulamaları	43
2.3.6. Kırılgan Grup	45
2.4.Adli Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rollerini	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AMAÇ, YÖNTEM VE BULGULAR

3.1.Araştırmanın Amacı	49
3.2.Araştırmanın Önemi	49
3.3.Araştırmanın Sınırlılıkları	51
3.4.Araştırmanın Yöntemi.....	52
3.5.Çalışma Grubu	53
3.6.Verilerin Toplanması ve Analizi	54
3.7.Bulgular.....	55
3.7.1. Ön Görüşme Süreci	55

3.7.2. Beyanlarının Alınması Süreci	60
3.7.3. Çocuğun Yanında Sosyal Hizmet Uzmanı Bulundurulması.....	64
3.7.4. Sosyal İnceleme Raporları	67
3.7.5. Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları	71
TARTIŞMA	77
SONUÇ VE ÖNERİLER	86
KAYNAKÇA	91
EKLER.....	107
EK-1 Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu	108
EK-2 Araştırmada Kullanılan Nitel Soru Formu	109
EK-3 Etik Kurul Onayı.....	110
EK-4 Kurum İzni.....	111
ÖZGEÇMİŞ	113

KISALTMALAR

AGO:	Adli Görüşme Odası
BM:	Birleşmiş Milletler
ÇİM:	Çocuk İzlem Merkezi
ÇKK:	Çocuk Koruma Kanunu
SEGBİS:	Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi
SHÇEK:	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SİR:	Sosyal İnceleme Raporu
SSÇ:	Suçta Sürüklenen Çocuk
TCK:	Türk Ceza Kanunu
UNICEF:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund)

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Verileri	53
--	----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocukların Güvenlik Birimine Geliş Nedenleri .	25
Şekil 2: Suça Sürüklenen Çocuklara İsnat Edilen Suç Türü Dağılımı	25
Şekil 3: Suç Mağduru Çocukların Mağduriyet Türüne Göre Karıştığı Olay Sayısı.....	26
Şekil 4: Ön Görüşme Süreci	56
Şekil 5: Beyanların Alınması Süreci.....	60
Şekil 6: Çocuğun Yanında Uzman Bulundurulması.....	64
Şekil 7: Sosyal İnceleme Raporu.....	67
Şekil 8: Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları	71
Şekil 9: Adalet Bakanlığı Çalışanlarının Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklara yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları İle İlgili Tutumlarına İlişkin Tema ve Kategoriler	86

GİRİŞ

Çocuk, biyolojik, bilişsel ve duygusal gelişimini tamamlamamış, sürekli destek ve korunmaya ihtiyaç duyan gelişim sürecindeki birey olarak tanımlanır (Tuncer ve Erdoğan, 2018: 516). Adli süreçte çocuklar, bir suçun mağduru veya faili olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk bir suçtan dolayı zarar görmüş ise “mağdur çocuk”, bir suçun faili ise “suça sürüklenen çocuk” olarak adlandırılmaktadır. Adli sosyal hizmet ise; bireylerin ceza adalet sistemiyle karşılaştıkları durumlarda sosyal destek sağlayan profesyonel bir müdahale alanıdır. Suça sürüklenen çocuklar, mağdurlar, tanıklar, hükümlüler gibi adalet sistemiyle ilişkili gruplarla çalışılır (Çalış, 2022: 118). Bu hizmetin temel amacı, bireylerin haklarını koruyarak adil bir yargılama sürecine katkı sağlamak, psikososyal destek sunmak ve toplumsal uyumlarını güçlendirmektir. Sosyal hizmet uzmanları, bu süreçte bireylerin ihtiyaçlarını tespit eder, sosyal inceleme raporları hazırlar ve onları gerekli kamu hizmetlerine yönlendirir. Böylece adaletin sadece cezalandırma değil, aynı zamanda destekleme ve iyileştirme boyutu da hayata geçirilmiş olur.

Mağdur ve suça sürüklenen adalet sistemi ile karşılaştıkları ilk andan itibaren adli sosyal hizmet uygulamaları ile tanışmakta ve adli sürecin sonuna kadar adli sosyal hizmet uygulayıcıları ile temas halinde olmaktadır. Bu süreçte sosyal hizmet uzmanları mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile öncelikle ön görüşme yaparak korku ve endişe duygusunun giderilmesine yardımcı olur ve karşılıklı güven ilişkisi kurulur. Sosyal hizmet uzmanı, ön görüşme sonrası çocuğun ifadesi alınırken yanında bulunur. Bu durum mağdur ve suça sürüklenen çocuğa daha önce tanıştığı ve güven duyduğu birinin yanında bulunması sebebiyle özgüven verir ve sağlıklı ifade verme işlemi süreci bu şekilde tamamlanır. İfade verme işlemi sonrasında sosyal hizmet uzmanı mağdur ve suça sürüklenen çocuk hakkında bireysel, sosyal ve ailesel özelliklerini de göz önüne alınarak sosyal inceleme raporu düzenler ve bu raporda çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını mahkeme hâkiminden talep eder. Mahkeme hâkimi uygun gördüğü takdirde bu tedbirlerin uygulanmasına hükmeder. Böylece çocuğun yaşadığı travmanın, gelecekteki yaşamını en az düzeyde etkilemesi amaçlanır.

Adalet Bakanlığı çalışanları hâkim, savcı, zabıt kâtibi, mübaşir ve avukatlardan oluşmaktadır (Adalet Bakanlığı, 2015). Adalet sistemi içerisinde görev yapan bazı meslek profesyonelleri, çocuk psikolojisi ve gelişimsel özelliklerine yönelik yeterli donanımına sahip olmayabilir. Bu durum, mağdur ve suça sürüklenen çocuklarla iletişim kurarken yaş ve gelişim düzeylerine uygun bir yaklaşım sergilemesini zorlaştırabilmektedir. Bu süreçte, çocukların resmi ve mesafeli çalışanlarla karşılaşmaları, adli deneyimlerini olumsuz etkileyebilmekte ve ikincil örselenme riskini artırabilmektedir. Bu bağlamda, sosyal hizmet uzmanlarının çocuklara yönelik psikososyal destek ve hak temelli yaklaşım sunmaları, çocukların adli süreci daha sağlıklı bir şekilde deneyimlemelerine katkı sağlayabilmektedir.

Bu araştırma ile Adalet Bakanlığı'nda çalışan ilgili meslek gruplarının mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan adli sosyal hizmet uygulamalarına dair tutumlarının nasıl şekillendiğinin keşfedilmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Çocuk Kavramı

Çocuk; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, *“daha erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşın altındaki her birey çocuk sayılmaktadır”* şeklinde tanımlanmaktadır (UNICEF, 1998: 1). Bir başka tanımda ise çocuk, *“zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğa erişmemiş, toplumdaki rol ve görevlerini henüz öğrenmekte olan, bakıma ve eğitime gereksinimi olan varlıktır”* şeklinde tanımlanmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle çocuklar, olumsuz yaşam koşullarına karşı daha savunmasızdır. Ergenlik dönemi ise hızlı bedensel gelişim, cinsel olgunlaşma ve psikolojik değişimlerin yaşandığı bir süreç olup, bu dönemin sağlıklı geçirilmesi için ek destek gerekmektedir (Irwin, 2003:52).

Çocuk, doğumdan 18 yaşına kadar süren gelişim sürecinde ne “iyi” ne de “kötü” olarak nitelendirilebilecek bir bireydir. Bu süreç bebeklik, ilk çocukluk, okul çağı ve ergenlik evrelerini kapsar ve her evre, çocuğun gelişimsel ihtiyaçları, çevresiyle ilişkileri ve kişilik gelişimi açısından farklılık gösterir; en temel belirleyici ise maruz kaldığı yaşantılar ve deneyimlerdir (Çopur, Ulutaşdemir ve Balsak, 2015: 120). Çocuğun sosyal hayata katılımı ve karakter oluşumu üzerinde okul, akran grubu, aile, kitle iletişim araçları ve günümüzde kullanımı giderek yaygınlaşan sosyal medya uygulamalarının etkisi yadsınamaz derecede önemlidir (Danış ve Şahbikan, 2014: 634). Çocuk, toplumların geleceğini şekillendiren en önemli unsur olduğundan, geçmişten günümüze her toplumda büyük bir ilgiyle ele alınmıştır. Sosyalleşme sürecinde yaşanan herhangi bir bozukluk ilerleyen dönemlerde daha ciddi sorunlara yol açabilir ve bu da erken müdahaleyi kaçınılmaz hale getirmektedir (Dinç, 2020: 64). Başka bir ifadeyle, çocuk toplumun ruh halinin bir yansımasıdır ve onun davranışları da toplumun genel yapısından farklı olmayacaktır (Şimşek, 2021: 97).

Çocuk, anne karnından 18 yaşına kadar süren gelişim sürecinde, yaşına ve ihtiyaçlarına uygun temel haklara sahiptir. Bu haklar, yaşama, gelişme, korunma ve katılımı kapsayan Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uluslararası düzeyde güvence altına

alınmıştır. Biyolojik, fiziksel ve psikososyal açıdan yetişkinlerden farklı olan çocuk, bu hakların korunması ve desteklenmesini gerektirir (Danış ve Şahbikan, 2014: 632). Çocuğun üstün yararı, sağlıklı gelişimi ve olumlu sosyal ilişkiler kurabilmesi için hem ailede sevgi ve anlayışın hem de sosyal çevrede barış, eşitlik ve dayanışma değerlerinin sağlanmasını gerektirir. Bu ilke, ulusal ve uluslararası hukukta tüm çocukla ilgili kararların temelini oluşturur; Türkiye’de Çocuk Koruma Kanununda “korunma ihtiyacı olan” ve “suça sürüklenen” çocukların korunmasını bu çerçevede güvence altına alır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

1.2.Mağdur Çocuk Kavramı

Çocuklar; yaşamları boyunca çeşitli zorluklarla karşılaşmakta ve bu durum, onların psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyerek uzun vadede mağduriyetlere yol açabilmektedir. Mağdur çocuk, herhangi bir sebeple fiziksel, duygusal veya sosyal açıdan zarar gören çocuk olarak tanımlanabilir. Bu mağduriyetin nedenleri arasında ihmal ve istismar, şiddet, suça sürüklenme, göç, çalıştırılma ve ebeveyn kaybı gibi faktörler bulunmaktadır (Aslan, 2019: 92). Çocuklar, aile, okul veya sokakta ihmal, istismar, suça maruz kalma veya suça sürüklenme riskine sahiptir. Darp, kaçırılma ve silahlı saldırı en ağır mağduriyetler iken, eğitimden mahrum bırakılma, erken evlilik veya çalıştırılma da gelişimi olumsuz etkiler (Durak Ş. ve Durak M., 2017: 124). Mağduriyet kavramı, her türlü zarar verici eylemden etkilenmeyi ifade eden ve yaş veya cinsiyet gözetmeksizin tüm canlıları kapsayan geniş bir anlam taşır. Ancak konu çocuklar olduğunda, dünyaya bağımlı olarak gelen ve yetişkinliğe ulaşana kadar korunmaya muhtaç olan savunmasız bir bireyin zarar görmesi, onun üzerinde çok daha derin ve kalıcı etkiler bırakır (Ata, 2019: 47).

Çocuk ve çocukluk algısı, insanlık tarihi boyunca büyük değişimlerden geçmiş ve zaman zaman en sancılı süreçlere tanıklık etmiştir. Çocuklar, doğaları gereği savunmasız ve korunmaya muhtaç bireylerdir; tarihsel süreçte ise fiziksel ve psikolojik açıdan yetişkinler karşısında çoğu zaman korumasız kalmış, kendilerini savunabilecek yeterlilikte olmayan bir konumda yer almışlardır (Ata, 2019: 58). Günümüzde çocuk hakları yasalarla güvence altına alınmış olsa da çocuk mağduriyetleri devam etmektedir. Maddi durum yetersizliği, savaşlar, eğitimdeki yetersizlikler ve aile içi problemler,

çocukların ihmal ve istismara açık hale gelmesine, hatta suça sürüklenmesine neden olabilmektedir (Ata, 2019: 48).

1.3.Suçta Sürüklenen Çocuk Kavramı

Çocuk suçluluğu, hukuken reşit kabul edilmeyen, yani 18 yaşını doldurmamış bireylerin suç işlemesi olarak tanımlanabilir. Bu kavram, İngilizce’de “*juvenile delinquency*” terimiyle ifade edilmekte olup, Türkçeye tam olarak “*reşit olmayanın suçluluğu*” şeklinde çevrilebilir. Ancak, Türkiye’de bu durum genellikle “çocuk suçluluğu” olarak adlandırılmaktadır (Öcel, 2002: 374). “Sürüklenme” kavramı, çocukların bulundukları psikolojik durum, duygu ve düşüncelere bağlı olarak suç eylemine yönelme potansiyelini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle, suç işleyen çocuklar için şüpheli, sanık, suçlu veya hükümlü gibi terimler yerine, “suça sürüklenen çocuk” (SSÇ) ifadesinin kullanılması daha doğru ve uygun kabul edilmektedir (Limoncu, 2017:38). Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de “suçlu çocuk” yerine “suça sürüklenen çocuk” ifadesi tercih edilmektedir. Bu yaklaşım, suça karışan her çocuğun aynı zamanda bir mağdur olduğunu vurgulamakta ve uygulayıcıların bu bilinçle hareket etmesi gerektiğine işaret etmektedir (Solak, 2011:76).

“Suça sürüklenen çocuk” ifadesi, çocuğun suç işleme kapasitesinin sınırlılığına, eyleminden doğan sorumluluğun kısıtlı olduğuna ve en önemlisi, çocuğun toplumsal yapıda çeşitli faktörlerin etkisiyle suça yönlendirildiğine dikkat çekmektedir. Hukuki açıdan bu kavram, ilk kez 5395 sayılı kanunda açık bir şekilde tanımlanmıştır (Şimşek, 2021: 95). Suça sürüklenen çocuk ifadesi, “5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu” 3’üncü maddesinde “*işlediği bir fiil iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuktur*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu noktada, çocuğun suç teşkil eden eyleminde kendi iradesinden çok dışsal etkenlerin belirleyici olduğu düşünülmektedir (Bülbül ve Doğan, 2016: 33). Bu doğrultuda, “suçlu çocuk yoktur, suça sürüklenen çocuk vardır” anlayışıyla hareket edilmeli ve cezalandırmak yerine çocukların topluma yeniden kazandırılması için gerekli adımlar atılmalıdır (Danış ve Şahbikan, 2014: 633). Türkiye’de ceza sorumluluğu, yaş gruplarına göre üç farklı kategoriye ayrılmaktadır:

- **12 yaşından küçük çocuklar:** Suç işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış çocuklar, ceza sorumluluğuna sahip değildir. Çocuk suçluluğunun

nedenleri biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açılardan ele alınması gereken bir konudur.

- **12-15 yaş arası çocuklar:** Bu yaş aralığındaki çocukların işledikleri suçun hukuki anlam ve sonuçlarını kavrayıp kavrayamadığı ve davranışlarını kontrol edebilme yetenekleri uzmanlar tarafından değerlendirilmelidir. Çocuk suçluluğunda cinsiyet önemli bir risk faktörüdür. Araştırmalar, erkek çocukların kız çocuklara kıyasla suça daha fazla karıştığını göstermektedir. Türkiye’de erkek çocukların daha serbest yetiştirilmesi, onları olumsuz etkilere daha açık hale getirebilmektedir.
- **16-18 yaş arası çocuklar:** Bu yaş grubundaki çocuklar için ceza sorumluluğu bulunmaktadır ancak işlenen suça bağlı olarak bazı cezai indirimler uygulanmaktadır (Yurtcan, 2015: 589).

Çocuklar, gelişimlerinin erken dönemlerinde, bilişsel olgunlukları tam gelişmediği için dürtüsel ve sosyal normlara aykırı davranışlar sergileyebilirler. Bu durum çoğunlukla gelişimsel bir süreçtir. Ergenlikle birlikte yaşanan biyolojik ve psikolojik değişimler, maddi yetersizlik, eğitim olanaklarına erişememe ve göç gibi çevresel faktörlerde çocukların suça sürüklenme riskini artırmaktadır (Çabuk, 2022: 132). Çocukların suça sürüklenmesi hem bireyi hem de toplumu uzun vadede olumsuz etkileyen ciddi bir toplumsal sorundur. Suça sürüklenen çocuk, ailede veya toplumda yaşanan düzensizliklerin bir sonucu olarak mağduriyet yaşayan ve zamanla bu mağduriyetin topluma yansımalarına neden olan bireydir (Zengin ve Kesgin, 2013: 15).

1.4.Adli Sosyal Hizmet Kavramı

Sosyal hizmet mesleği, bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların refahını artırmayı hedefler. Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW)’na göre, sosyal hizmet disiplini; “*sosyal adalet, insan hakları gibi temel değerler doğrultusunda şekillenmiş, sosyal hizmet ve sosyal bilimler alanındaki teorilere dayanarak yaşam zorluklarını ele alıp bireylerin iyilik hâlini güçlendirmeyi amaçlamaktadır*” (IFSW, 2024). Sosyal hizmet, bireylerin ve toplumun refahını yükseltmek amacıyla sosyal değişimi destekleyen, insan ilişkilerinde karşılaşılan sorunları çözmeye, bireyleri güçlendirmeye ve özgürleşmelerine katkı sağlamaya yönelik bir meslektir. Bu alanda, insan hakları ve sosyal adalet temel ilkeler olarak kabul edilir (National Association of

Social Workers, 2014). Sosyal hizmet mesleği ve disiplini, sosyal refahın sağlanması, sosyal adaletin ve fırsat eşitliğinin desteklenmesi, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi konusunda önemli bir sorumluluk taşımaktadır (Danış ve Şahbikan, 2014: 628). Sosyal hizmet müracaatçıları şiddet gören kadın, çocuk, yaşlı, engelli ve mültecilerden oluşur. Sorunlar adli süreçlere taşındığında, sanık, maktul, taraflar, suça sürüklenen çocuk ve mağdur kavramlarıyla adli sosyal hizmet devreye girer (Filiz, 2011: 85). Sosyal hizmet mesleğinin tanım ve değerleri incelendiğinde, hukuk sisteminin gereksinim duyduğu farklı bakış açısının “adalet mekanizmasında sosyal hizmet yaklaşımı” olduğu görülmekte ve bu yaklaşım adli sosyal hizmet alanının ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Yücel ve Gönültaş, 2022: 433).

Sosyal Hizmet Sözlüğü’nde adli sosyal hizmet; *“yasalarla, yasal konularla ve davalarla hem ceza hem de hukuki adalet sistemleri içinde ilgilenen ve çocuk refahı, çocuk velayeti, boşanma, suça sürüklenen çocuklar, akrabaların sorumluluğu, refah hakları, zorunlu tedavi programları ve yasal yeterlilik konularını içeren uzmanlık alanıdır”* şeklinde tanımlanmıştır (Barker, 1999: 119). Robbins ve arkadaşları ise adli sosyal hizmeti en sade şekliyle, *“sosyal hizmet uygulamaları ile hukuk sisteminin kesişimi”* olarak tanımlamıştır (Robbins, Vaughan-Eden ve Maschi, 2014: 171). Adli sosyal hizmet, ABD’de yer alan Ulusal Adli Sosyal Hizmet Organizasyonu (NOFSW) tarafından *“Kanun ve adli sistemlerle ilgili konu ve sorunlara yönelik bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Bu mesleğin uygulama alanı, ceza ehliyeti ya da sorumluluğu için değerlendirilen ya da tedavi edilen suçlulara yönelik hastanelerden psikiyatrik kliniklere kadar uzanmaktadır. Yine aynı organizasyona göre, adli sosyal hizmet uygulamacısının işlevi; adli mekanizma ile ilgili çeşitli birimlere (mahkeme, savcılık, kanun uygulayıcılar, avukatlar vs.) yönelik danışma, eğitim ve rehabilitasyon sağlamayı içermektedir.”* şeklinde tanımlanmaktadır (NOFSW’den aktaran Bilgin ve Kılıç, 2018: 153).

Türkiye’de adli sosyal hizmet uygulamaları, mahkemeler ve ilgili birimler aracılığıyla, kanunla ihtilafa düşen, mağdur olan veya tanık çocukların korunması, çocuğun üstün yararının gözetilmesi, velayet ve karar uygulamalarının yürütülmesi ile denetimli serbestlik birimleri, ceza infaz kurumları ve arabuluculuk süreçlerinde hükümlü ve ailelerine psiko-sosyal destek sağlanmasını kapsayan mesleki müdahaleleri içermektedir (Yanardağ, 2019: 442). Adli sosyal hizmet, sosyal hizmetin hukuk ve ceza adaleti ile kesiştiği alandır; çocuk refahı, velayet, boşanma, suça sürüklenen çocuklar, aile

sorumlulukları ve sosyal haklar gibi konuları kapsar. Özellikle aile içi şiddet, ihmal ve cinsel istismarda, çocukla adli görüşmeler yapmak, aileyi bilgilendirmek, psikososyal destek sağlamak ve çocuğu mahkemeye hazırlamak başlıca görevlerdendir (Pashı, 2017: 212).

Toplumun hukuka duyarlılığının artması, sosyal hizmetin adalet sistemindeki rolünü görünür kılmıştır. Sosyal hizmet uzmanları, yargıya değerlendirme ve müdahale hizmeti sunarak hukuki süreçlere katkı sağlar ve bilirkişi olarak görev alır (Purutçuoğlu, 2018: 5863). Adli sosyal hizmette sosyal hizmet uzmanlarının bilirkişilik görevleri, farklı müracaatçılarla çalışmayı, etik mülakatlar yapmayı, adli süreçte destek sağlamayı ve bireyin haklarını gözeterek değerlendirme ve öneri sunmayı içerir (Bilgin ve Kılıç, 2018: 153).

1.5.Mağdur Çocuk

Mağdur çocuk kavramı; suç fiillerine göre mağdur çocuk, mağdur çocuk olmanın mikro, mezzo ve makro boyutta etkileri ve mağdur çocuk olmanın risk faktörleri olmak üzere 3 ana başlıkta incelenmiştir.

1.5.1.Suç Fiillerine Göre Mağdur Çocuk

Çocuk istismarı, 0-18 yaş arasındaki bir çocuğun, bakımını üstlenen kişilerce fiziksel, duygusal veya psikolojik olarak zarar görmesine sebep olan, önlenabilir ve kasıtlı davranışlara maruz kalmasıdır (Hancı'dan aktaran Özer, Bütün, Beyaztaş ve Engin, 2007: 52).Çocuk istismarı, çocuğun sorumluluk, güven ya da güç ilişkisi içinde bulunduğu kişiler tarafından sağlığına, gelişimine, yaşam kalitesine ya da onuruna zarar veren ya da zarar verme riski taşıyan; fiziksel, duygusal veya cinsel kötü muamele, ihmal ile ticari ya da diğer türdeki sömürü biçimlerini içeren her türlü olumsuz davranışı ifade etmektedir (Mian, 2016: 42). Başka bir tanıma göre, çocuk istismarı, çocuğun bakımından sorumlu kişi veya kurumlar tarafından fiziksel, duygusal, sosyal veya psikolojik gelişimini olumsuz etkileyebilecek her türlü davranışın gerçekleştirilmesidir (Polat, 2017: 88)

Tarihsel süreç incelendiğinde, çocuklara yönelik fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın farklı toplumlarda uzun yıllardır var olduğu bilinmektedir (Polat, 2017: 24). Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarı ciddi boyutlardadır; son yıllarda artan kaçırma, cinsel saldırı ve şiddet vakaları, çocuk suçlarına karşı daha etkin önlemler alınması gereğini ortaya koymaktadır (Özmen, 2021: 83). Çocuk istismarı ise genel olarak fiziksel,

cinsel, duygusal istismar ve ihmal olmak üzere dört ana başlık altında sınıflandırılmaktadır (WHO, 2025).

Cinsel İstismar: Uluslararası Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleme Derneği (ISPCAN) çocukların cinsel istismarını “*rıza yaşının altındaki çocuğun yetişkin kişinin cinsel doyumuna yol açacak davranım içinde bulunması veya duruma göz yumulması ve bu davranımın herhangi bir nesne veya şiddet kullanımı, fiziksel veya genital temas içermesi, çocuk tarafından başlatılıp başlatılmaması ve kısa dönemde zararlı sonuçların ortaya çıkıp çıkmaması ile ilgilenmez*” şeklinde tanımlamaktadır (ISPCAN, 2023). Çocuk istismarı, aile üyeleri veya bakıcılar tarafından çocuğa uygulanan zarar verici davranışlar sonucu fiziksel, duygusal veya psikolojik açıdan olumsuz etkilenmesine hatta hayatını kaybetmesine yol açabilen bir durumdur. Çocuk ihmalıyla karşılaştırıldığında, çocuk istismarı genellikle bilinçli ve kasıtlı olarak gerçekleştirilen, fiziksel şiddet, duygusal baskı veya cinsel taciz gibi eylemleri içeren bir olgudur (Yüksel H. ve Yüksel M., 2014: 2). Başka bir tanıma göre, “*çocuğun rızası olsun ya da olmasın, kendisinden yaş olarak büyük bir kişi tarafından cinsel tatmin amacıyla kullanılması, cinsel ilişkiye zorlanması veya pornografik içeriklerde yer alması gibi durumlar, çocuğa yönelik cinsel istismar olarak kabul edilmektedir*” (Polat, 2017: 82). Bir başka tanıma göre cinsel istismar, “*çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim düzeyi nedeniyle kavrayamayacağı bir duruma, kendi rızası olmaksızın, zorla ya da aldatılarak maruz bırakıldığı cinsel nitelikli eylemler olarak tanımlanmaktadır*” (Daro, 2010: 242). Çocuk ve ergenlere yönelik cinsel istismar, tarih boyunca varlığını sürdüren toplumsal bir sorundur. Çocuklara yönelik cinsel istismar; cinsel ilişkiye zorlama, ensest ve çocukların para kazanma amacıyla cinsel sömürsünü de içeren çeşitli istismar türlerini kapsamaktadır (Murray, Nguyen ve Cohen, 2014: 328). Eğer bir çocuk ile kendisinden yaşça büyük bir kişi arasındaki temas, bu yetişkinin cinsel doyumunu amacıyla kullanılmışsa, bu durum çocuğun cinsel istismara maruz kaldığını gösterir (Hancı, 2002: 270).

Çocuk istismarı, psikososyal gelişimi tamamlanmamış bir çocuğun, yaşça büyük biri tarafından cinsel tatmin amacıyla kullanılmasıdır ve cinsel ilişkiye zorlama, ensest, pornografi, cinsel içerikli konuşmalar veya dokunma gibi davranışları kapsar (Topbaş, 2004: 78). Tanıdık biri veya bir yabancı eliyle gerçekleştirilen istismar, çocuk ve yetişkin arasındaki cinsel istismar vakalarının %30-50’sini oluşturur. Kız çocukları, erkeklere kıyasla dört kat daha fazla cinsel istismara maruz kalmaktadır. İstismarcıların büyük

çoğunluğu erkek olup, suç işleyenlerin %5-15'ini kadınlar oluşturmaktadır. Kadın faillerin cinsel istismar vakalarında çoğunlukla erkek çocukları hedef aldığı gözlemlenmektedir (Aktepe, 2009: 98).

Çocuklara yönelik cinsel istismarın, yalnızca gelişmiş ülkelerde değil, Türkiye’de de binlerce çocuğun maruz kaldığı travmatik bir gerçek olduğu ve ciddi bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınması gerektiği kabul edilmektedir (Koç vd., 2012: 121). Cinsel istismar, yalnızca fiziksel temas içeren eylemlerle sınırlı değildir; çocuktan fotoğraf talep etme, çocuğa uygunsuz fotoğraflar gönderme ve cinsel içerikli mesajlaşmalar da cinsel istismar türleri arasında yer almaktadır (DSÖ, 2017: 9). Cinsel istismar, yalnızca fotoğraf atma veya fotoğraf talep etme ile de sınırlı değildir; cinsel dokunma, oral-genital temas, bacak arası ilişki, cinsel birleşme, çocuk pornografisi ve çocuk fuhşu gibi istismar türlerinin yanı sıra, cinsellik içeren konuşmalar ve röntgencilik gibi davranışlar da bu kapsamda değerlendirilmektedir (Polat, 2017: 86). İhmal ve istismar, dünya genelinde çocukların karşılaşılabileceği ve hem geçici hem de kalıcı olumsuz etkiler bırakabilen durumlardır. Cinsel istismar, bu tür olumsuzluklar arasında çocuklar üzerinde en büyük zararı veren istismar türlerinden biridir. Cinsel istismara uğramış çocukların özelliklerinin doğru bir şekilde tanımlanması, bu tür olayların önlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır (Çalışkan ve Sağlam, 2015: 6).

İhmal: Çocuk ihmali, çocuğun fiziksel ve ruhsal gereksinimlerinin, bakımından sorumlu kişiler tarafından yeterli düzeyde karşılanmaması durumudur. Bu durum, sadece ekonomik bir mesele değil, aynı zamanda bireyin ruh halini etkileyen önemli bir sorundur (Çetin ve Altınar, 2019: 136). Çocuğa bakım sağlamakla sorumlu kişinin, beslenme, giyim, sağlık, sosyal ve duygusal ihtiyaçlar gibi temel gereksinimlere yeterli ilgi göstermemesi ya da çocuğun yaşam koşullarına gereken özeni sağlamaması, çocuğu fiziksel veya duygusal açıdan ihmal etme olarak tanımlanmaktadır (Corrine vd.’den aktaran Özer vd., 2007: 52). Başka bir tanıma göre ihmal, çocuğun temel gereksinimlerinin, bakımından sorumlu kişiler tarafından yeterli düzeyde karşılanmaması sonucu çocuğun gelişiminin olumsuz etkilenmesidir. Özellikle ebeveynlerde görülen ruhsal bozukluklar ve madde kullanımı gibi etkenlerin çocuk ihmali riskini artırdığı bilinmektedir (Yurdakök, 2010: 424).

Fiziksel İstismar: Fiziksel istismar, 18 yaş altındaki çocuk veya gencin, bakımından sorumlu kişi ya da kişiler tarafından fiziksel bütünlüğüne zarar verecek şekilde darp edilmesi veya yaralanma riski oluşturan davranışlara maruz bırakılması olarak tanımlanır (Taner ve Gökler, 2004: 83). Fiziksel istismar, çocuğa yönelik kasıtlı fiziksel güç kullanımı sonucu, çocuğun bedensel ve psikolojik sağlığı ile yaşamı ve biyopsikososyal gelişiminin olumsuz biçimde etkilenmesi olarak tanımlanabilir (Dağlı ve İnancı, 2011: 30). Fiziksel istismar, çocuklar arasında en sık rastlanan ve tespit edilmesi görece daha kolay olan istismar türüdür. Bu biçim, çocuğun bedenine yönelik kasıtlı zarar verme veya kötü muamele davranışlarını kapsamaktadır. Fiziksel istismarın en sık görülen şekli ise şiddet uygulamadır (Kara, Biçer ve Gökalp, 2004: 145). Çocuklara yönelik fiziksel istismarın ciddi bir biçimi olan “Sarsılmış Bebek Sendromu”, genellikle iki yaş ve altındaki çocuklarda görülmekle birlikte beş yaşına kadar da ortaya çıkabilen ve bebeklere uygulanan kafa travması sonucunda gelişen klinik bir durumdur (Christian ve Block, 2009: 123).

Duygusal İstismar: Çocuk ve gençlerin, kendilerini olumsuz etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalması veya yeterli sevgi, ilgi ve bakımın sağlanmaması sonucunda, toplumsal ve bilimsel ölçütlere göre ruhsal açıdan zarar görmesi durumudur. Bu istismar türü, tanımlanması en güç olmasına rağmen en sık rastlanan biçimdir ve tek başına ya da diğer istismar türleriyle eş zamanlı olarak ortaya çıkabilir (Runyan vd.’den aktaran Özer vd., 2007: 52). Duygusal istismar, çocuğun duygusal ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen davranış veya ihmalleri kapsar; reddetme, yalnız bırakma, korkutma, suça teşvik, erken yetişkin rolü yükleme ve aşağılama gibi türleri vardır (Dağlı ve İnancı, 2011:33). Duygusal istismar, çocuğun sevgi, ilgi ve yakınlık gibi duygusal ihtiyaçlarının karşılanmaması durumudur. Bu tür istismar, hakaret etme, tehditte bulunma, aşağılayıcı lakaplar takma, küçük düşürme, baskı uygulama gibi davranışlarla kendini gösterebilir (Taner ve Gökler, 2004: 85).

1.5.2.Mağdur Çocuk Olmanın Mikro, Mezzo ve Makro Boyutta Etkileri

Çocuk istismarı, bireysel, ailevi ve toplumsal faktörlerin etkileşimiyle ortaya çıkan önemli bir halk sağlığı sorunudur. Önleme, tedavi, rehabilitasyon ve hukuki müdahaleleri içeren bütüncül ve disiplinler arası bir yaklaşım gerektirir (Paslı, 2017: 211). Mağdur çocuk olmanın mikro, mezzo ve makro boyutta etkileri bulunmaktadır.

Mikro Boyutta Etkiler: Mikro sistemler, bireylerin günlük yaşamda en doğrudan etkileşimde bulunduğu çevreleri ifade eder. Ev ortamı, çoğu insan için temel mikro sistem olup, okullar, dini kurumlar, akran grupları ve iş yerleri de bu kapsamda yer alır. Bireylerin yüz yüze iletişim kurduğu bu sistemlerin sağlıklı işlemesi, onların gelişim potansiyellerini destekleyerek kişisel ve sosyal becerilerini güçlendirmelerine katkı sağlar (Pitmann vd.'den aktaran Pash, 2017: 211).

Çocuğun maruz kaldığı zararlı davranışlar hem o anki yaşantısında hem de ilerleyen dönemlerde duygusal, sosyal ve davranışsal problemler yaşamasına yol açabilir (Aslan, 2019: 93). Çocuklukta cinsel istismara maruz kalan 250 yetişkinle yapılan bir araştırmada, bu bireylerin istismar yaşamayanlara kıyasla daha sık psikiyatrik ve psikosomatik rahatsızlıklar yaşadığı, intihar düşüncelerinin daha yaygın olduğu, beden algılarında bozulmalar görüldüğü ve sosyal işlevselliklerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir (Nickel vd., 2004: 486). Uygun ve uzun süreli bir tedavi sağlanmadığında, intihar girişimlerine ve hatta ölümle sonuçlanabilecek durumlara yol açabileceği gözlemlenmiştir (Çetin ve Altın, 2019: 137). Cinsel istismar, çocuklarda yaş, gelişim ve maruz kalınan şiddete bağlı olarak değişen yıkıcı etkilere sahiptir. Kısa vadede kaygı ve travmalara, uzun vadede madde bağımlılığı, cinsel işlev bozuklukları ve depresyon gibi sorunlara yol açarak sosyal, duygusal ve davranışsal gelişimi olumsuz etkiler (Kurtay vd.'den aktaran Çetin ve Altın, 2019: 137). İstismara uğrayan çocuklarda intihar eğilimi, kişilik bozuklukları, dürtü kontrol sorunları, değersizlik hissi, kendine zarar verme, okuldan kaçma, öfke patlamaları, korku, agresif davranışlar ve düşük benlik saygısı gibi psikolojik ve davranışsal sorunlar sık görülür (Polat, 2017: 261). Cinsel istismarın kısa vadeli psikiyatrik etkilerini inceleyen bir araştırmada, çocukların büyük bir bölümüne psikiyatrik tanı konulduğu belirlenmiştir. Bu tanıların arasında en yaygın olarak travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve depresyon öne çıkarken, kısa dönem etkiler açısından incelendiğinde kız ve erkek çocuklar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Dönmez vd., 2014: 45).

Cinsel istismarın uzun vadeli etkileri, kısa vadede yaşanan sorunların zamanla kronikleşmesi ve ilerleyen dönemlerde daha belirgin hale gelmesiyle ortaya çıkmaktadır (Alpaslan, 2014: 199). Yanar ve Buz (2023: 590) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, cinsel istismarın akademik başarıda düşüşe yol açtığını, bireyin ilerleyen yıllardaki ekonomik durumunu olumsuz etkilediğini ve mesleki yeterlilik kazanımını

güçleştirdiğini göstermiştir. Aynı çalışma, istismarın uzun vadede zihinsel, fiziksel ve cinsel sağlık üzerinde de kalıcı zararlar meydana getirdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, istismara maruz kalan bireylerde kısa vadede istenmeyen gebelikler görülebilen, bu durumun uzun vadede çocuğun, ailenin ve toplumsal yapının genelinde olumsuz etkiler yaratabileceği ifade edilmektedir (Foto Özdemir vd., 2012: 338). Cinsel istismara uğrayan çocuklarda etkiler; fiziksel (yaralanmadan ölümcül sonuçlara), psikolojik (özsayı kaybı, ruhsal bozukluklar), bilişsel (dikkat eksikliği, öğrenme güçlüğü) ve davranışsal (sosyal izolasyon, şiddet, suç, intihar) boyutlarda görülebilir (Zastrow, 2015: 275).

Cinsel istismara uğrayan mağdurlarda, yaşları ve gelişim dönemlerine bağlı olarak, istismarı takip eden süreçte rahatsız edici ve tekrarlayan düşünceler, uyku bozuklukları, kabuslar, konsantrasyon güçlükleri, yaşlarına uygun olmayan cinsel davranışlar gibi ani değişiklikler gözlemlenebilmektedir (Daignault ve Hebert, 2009: 108). Çocukluk döneminde cinsel istismara uğrayan bireylerin, yetişkinlikte evden veya okuldan kaçma, hırsızlık, kontrolsüz cinsel ilişki, uyuşturucu madde kullanımı ve saldırganlık gibi davranışsal bozukluklar sergileme olasılığının yüksek olduğu belirtilmektedir (Martin ve Silverstone, 2013: 4). Cinsel tacize maruz kalan çocuklarda, cinsel istismara bağlı uyum sağlama sendromu görülebilir. Bu sendrom, genellikle şu aşamalardan oluşur:

- İlk aşamada, çocuk cinsel istismarı gizlemeye çalışır. Bu, istismarı gerçekleştiren kişinin “bu bizim sırrımız, kimseye söyleme!” gibi tehditleri, çocuğun çevresinin kendisine inanmayacağı korkusu ya da aile içi bir istismar durumunda ailenin dağılması endişesi gibi nedenlerle gerçekleşebilir.
- Ardından çocuk kendini çaresiz hissetmeye başlar.
- Ardından çocuk, kendisini manipüle edilmiş ve çaresiz hisseder; bu durum karşısında bir uyum mekanizması geliştirir.
- Zaman içinde, çocuk güç toplayarak, gecikmiş ve çelişkili bir şekilde, bazen de yetişkinleri ikna edemeyen bir itiraf yapar.
- Son aşamada ise, çocuk ya da ergen tekrar içe kapanır ve hiçbir şey yaşanmamış gibi davranmaya başlar (Celbiş, Özdemir ve Kaya, 2011: 106).

Mezzo Boyutta Etkiler: Mezzo sistem, bireylerin mikro düzeydeki ilişkilerini birbirine bağlar ve güçlü ilişkilerde daha etkilidir. Sosyal hizmet müdahalelerinde genellikle ihmal edilen bu düzey, toplum düzeninin sağlanmasında önemli rol oynar (Pitmann vd.'den aktaran Paslı, 2017: 211). Çocuğun sevdiği ve güvendiği kişiler tarafından cinsel istismara uğraması, çevresine olan güvenini zedeleyerek ihanet duygusu yaşamasına yol açar. Mağdur çocuklarda güçsüzlük, çaresizlik, suçluluk, utanç ve kendine yönelik olumsuz düşünceler sık görülür; tekrarlayan istismar durumlarında bu duygular daha yoğunlaşır ve damgalanma ile içsel yargılanma hissini pekiştirir (Yam, 2020: 64).

Makro Boyutta Etkileri: Makro sistem, kültürün birey ve topluluk üzerindeki etkilerini inceler ve diğer sistemlere çerçeve sağlar. Sosyal hizmet uzmanları, makro düzeyde politika bilgisi ve sistemleri anlama becerisiyle daha güçlü müdahaleler yapabilir (Pitmann vd.'den aktaran Paslı, 2017: 211). Çocuklara yönelik cinsel istismarın makro boyuttaki etkileri hem aileleri hem de mağdurları derinden etkileyerek, halk sağlığını olumsuz yönde etkileyen ve kısa ile uzun vadede sosyal ve hukuki yıkıcı sonuçlar doğuran önemli bir toplumsal problemdir (Şentürk Pılan, Ayaz, Sönmez ve Soylu, 2012: 292).

1.5.3.Mağdur Çocuk Olmanın Risk Faktörleri

Çocuklara yönelik cinsel istismarda ailevi, bireysel ve sosyal faktörler rol oynamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü, bu riskleri kişisel (yaş, cinsiyet), ilişkisel (aile ve yakın çevre), çevresel (yaşanılan yer, okul) ve toplumsal (makro düzey faktörler) olmak üzere dört düzeyde incelemektedir (DSÖ,2016). Cinsiyet, yaş, sosyoekonomik durum, eğitim ve kültür seviyesinden bağımsız olarak tüm çocuklar ve ergenler cinsel istismara uğrama riski taşıırken, çocuk, aile veya toplumdan kaynaklanan çeşitli risk faktörleri bu oranı etkileyebilmektedir (Büber vd., 2023: 747).

Kişisel Risk Faktörleri: Cinsel istismar, kız çocuklarında daha sık görülür ve yaşla artarken, erkekler daha erken yaşta etkilenir. Mağdur çocukların eğitim seviyesi genellikle düşüktür ve okuldan ayrılma oranları yüksektir. İstismar, aile içi çatışma, boşanma veya ebeveyn kaybı gibi bozulmuş aile yapılarında daha yaygındır ve failer çoğunlukla çocuğun tanıdığı ve güvendiği kişiler olmaktadır. (Şimşek, Uysal, Gençdoğan ve Bez, 2013: 40). Zihinsel engelli çocuklar, düşük iletişim, öğrenme ve sosyal becerileri

nedeniyle cinsel istismara daha açıktır. Yaşadıkları istismarı tanımlamak, bildirmek veya yasadışı olduğunu fark etmekte güçlük çekebilirler (Büber vd., 2023: 749).

Çevresel Risk Faktörleri: Son yıllarda gençler arasında sanal iletişimin yaygınlaşması ve yüz yüze iletişim kurulmaması nedeniyle, sanal ortamda zorbalık ve istismar daha kolay bir şekilde gerçekleşmektedir (Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010: 259). Çocuklar, savunmasız olmaları, yaşadıkları olayı anlatabilme yeteneklerinin sınırlı olması ve çevresel faktörlerin etkisiyle tarihsel olarak istismar ve ihmale yetişkinlere kıyasla daha açık hale gelmişlerdir (Durak Ş. ve Durak M., 2017: 131). Çocuğun davranışları, büyüdüğü çevrenin özelliklerine bağlı olarak şekillenir. Bu nedenle, çocuğun ailesi, okulu, iş ortamı ve boş zamanlarını geçirdiği çevre, çocuk suçluluğu ile doğrudan ilişkilidir (Sevük, 1998: 9).

İlişkisel Risk Faktörleri: Aile içi ilişkiler, ebeveynin kaybı, geçimsizlik, alkol kullanımı, işsizlik, boşanma, kalabalık veya genç aile yapısı, düşük kültürel ve ekonomik düzey ile sağlık sorunları, çocuğun istismara uğrama riskini artırır (Ceylan vd., 2009: 131). Çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismarla genel sosyoekonomik düzey arasında doğrudan bir ilişki saptanmamış olsa da, annenin eğitim düzeyiyle istismar riski arasında anlamlı bir bağlantı bulunduğu dair araştırma bulguları mevcuttur (Gökçen, 2015: 25). Araştırmaların ortaya koyduğu önemli bulgulardan biri, cinsel istismarın yalnızca belirli bir ekonomik sınıfa özgü olmayıp tüm sosyoekonomik düzeylerde görülebileceğidir. Bunun yanı sıra, çocuğun organik sağlık sorunlarına sahip olması, annenin para karşılığında seks yapması gibi faktörler, çocuğun aile içindeki cinsel istismar riskini artıran önemli etkenler arasında yer almaktadır (Yağmur vd.'den aktaran Çetin ve Altın, 2019: 137). Otoriter aile yapısı, zayıf iletişim, düşük sosyoekonomik düzey, eş uyumsuzluğu, ebeveyn depresyonu, madde bağımlılığı, aile içi şiddet ve psikiyatrik öykü, çocuk ve ergenlerin cinsel istismar riskini artırır (Paslı, 2017: 40).

Toplumsal Risk Faktörleri: Çocukluk dönemi cinsel istismarının toplumsal risk faktörleri incelendiğinde; mağdurları koruyacak yasaların yetersizliği, toplumsal eşitsizliklerin varlığı, çocuğa yönelik düşük değer verme, savaşlar, internet yolu ile cinselliğe dair içeriklere erişim gibi unsurlar öne çıkmaktadır (Güner İ., Güner S., ve Şahan, 2010: 108). Zayıf aile bağları ve akran izolasyonu, gençleri suç davranışlarına daha yatkın hale getirir. Akran baskısı ve grup içinde kabul görme isteği, suç eylemlerini

tetikleyebilir; dışlanmış gençler ise suç aracılığıyla statü veya dikkat kazanabilir (Ataç, 2023: 55).

1.6.Suç Sürüklenen Çocuk

Suç sürüklenen çocuk kavramı; suç fiillerine göre suça sürüklenen çocuk, suça sürüklenen çocuk olmanın mikro, mezzo ve makro boyutta etkileri ve suça sürüklenen çocuk olmanın risk faktörleri olmak üzere 3 ana başlıkta incelenmiştir.

1.6.1.Suç Fiillerine Göre Suça Sürüklenen Çocuk

Çocuğun suçun hedefi olması kadar, suç teşkil eden bir eyleme karışması da onu mağdur olarak değerlendirmemiz gereken bir durumdur. Günümüzde, çocukların suçun faili olmadığı, suça itildiği veya sürüklendiği anlayışı, çocuk suçluluğuna dair baskın bir yaklaşımdır (Ata, 2019: 51). Ancak birçok ülkede “çocuk suçlu” kategorisinin belirlenmesinde temel ölçüt yaş olup, başka bir deyişle, ceza hukuku açısından “suça sürüklenen çocuk” belirli bir yaştan altındaki birey olarak tanımlanmaktadır. Bu yaş sınırı, ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, genellikle alt sınırı 7, üst sınırı ise 21 yaş arasında değişen aralıklarda belirlenmektedir (Dinç, 2020: 65). Çocuklar, özellikle ergenlik döneminde yetişkinliğe kadar süren hızlı ve çok yönlü bedensel, zihinsel ve psikolojik değişimlerden geçmektedir. Bu nedenle, çocuk suçluluğu yetişkin suçluluğundan ayrı ele alınmalı; çocuğun suça sürüklenmesinde gelişimsel süreçlerin etkisi mutlaka dikkate alınmalıdır (Dursun, 2021: 3). Suç davranışı genellikle 10 ile 14 yaş arasındaki geç çocukluk ve erken ergenlik dönemlerinde ortaya çıkmakta olup, zamanında müdahale edilmediğinde hızlı bir şekilde artış gösterebilmektedir. Araştırmalar, çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan suç eğilimlerinin yetişkinlikte de devam edebileceğini ve suça sürüklenen bireylerde ruhsal sorunların görülme olasılığının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Korkmaz ve Erden, 2010: 78). Yavuzer, çocukların işlediği suçların tür ve nedenleri bakımından yetişkinlerinkilerden farklılık gösterdiğini belirtmiş ve çocukluk dönemindeki suçların genellikle ergenlik dönemi olarak adlandırılan problemlili veya geçiş evresine denk geldiğini vurgulamıştır (Yavuzer, 2015: 155).

Alfieri'nin “Suçu cemiyet hazırlar, fert işler” ifadesi, yetişkin suçlular bağlamında farklı şekillerde yorumlanabilse de, suça sürüklenen çocuklar söz konusu olduğunda oldukça yerinde ve anlamlı bir değerlendirme olarak öne çıkmaktadır

(Saldırım, 2002: 314). Toplumsal yapıdaki dönüşümler ve aile dinamiklerindeki değişimle birlikte, suça sürüklenen çocukların sayısında artış gözlemlenmektedir. Bu durum, günümüzde farklı disiplinlerin ilgisini çeken ve giderek daha fazla önem kazanan bir araştırma alanı olarak öne çıkmaktadır. (Bülbül ve Doğan, 2016: 31). Çocuk suçları, bireyin 18 yaşın altındayken yasa dışı bir davranışta bulunması durumunu ifade eder. Bu tür davranışlar, genellikle toplum tarafından normal kabul edilen kuralların ve yasalarla belirlenen sınırların aşılması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Erciyas, 2020: 21).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre, 18 yaşını doldurmamış bireyler çocuk olarak kabul edilmektedir. Kanunun 31. maddesi doğrultusunda, çocuklar ceza sorumluluğu bakımından suçu işledikleri tarihteki yaşlarına göre 0–12, 12–15 ve 15–18 yaş olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Ceza ehliyeti 12 yaşını doldurmakla birlikte başlamakta; 12–15 yaş aralığındaki çocukların sorumluluğu ise, fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını kavrama ile davranışlarını yönlendirme yeteneklerinin olup olmadığına göre belirlenmektedir. Bu yaş grubuna ceza indirimini uygulanması öngörülmektedir. 15-18 yaş grubundaki çocuklar ise prensip olarak cezai sorumluluk taşısalar da, yine ceza indirimine kapsamına alınmaktadır (TCK, 2004). Günümüzde suça yönelim ve madde kullanımı, refakatsiz çocuklar da dâhil olmak üzere tüm çocuklar ve gençler için önemli bir tehdit haline gelmiştir. Bu nedenle, sorunun çözümüne yönelik etkili politikaların oluşturulması ve sosyal hizmet müdahalelerinin mikro, mezzo ve makro düzeylerde bütüncül bir yaklaşımla uygulanması son derece önemlidir (Tapan ve Derin, 2019: 859). Çocukların en sık karıştığı suç türlerinden biri yaralamadır. Özellikle 14-17 yaş grubundaki çocuklar arasında yaşanan anlaşmazlıkların, fiziksel şiddetle sonuçlanma olasılığı daha fazladır. Bunun yanında, cinsel suçlara en çok 15-17 yaş aralığındaki çocukların karıştığı, bu durumun ise sosyal medyaya artan maruziyetle bağlantılı olabileceği değerlendirilmektedir (Erten ve Ertay, 2023: 110).

Bir çocuk suça sürüklendiği andan itibaren, çocuk adalet sisteminin bir unsuru haline gelir. Bu sistem, çocuğun gerek mağdur gerekse fail olarak adalet sürecine dâhil olması durumunda; yaşına, gelişim düzeyine ve bireysel koşullarına uygun yaklaşımlar benimseyerek müdahalede bulunmakla yükümlüdür. Yetişkin adalet sisteminden ayrılan bu yapı, cezalandırmadan ziyade çocuğun korunması, rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması ilkesine dayanmalıdır (Erbay, Kayma Güneş, Ege, Baksi ve Civelek, 2015: 33). Suç ve suçluluk, tarih boyunca her toplumda karşımıza çıkan

toplumsal bir problemdir. Ruhsal, bilişsel ve fiziksel gelişimini tamamlamamış, toplumsal sorumluluk bilinci tam olarak oluşmamış ergenlerin suç davranışları sergilemesi, toplumu çocukluk ve suç ilişkisini daha kapsamlı biçimde ele almaya ve bu alanda önleyici yaklaşımlar geliştirmeye yöneltmiştir (Dinç, 2020: 62).

1.6.2.Suçta Sürüklenen Çocuk Olmanın Mikro, Mezzo ve Makro Boyutta Etkileri

Suçta sürüklenen çocukların yaşadığı sorunlar ve riskler, bireysel özelliklerinden sosyal çevreye ve toplumsal yapıya kadar farklı düzeylerde incelenebilir; bu bağlamda mikro, mezzo ve makro boyutlar, çocuk üzerindeki etkilerin anlaşılmasında yol gösterici bir çerçeve sunmaktadır.

Mikro Boyutta Etkiler: Suça sürüklenmek, çocuğun gelişim döneminde akademik, mesleki ve psikolojik açıdan olumsuz etkiler yaratabilir ve geleceğini tehdit edebilir (Erbay ve Gülüm, 2018: 163). Çocukları suçtan koruyamamak, sadece toplumun farklı yönlerden zarar görmesine neden olmakla kalmaz, aynı zamanda çocukların da suçun failleri olarak, suçun sonuçlarıyla bireysel olarak ciddi şekilde yüzleşmelerine yol açar (Karataş, Erükçü Akbaş ve Gülhan Orhan, 2020: 138). Suça sürüklenen çocuklarda, zaman zaman psikiyatrik rahatsızlıklar görülebilmektedir. Bu çocuklarda en yaygın psikiyatrik hastalıklar arasında davranış bozuklukları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, uyarıcı madde kullanımı, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete ve zihinsel gerilik yer almaktadır (Semerci, 2011: 82). Suça sürüklenen çocuklar hem yetişkinlikte suç riskini artırmaları hem de kısa vadede yaralanma ve sağlık sorunları gibi ciddi sonuçlar doğurabilmeleri nedeniyle araştırma açısından önemlidir (Anjaswarni, Widati ve Yusuf, 2019).

Mezzo Boyutta Etkiler: Çocuk, mağdurluk veya suça sürüklenme deneyimleri nedeniyle çevresini suçlayabilir ve şiddeti normalleştirerek gelecekte aynı örüntüyü tekrarlayabilir (Korkmazlar Oral, Engin ve Büyükyazıcı, 2010: 36). Sağlıklı davranışlar sergileyen bir aile, çocuğun sosyal değerlerinin kazanılmasında, fiziksel, duygusal gelişiminde, olumlu ve olumsuz olayların sürdürülmesi ve sağlıklı olarak benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Şentürk, 2018: 41).

Makro Boyutta Etkiler: Çocuk yaşta suça karışan bireylerin, ilerleyen yaşamlarında da suçla ilişki içinde olma ihtimali, genellikle toplumsal riskler bağlamında

ele alınmaktadır. Bu durum, toplumun güvenliğini sağlamak için suçun önlenmesine yönelik çalışmaların önemini ortaya koymaktadır (Heilbrun, Brock, Waite ve Lanier, 2000: 281). Uzun vadede, genç bireyin toplumun bir parçası olarak sağlıklı bir şekilde gelişimini engellemek hem genç için hem de toplum için kayıp bir geleceğe yol açar (Anjaswarni vd., 2019: 128).

1.6.3. Suça Sürüklenen Çocuk Olmanın Risk Faktörleri

Çocuk suçluluğu, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik açıdan ele alınmalıdır. Araştırmalar çevresel faktörlerin çocukları suç işlemeye daha fazla yönlendirdiğini göstermektedir; bu nedenle çocuklar, gelişimsel özellikleri ve çevresel etkiler nedeniyle yetişkinlerden farklı yasal değerlendirmeye tabi tutulur (Dinç, 2020: 64).

Çocuk suçluluğunun sebepleri, bireysel, ailesel ve çevresel faktörler olarak üç tema altında incelenebilir. Bireysel nedenler, çevresel faktörlere kıyasla daha az öneme sahip olup, genellikle diğer etmenlerle birleşerek karşımıza çıkmaktadır (Akduman, 2007: 77). Kısa vadede, suç davranışı genç için güvenlik tehdidi oluşturabilir, basit yaralanmalara, hatta ölümle sonuçlanabilecek ciddi yaralanmalara veya kontrolsüz cinsel davranışlar nedeniyle sağlık sorunlarına yol açabilir. Uzun vadede ise, gencin toplumda sağlıklı bir birey olarak gelişimini engelleyerek hem genç hem de toplum için kaybolan bir potansiyel ve gelecek anlamına gelir (Anjaswarni vd., 2019: 130). Ekolojik yaklaşım hem içsel hem de dışsal faktörleri dikkate alarak çocuk suçluluğunu değerlendirdiğinde, ailevi etmenler, kültürel faktörler, çevresel koşullar, mevcut kaynaklar ve fırsatlar göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğun suç davranışı ve suça yönelmesinin nedenleri, çocuğun bulunduğu sistemin bağlamında ele alınarak analiz edilmelidir (Gönültaş, 2017: 142). Çocukları suça sürükleyen bir dizi risk faktörü hem hukuki hem de sosyal boyutlara sahiptir. Ergenlik döneminde karşılaşılan bireysel ve ailevi zorluklar, yoğun ve kontrolsüz göçlerin çocuklar ve aileler üzerindeki olumsuz etkileri, sağlıklı akran ilişkileri, düşük sosyoekonomik ve kültürel düzey, eğitimsizlik ile alkol ve/veya uyuşturucu madde kullanımı gibi etkenler, bu risk faktörleri arasında sayılmaktadır (Akyüz, 2011: 65). Wilson'un gerçekleştirdiği bir çalışmada, suça sürüklenen çocukların erken çocukluk dönemlerinde zararlı ve yıkıcı ilişkilere maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Wilson'dan aktaran Demir ve Bademci, 2016: 18). Suça sürüklenen çocuk olmanın risk faktörleri bireysel, sosyal, ailesel ve toplumsal olmak üzere 4 başlıkta incelenmiştir.

Bireysel Faktörler: Akut psikiyatrik bozukluklar, düşük okul başarıları, cinsel rolünü yerine getirme konusunda yetersizlik, düşük özsaygı, ebeveynlerin olumsuz değerlendirmeleri, arkadaşsızlık, gerilim, depresyon ve olgunlaşma eksiklikleri gibi bireysel gelişim sorunları, çocuğun suça sürüklenmesinde etkili faktörler arasında yer almaktadır (Attar'dan aktaran Dinç, 2020: 66). Çocukların suça sürüklenmesinde sadece bireysel özellikler tek başına belirleyici değildir; ancak bu özellikler, suça yönelme ya da suç mağduru olma riskini artıran bir çevresel zemin oluşturabilir. Örneğin, hafif düzeyde zihinsel geriliğe sahip bir çocuk, suça itilme veya suç mağduru olma açısından daha fazla risk ve etkilenmeye açık olabilir (Karataş vd., 2020: 138). Çocuk suçluluğunda cinsiyet, belirleyici bir risk faktörü olarak öne çıkar. Erkek çocukların, kız çocuklara kıyasla suç davranışlarına daha sık karıştığı görülmektedir. Ülkemizde ise erkek çocukların kızlara göre daha fazla özgürlüğe sahip olmaları, onları olumsuz etkiler ve risklere karşı daha savunmasız kılabılır (Akduman G., Akduman B., ve Cantürk, 2007: 157). Çocuk suçluluğunu araştıran bir çalışmada, madde kullanımının suç davranışlarının en güçlü belirleyicisi olduğu ortaya konmuştur. Madde kullanımı ile suç arasında karşılıklı bir etkileşim bulunmakta; madde kullanımı suç oranlarını yükseltirken, suç işleme davranışı da zamanla madde kullanımını artırmaktadır (Güler, 2017: 223).

Çocuk suçluluğu ile ilgili risk faktörleri, aynı zamanda suçun yineleyici olmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, suçun tekrarlanmasıyla ilgili yapılan araştırmalarda, cinsiyet bazında farklı risk faktörlerinin ön plana çıkabildiği gözlemlenmiştir. Erkeklerde akran etkisi, kızlarda ise ailesel faktörlerin daha belirleyici olduğu ifade edilmektedir (Pusch vd.'den aktaran Bilginer, Karadeniz, Hızarcı, Cekin Yılmaz, ve Kandil, 2021). Suça karışan çocuklar, genellikle benzer suçlara tekrar tekrar yönelmektedir. Suça sürüklenen ve damgalanan çocuk ya da ergen, bulunduğu çevrede iletişim ve uyum sorunları ile ruhsal problemler yaşayabilmekte, bu durum da sık sık psikiyatri birimlerinde ayaktan veya yataklı tedavi gereksinimini doğurmaktadır (Taş ve Baysan Arabacı, 2020: 484). İhmal, istismar, anne-çocuk etkileşimi ve bağlanma sorunları, çocuklarda dışa vurumcu davranışları etkiler. Tedavi edilmemiş psikiyatrik rahatsızlıklar, madde bağımlılığı, olumsuz çevre ve aile sorunları suç riskini artırabilir. En sık görülen bozukluklar dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, davranış bozuklukları, depresyon, anksiyete ve zihinsel geriliktir; kendine zarar verme ve suç tekrarı da yaygındır. (Eyüboğlu M. ve Eyüboğlu D., 2018: 8).

Sosyal Faktörler: Çocuğun büyüdüğü sosyal çevre, kendine özgü bir kültüre, kurallara ve değer yargılarına sahiptir. Çevresinden olumlu etkiler alması, uyum sağlamasını ve kabul görmesini kolaylaştırırken, olumsuz etkiler ise kurallara karşı gelmesine, aykırı davranışlar sergilemesine ve dışlanmasına yol açarak suçun oluşmasına zemin hazırlayabilir (Kızmaz, 2005: 162). Çocuğun sosyalleşmesi ve topluma uyum sağlamasında arkadaşlarının da önemli bir etkisi vardır. Bazen bir gruba dahil olabilmek veya grup içindeki yerini koruyabilmek için kendi alışkanlıklarından ve değerlerinden ödün verebilir (Aldemir, 2010: 17). Bireyselleşmek ve bağımsızlaşmak isteyen ergen, bu dönemde kendi kararlarını alma ve bir gruba ait olma ihtiyacı hissedebilir. Bu ihtiyacın etkisiyle farklı gruplara katılabilir ve kabul görmek adına suç teşkil eden davranışlara yönelebilir (Karataş vd., 2020: 139). Araştırmalar, çocuk suçluluğu ile akademik başarı arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir, ancak bu ilişki oldukça karmaşıktır. Agresif davranışlar sergileyen çocuklar, okulda akranları ve öğretmenleri tarafından olumsuz tepkilerle karşılaşabilir, bu da akademik başarısını olumsuz etkileyebilir. Sürekli dışlanan ve derslerinde zorlanan çocuklar zamanla suça daha yatkın hale gelebilir. Ancak her agresif çocuk akademik başarısızlık yaşamaz ve her başarısız öğrenci de suç işlemeye yönelmez (Güler, 2017: 222).

Çocuk suçluluğu, aile, okul ve akran faktörleriyle ilişkilidir; ebeveyn tutumları, ekonomik ve duygusal destek, iletişim tarzı; okul devamsızlığı, kurallara uyum, öğretmen ve akran ilişkileri; ayrıca arkadaş çevresindeki antisosyal davranışlar suç riskini etkiler (Anjaswarni vd., 2019: 131). Suç unsurlarıyla sıkça karşılaşan çocuklar, sosyal süreç içinde bu davranışları öğrenerek veya çevrelerindeki bireyleri model alarak suça yatkın hale gelebilir (Okumuş vd., 2015: 8). Nitekim Güngör'e göre, çocuk suçluluğu kavramının temeli hukuktan ziyade sosyolojik ve psikolojik unsurlara dayanmaktadır (Güngör, 2008: 27). Çocuğun suça yönelmesinde sosyo-kültürel çevre, aile, grup normları, yaşam koşulları ve bireysel özellikler etkilidir; özellikle aile belirleyicidir. Bu nedenle suç önlemede aile ve sosyal çevreyi kapsayan iyileştirme çalışmaları gereklidir (Danış ve Şahbikan, 2014: 634).

Ailesel Faktörler: Çocuğun içinde bulunduğu aile yapısı, yaşam koşulları, ekonomik durum ve sağlık hizmetlerine erişimdeki yetersizlikler, onu suça yönlendiren etkenler arasında yer alabilir (Attar'dan aktaran Dinç, 2020: 66). Çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalarda, ailenin rolünün önemli bir etkisi olduğu ortaya

konmaktadır (Demir ve Bademci, 2016: 18). Ailenin ekonomik zorlukları, ebeveynlerden birinin işsiz olması, çocuktan maddi beklentiler, ebeveynlerin eğitim seviyeleri, aile içinde madde kullanımı, çok çocuklu ailelerde çocuğun ihmal edilmesi ve denetimsizlik, çocuğun suça itilmesinde başlıca etkenler arasında yer almaktadır (Şentuna, 2023: 74). Ailesi tarafından sevgiyle büyütülen, değer verilen ve üzerindeki beklentiler makul düzeyde tutulan, çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilen çocuklar, kendilerini ifade etme ve koruma konusunda zorluk yaşamazlar. Ailenin destekleyici ve olumlu tutumu, çocuğun kararlarında rehberlik eder ve suça karışma olasılıklarını önemli ölçüde azaltabilir (Şentuna, 2023: 74).

Çocuğun sosyalizasyonu aile, arkadaş, okul, çalışma, medya ve göç gibi faktörlerden etkilenir. Suç işleyen veya eğilimli aile bireyleri, çocuğun taklit eğilimiyle birleşerek suça yönelmesini artırabilir; örneğin, anne veya babanın cezaevine girmesi bu riski yükseltir. Aşırı koruyucu veya aşırı hoşgörölü aile tutumları, çocuğun özgüvenini zayıflatır ve bağımlı hale getirebilir; bu durum suça eğilim riskini artırır (Karataş vd., 2020: 139). Çocuğun gelişiminde aile etkisi büyüktür; aile içi çatışmalar, ihmal, aşırı disiplin, kötü muamele, antisosyal davranışlar, düşük eğitim ve sosyoekonomik düzey, madde kullanımı veya psikiyatrik sorunlar gibi ailevi riskler, çocukların suça yönelmesinde önemli etkenlerdir (Wasserman vd., 2003: 11).

Ergenlik dönemiyle birlikte, çocuğun üzerindeki ailenin etkisi azalırken, akran grubunun etkisi artmaktadır. İyi bir aile ortamında büyüyen çocuklar, diğer risk faktörleri bulunmasa da yalnızca problemli akranlarla etkileşimde bulunmanın riskli davranışları artırdığı gözlemlenmektedir (Güler, 2017: 222). Araştırmalara göre, suça yönelen çocukların büyük bir kısmı, yaşamlarının ilk yıllarını aile içindeki olumsuz toplumsallaşma süreçlerinde ve sosyal, ekonomik ve kentsel yapının düzensiz olduğu çevresel koşullarda geçirmiştir (Çiğdem ve Dikeçligil, 1991: 131-134). Aile yapısı ile suç arasındaki ilişki incelendiğinde, yarım aile durumu (ölüm, boşanma, terk), aile içi ilişki biçimleri (ebeveyn-çocuk ilişkileri, ailenin büyüklüğü, aile üyelerinin durumu, çocuk sayısı, ahlaki değerler) ve ekonomik koşullar önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ancak, ailenin yarım olması tek başına çocuğun suça yönelmesinde belirleyici bir etken olarak değerlendirilemez (Dönmezer, 1994: 19). Çocuk ile ebeveynler arasında doğal, samimi ve kalıcı bir bağın kurulamaması; ebeveynlerin çocuğu reddetmesi, duygusal ihmal, şiddet uygulamaları, boşanma sonrası ebeveyn denetiminin zayıflaması ve aşırı

baskıcı tutumlar gibi etkenler, çocuğun aileye karşı tepki göstererek ya da kendini kanıtlama amacıyla suça yönelmesine yol açabilir (Atıcı Arıcan vd., 2011: 21).

Toplumsal Faktörler: Araştırmalar, çocukların suça yönelmesinin bireysel, ailevi ve toplumsal faktörlerin birleşimiyle şekillendiğini, aile yapısı, ebeveyn çatışmaları ve çevresel koşulların önemli rol oynadığını göstermektedir (Yörükoğlu, 2007). Gönültaş ve Hilal'e göre, suç davranışını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan biri, göç ve göçün beraberinde getirdiği hızlı toplumsal değişim süreçleridir. Yaşadıkları çevreyi değiştiren ve hızlı bir toplumsal dönüşüm yaşayan çocukların, sapkın ve nihayetinde suçlu davranışlar sergilemesi, doğrudan veya dolaylı bir şekilde beklenen bir durumdur (Gönültaş ve Hilal, 2012: 159). Ancak, bu faktörlerin tek başına suç işleme üzerinde belirleyici olduğunu söylemek doğru değildir. Çocukların suça yönelmesinde çevresel koşulların yanı sıra ekonomik ve kültürel etmenlerin de önemli rol oynadığı görülmektedir. Türkiye'de ise bölgesel farklılıklar, sosyo-ekonomik ve kültürel nedenler ile göç ve terör gibi unsurların bu sürece etkisi dikkat çekmektedir (Ergenç ve Aydın, 2009: 74).

1.7.Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklar ile İlgili İstatistikler

Her çocuk, güvenli bir ortamda yaşama ve sağlıklı bir şekilde büyüme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, her yıl dünya genelinde milyonlarca çocuk fiziksel, cinsel ve duygusal şiddete maruz kalmakta veya bu tür şiddetin tanığı olmaktadır. Çocuğa yönelik kötü muamele ve şiddet, yalnızca bireysel mağdurlar üzerinde değil, aynı zamanda toplumun genel fiziksel ve ruhsal sağlığı, gelişimi ve refahı üzerinde de olumsuz etkiler yaratan evrensel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Paslı, 2017: 210).

Araştırmalara göre cinsel istismar vakalarının büyük bir kısmı (%77) aile bireyleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Faillerin çoğu 20-40 yaş aralığında, mağdur tarafından tanınan erkek bireylerden oluşmaktadır. İstismarcıların önemli bir bölümünün ise çocukluk döneminde istismara maruz kaldığı belirlenmiştir (Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007: 15). Mağdurlar, inanılmayacaklarını veya nasıl ifade edeceklerini bilmedikleri için istismarı açıklamakta tereddüt edebilir; bu durum cinsel istismarın yaygınlığının tespitini zorlaştırır. Zihinsel engelli çocukların bildirim durumu, ifade becerileri, engel düzeyi ve sosyal destekle ilişkilidir ve söylediklerine inanılmama riski vardır (Keilty ve Connelly, 2001: 279). Yapılan araştırmalar, cinsel istismar vakalarının sıklıkla ortaya çıkmadığını

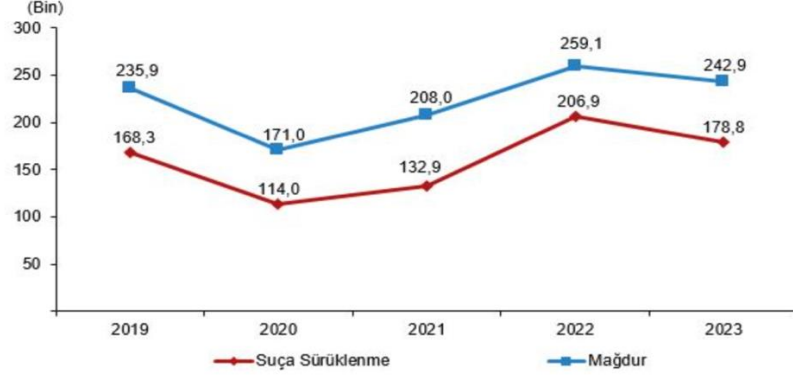
veya üzerinin kapatıldığını göstermektedir. Bu durum, yapılan istatistiksel çalışmalarda yüksek hata paylarına yol açmakta ve cinsel istismar olgusunun doğru bir şekilde tanımlanmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, istismara yol açan davranışların tanımlanmasında da güçlükler yaşandığı gözlemlenmektedir (Sağlam, 2016: 23). Cinsel istismarın yaygınlığını tam olarak belirlemek oldukça güçtür. Çünkü vakaların büyük çoğunluğu, %80'den fazlası genellikle bildirilmemekte ve bu nedenle gerçek oranların resmi kayıtlardakinden çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir (Alpaslan, 2014: 195).

Cinsel istismarda vakalar genellikle “buzdağının görünen yüzü” olarak tanımlanır; mağdurların anlatmaması, inanılmaması, bildirimde bulunamaması, kanıt eksikliği ve faillerin gizliliği koruma çabaları, istismarın uzun süre açığa çıkmamasına yol açar (Finkelhor, Wolak ve Berliner, 2001: 26).

Türkiye genelinde istismara uğrayan çocuklarla yapılan araştırmalarda, çocukların yaşları ilerledikçe birden fazla istismar türüne maruz kalma olasılıklarının da arttığı gözlemlenmiştir (Taçyıldız, 2013: 4). Türkiye'de Adalet Bakanlığı'nın 2014-2021 yıllarına ait verileri incelendiğinde, her yıl ortalama 18.230 çocuğa yönelik cinsel istismar soruşturması açıldığı tespit edilmiştir (Adalet Bakanlığı, 2021). Türkiye'de her yıl 0-18 yaş grubundaki 83 bin çocuk suça sürüklenmekte, 76 bin çocuk mağdur olmakta ve 23 bin çocuk mahkemeye çıkarılmaktadır. Bu verilere dayanarak, her yıl ortalama 150 bin çocuğun çocuk adalet sistemine dahil olduğu tahmin edilmektedir (Artuç, 2006). Cinsel istismar vakaları, tespitinin zor olması ve ailelerin sosyo-kültürel yapısı, toplumsal değerler ile inanç sistemleri gibi nedenlerle genellikle gizlenmeye çalışılan bir olgudur. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün 2013 yılı verilerine göre, “çocuğun cinsel istismarı” şikayetiyle açılan dava sayısı 35.214, “reşit olmayanla cinsel ilişki” şikayetiyle açılan dava sayısı ise 14.251'e ulaşmıştır. Bu veriler, cinsel istismar vakalarının ciddi boyutlara ulaştığını ortaya koymaktadır (Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2025). Türkiye'de, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından 2010 yılında yapılan çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırmasına göre, 7-18 yaş arasındaki çocukların %56'sının fiziksel istismara, %49'unun duygusal istismara ve %10'unun cinsel istismara tanık olduğu tespit edilmiştir (UNICEF, 2024). Türkiye'deki resmi verilere göre, her yıl güvenlik birimlerine başvuran veya getirilen yaklaşık 110 bin çocuk bulunmaktadır. Erkek çocuklar, kızlara göre altı kat daha fazla suç şüphelisi olarak

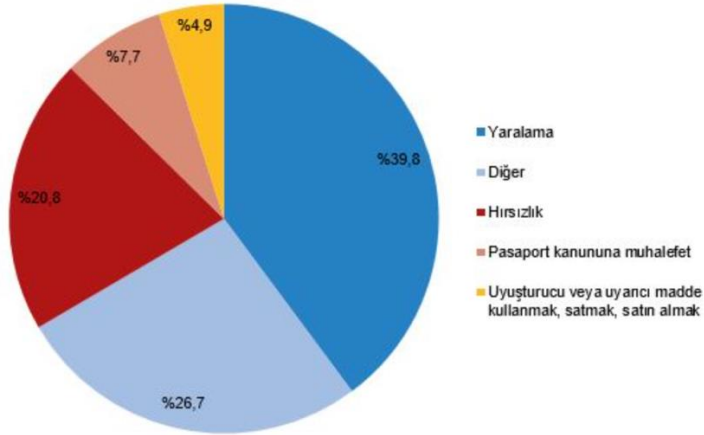
kayıtlara geçerken, bu çocuklar arasında en sık rastlanan suç türleri yaralama ve hırsızlık olmaktadır (TÜİK, 2025).

Seçilmiş geliş nedenlerinin yıllara göre sayısı, 2019-2023

Şekil 1: Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocukların Güvenlik Birimine Geliş Nedenleri
(TÜİK,2023)

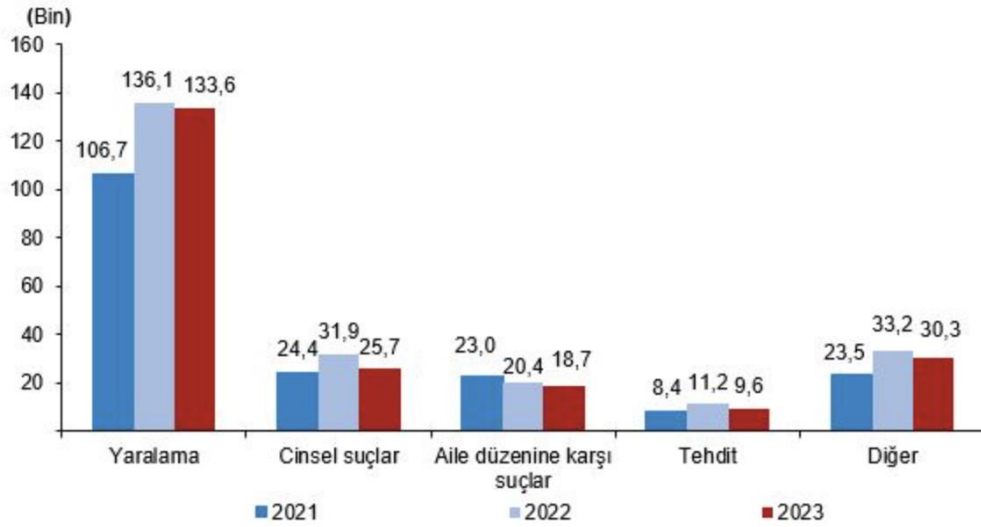
Suç sürüklenen çocuklara isnat edilen suç türü dağılımı (%), 2023

Grafikteki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Şekil 2: Suça Sürüklenen Çocuklara İsnat Edilen Suç Türü Dağılımı
(TÜİK,2023)

Suç mağduru çocukların mağduriyet türüne göre karıştığı olay sayısı, 2021-2023

Şekil 3: Suç Mağduru Çocukların Mağduriyet Türüne Göre Karıştığı Olay Sayısı
(TÜİK,2023)

Dünya genelinde yapılan araştırmalara göre, kız çocuklarının %20'si ve erkek çocuklarının %5-10'u cinsel istismara uğramaktadır (Stoltenborgh, Van Ijzendoorn, Euser ve Bakermans, 2011: 82). Dünya genelinde 21 ülkede gerçekleştirilen epidemiyolojik bir araştırmada, çocukluk döneminde cinsel istismar görülme oranı kızlarda %20, erkeklerde ise %10 olarak belirlenmiştir (Finkelhour, Wolak ve Berliner, 2001: 750). 1980 ile 2008 yılları arasında yayımlanan 217 çalışmanın değerlendirildiği bir meta-analiz sonucunda, dünya genelinde cinsel istismar görülme oranının %11,8 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada, her iki cinsiyet için en düşük oranların Asya kıtasında, kız çocuklarında en yüksek oranların Avustralya'da, erkek çocuklarında ise en yüksek oranların Afrika kıtasında görüldüğü belirlenmiştir (Stoltenborgh vd., 2011: 83). Avrupa'da her yıl yaklaşık 18 milyon çocuk cinsel istismara maruz kalmakta ve 850 çocuk cinayete kurban gitmektedir (Gönültaş, 2018: 52). 1993'te ABD'de Çocuk Koruma Servislerinde 2.989.000 vaka kaydı bulunmuş; bunların %47'si ihmal, %30'u fiziksel, %11'i cinsel, %2'si duygusal istismar ve %9'u diğer kötü muamelelerdir. İngiltere'de her hafta ortalama 4 çocuk istismar nedeniyle ölmektedir; her yıl 4 yaş altı her 1000 çocuktan en az biri fiziksel istismara uğramakta, her 10.000 çocuktan biri istismara bağlı ölmektedir (Polat, 2017: 403). Dünya Sağlık Örgütü'nün 2017 yılında yayımladığı rapora göre, 2016

yılında dünya genelindeki çocukların yaklaşık %23'ü fiziksel, %36'sı duygusal ve %26'sı ise cinsel istismara uğramıştır (WHO, 2025).

1.8.Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklar ile İlgili Yasal Düzenlemeler

Mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yasal düzenlemeler ulusal yasal düzenlemeler ve uluslararası yasal düzenlemeler olarak 2 ana başlıkta incelenmiştir.

1.8.1.Ulusal Yasal Düzenlemeler

Çocuk mağdurlar, yaşadıkları travmaları yasal temsilcilerine, kolluk kuvvetlerine veya hâkimlere aktarmada zorluk yaşayabilmektedirler. Bu nedenle, çocukların korunmasına yönelik özel düzenlemeler hukuk sisteminde yer almaktadır. Bu düzenlemeler, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK), 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer almaktadır.

5237 Sayılı TCK: Çocuklarla ilgili yapılan önemli düzenlemelerden biri, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliktir. Bu değişiklikle, çocukların ceza sorumluluğu yaşı 11'den 12'ye yükseltilmiştir. Bu değişiklik sayesinde, 12 yaşını doldurmamış çocukların işledikleri suçlar nedeniyle cezalandırılmalarının önüne geçilmiştir. Ayrıca, TCK'nın 31. maddesi ile çocukların işlediği suçların ceza sınırları, suçun işlendiği tarih dikkate alınarak belirlenmiştir (Şimşek, 2021: 102). 5237 sayılı TCK çocuklara yönelik güvenlik tedbirlerine dair düzenlemelere yer vermemiştir. Ancak, bu tedbirlerin çocuklara özgü ayrı bir kanunda belirlenmesi öngörülmüştür. TCK'da referans verilen kanun, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'dur (ÇKK). Bu kanunda, çocuklara uygulanacak güvenlik tedbirlerinin yanı sıra, bu tedbirleri uygulayacak olan bakanlıklar, kurumlar ve kuruluşlar, korunmaya ihtiyaç duyan çocuklar ile suça sürüklenen çocukların yargı sürecini yürütecek mahkemeler, görevli hâkim ve savcılar, sosyal hizmet uzmanlarının nitelikleri, atamaları ve görevleri gibi konular düzenlenmiştir. ÇKK, çocuklara yönelik özgürlük kısıtlayıcı tedbirlerin yalnızca son çare olarak kullanılmasını ve koruyucu ile destekleyici tedbirlerin öncelikli olmasını vurgulamaktadır (Bülbül ve Doğan, 2016: 33).

2828 Sayılı Kanun: 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda sadece “korunmaya muhtaç çocuk” tanımlanmıştır. Bu çocuklar, yasanın 3(a) maddesinde, *“bedensel, ruhsal ve ahlaki gelişimlerinin veya kişisel güvenliklerinin tehlikede olduğu, ana veya babasız, anne ya da babası belli olmayan, terkedilen, ihmal edilen, fuhuş,*

dilencilik, alkol veya uyuşturucu kullanımı gibi sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara maruz bırakılan, başıboş bırakılan çocuklar'' olarak tanımlanmıştır (Şimşek, 2021: 102). Korunmaya muhtaç çocuklar için evlat edinme ve koruyucu aile modellerinin yanı sıra, ailelerinden ayrılan çocuklar kurum bakımı altında hizmet alır. 2000'lerde 5-8 çocuğun bir personelle kaldığı çocuk evleri uygulanmaya başlanmış, 2005'teki ÇKK ile suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklar için SHÇEK bünyesinde ayrı kuruluşlar kurulması zorunlu hale gelmiştir (Balcı, 2019: 8).

5395 Sayılı Kanun: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3/1 (a) maddesi, çocuğu *“on sekiz yaşını doldurmamış, ancak daha erken yaşta ergin olsa bile birey”* olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, dünya genelinde birçok ülkede yaygın olarak kabul edilmektedir. Aynı maddede, korunmaya muhtaç çocuk *“bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehdit altında olan, ihmal edilen, istismara uğrayan veya suç mağduru olan çocuk”* olarak belirtilirken, suça sürüklenen çocuk ise *“kanunda suç olarak tanımlanan bir eylemi işlediği iddiasıyla hakkında soruşturma ya da kovuşturma başlatılan veya işlediği fiil nedeniyle güvenlik tedbiri uygulanan çocuk”* olarak tanımlanmıştır (Şimşek, 2021: 102). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 37. maddesi, 12 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında cezai işlem yapılamayacağını vurgulamakta ve bu çocuklarla ilgili tüm işlemlerin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir (Şimşek, 2021: 103).

1.8.2.Uluslararası Yasal Düzenlemeler

Çocuk hakları konusunda öncü yasal düzenlemelere sahip olan İngiltere'de, 19. yüzyıldan önce suça sürüklenen çocuklar yetişkinlerle aynı adalet sistemi içinde yer alıyordu. Ancak zamanla İngiltere, suça karışan çocuklar için farklı bir sistem geliştirmeye başlamıştır. 1854 yılında ıslahevlerinin kurulmasının ardından, 1908'de kabul edilen Çocuk Yasası ile çocuk mahkemeleri oluşturulmuştur (Cankurtaran Öntaş, 2008: 24). Çocuk haklarının korunmasına yönelik ilk örgütsel yapının kurulması fikri, 1894 yılında Jules de Jeune tarafından ortaya atılmıştır. De Jeune, bu amaçla Paris'te bir toplantı düzenlenmesini önermiştir. Ancak çocuk haklarının resmi olarak korunmasına yönelik ilk adım, 1912 yılında İsviçre'de atılmıştır. I. Dünya Savaşı sonrası birçok plan aksamasına rağmen, 1921 yılında Brüksel'de düzenlenen bir kongrede “Uluslararası Çocukları Koruma Birliği” kurulmuştur (Dirican, 2018: 44). Çocuklara yönelik adalet

sistemine dair evrensel standartların belirlenmesi amacıyla, farklı dönemlerde Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlar çeşitli kurallar geliştirmiş ve birçok ülke tarafından kabul edilen sözleşmeler hazırlanmıştır. Bu sözleşmeler, çocuk adalet sisteminin temel ilkelerini ortaya koymakta olup, aşağıda bu ilkeler ele alınacaktır (Şimşek, 2021: 100).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi: Çocuklara yönelik örgüt fikri 1894'te Jules de Jeune tarafından ortaya atılmış, 1912'de İsviçre'de bir girişim başlamış ancak I. Dünya Savaşı nedeniyle sürdürülememiştir. Savaş sonrası ihtiyaçla Cenevre'de "Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği" kurulmuş ve 1924'te Milletler Cemiyeti "Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi"ni kabul etmiştir (Akyüz, 2011: 22). Türkiye, 14 Eylül 1990 tarihinde Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayıp, 23 Aralık 1994 tarihinde onaylamış ve 27 Ocak 1995 tarihli 22184 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Saldırım, 1999: 144).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, günümüzde 194 ülke tarafından onaylanmış uluslararası bir belgedir. Bu sözleşmeye taraf olan devletler, göçmen, sığınmacı ve mülteci çocuklar da dâhil olmak üzere tüm çocukların, ebeveynlerinin ya da yasal vasilerinin cinsiyeti, ırkı, dili, etnik kökeni, sosyal durumu, engellilik durumu, doğumu veya diğer statülerine bakılmaksızın eşit haklara sahip olduğunu kabul eder ve bu hakları koruma altına almayı taahhüt eder (Çakırer Özservet ve Sirkeci, 2016: 2). Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk haklarının Magna Carta'sı olarak kabul edilir ve aileyi toplumun temel yapıtaşı olarak vurgular. Çocuğun sağlıklı büyümesi için sevgi dolu bir aile ortamı ve barış, özgürlük, eşitlik, hoşgörü gibi değerlerle yetiştirilmesi gerektiği belirtilir (Atılğan A. ve Atılğan Ü., 2009: 24).

Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi: Çocuk haklarının güçlendirilmesinde önemli adımlardan biri, çocuk pornografisi, ticareti, istismarı ve ırkçı tutumlarla mücadeledir; bu alandaki en önemli adım, Avrupa Konseyi'nin "Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi"dir (Özdemir ve Ruhi, 2016: 12).

Birleşmiş Milletler Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar (Pekin Kuralları): "Birleşmiş Milletler, 29 Kasım 1985 tarihinde kabul edilen 40/33 sayılı genel kurul kararı ile Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgari Standart Kurallar'ı, yani Pekin Kuralları'nı kabul etmiştir. Bu kurallar, çocuklara yönelik adalet sistemlerinde uygulanması gereken uluslararası standartları

belirlemektedir. Pekin Kuralları'nda vurgulanan bazı önemli maddeler ve öneriler ise şu şekildedir:

4.Madde; cezai sorumluluk yaşının belirlenmesine dair öneriler sunmakta ancak kesin bir yaş sınırı getirilmemektedir. Bu yaşın tarihsel ve kültürel faktörlere göre farklılık gösterebileceği belirtilmiştir. Her ülkenin, ergenlik ve evlenme yaşı gibi kriterleri göz önünde bulundurarak bu yaş sınırını belirlemeleri gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca, uluslararası düzeyde kabul edilecek bir yaş sınırının oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır.

6.Madde; çocuk adalet sisteminin hedefinin her zaman çocuğun iyileşmesine ve yeniden topluma kazandırılmasına odaklanması gerektiğini belirtmektedir. Çocuk suçlulara verilecek tepkilerin, çocukların içinde bulundukları koşullara uygun ve orantılı olması gerektiği ifade edilmektedir.

8. Madde; çocuk suçlularının özel hayatlarının gizliliğinin korunması gerektiğini ve kimliklerinin gizli tutulması gerektiğini vurgulamaktadır.

12.Madde; çocuk suçlularla çalışacak kolluk güçlerinin, alanlarında uzmanlaşmış, eğitilmiş ve deneyimli olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu gereklilik, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve diğer ilgili mevzuatta da yer almaktadır. Zamanla, çocuk mahkemeleri, çocuk ağır ceza mahkemeleri, çocuk büroları ve kolluk birimlerinde çocuk birimlerinin kurulması sağlanmıştır.

19.Madde; çocukların tutuklanmasının en son çare olarak düşünülmesi gerektiğini önermektedir (Şimşek, 2021: 101).

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin Kurallar (Havana Kuralları): 1990'da kabul edilen "Havana Kuralları", tutuklu ve hükümlü çocuklar için uluslararası standartlar belirleyerek haklarını korumayı ve evrensel değerlere aykırı uygulamaları önlemeyi amaçlar; kurallara göre çocukların kuruma yerleştirilmesi son çare olmalıdır (Şimşek, 2021: 101). Havana Kuralları, Beijing Kuralları'nı tamamlayarak çocuk ceza adaletini iyileştirir; özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocukların haklarını güvence altına alır, suçları kesinleşene kadar masum sayar ve avukatlık hizmeti ile ıslahevi koşullarını düzenler (Uğurlu ve Aksoy Gülsen, 2014: 15).

Birleşmiş Milletler (BM) Asgari Standartları Kuralları (Beijing Kuralları):

6 Eylül 1985 tarihinde kabul edilen ve “Beijing Kuralları” olarak bilinen BM Asgari Standartları, çocukları hukuk sisteminde yetişkinlerden farklı bir şekilde ele alınması gereken kişiler olarak tanımlar. Bu kurallar, suça sürüklenen ya da mağdur durumda olan çocukların yargı ve kolluk süreçlerinde hangi işlemlere tabi tutulacaklarını düzenler. Ayrıca, ilgili yasal düzenlemeler ile bu konunun farklı disiplinler tarafından nasıl ele alındığı da Beijing Kuralları’nın temel bileşenleri arasında yer almaktadır (CTE, 2024).

Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri (Riyad İlkeleri): Riyad, Pekin ve Havana İlkeleri gibi uluslararası düzenlemeler, suça sürüklenen çocukların suç oranını azaltmayı amaçlayan önleyici yaklaşımlar sunar; sağlıklı gelişimi destekler, özel yargılama yöntemleri önerir ve yerel yönetimlerin rolünü vurgular (Ergenç ve Aydın, 2009: 74).

İKİNCİ BÖLÜM

ADALET SİSTEMİ İÇERİSİNDE MAĞDUR VE SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK

2.1.Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocukların Adli Süreçteki Hakları

Çocukların adli süreçlerde haklarının korunması, onların güvenliğini sağlamak ve sürece aktif katılımını desteklemek amacıyla çeşitli tedbirler uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda mağdur çocuklara koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanırken, aynı tedbirler suça sürüklenen çocuklar açısından çocuklara özgü güvenlik tedbirleri adıyla uygulanmaktadır.

2.1.1.Koruyucu, Destekleyici Tedbirler ve Suça Sürüklenen Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri

Çocuk adalet sisteminde temel amaç, çocuğa ceza vermekten ziyade, onu suçtan koruyarak tekrar suça yönelmesini önlemek ve topluma kazandırmaktır. Bu doğrultuda, sağlık, eğitim, danışmanlık ve bakım gibi destekleyici tedbirler öncelikli olarak uygulanmalıdır (Bertizlioğlu ve Çelik, 2023: 118). Koruyucu ve destekleyici tedbir kararları, sosyal hizmet uzmanlarının hazırladığı sosyal inceleme raporunun sonuç ve değerlendirme bölümünde, çocuğa uygun görülen ve uygulanması önerilen tedbirler şeklinde yer almaktadır (Erükçü ve Akbaş, 2012: 142). Çocuk mahkemesi, koruyucu ve destekleyici tedbir kararından önce, çocuğun durumu hakkında kapsamlı bilgi edinmek amacıyla sosyal hizmet uzmanlarından Sosyal İnceleme Raporu (SİR) hazırlamasını ister. Mahkeme, bu raporu inceleyerek çocuğa uygulanacak tedbir kararının gerekip gerekmediğine karar verir (Erbay vd., 2015: 36). Mağdur çocuğa yönelik tedbir kararları her zaman doğrudan çocuğa uygulanmayabilir; aileye yönelik müdahaleler, sosyal hizmet, sağlık birimleri ve mahkemelerin alabileceği önlemler birlikte değerlendirilmelidir (Adalet Bakanlığı, 2025).

Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, suça sürüklenen çocuklara aile ortamında korunma, yaşına uygun eğitim ve sorumluluk bilinci kazandırmayı amaçlayan danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma gibi tedbirler uygulanmaktadır; tedbir kararlarındaki artış, daha fazla çocuğun korunmaya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir (Fırat vd., 2016: 91).

Suça sürüklenen çocuklar için koruyucu ve destekleyici tedbir kararları, çocuk mahkemelerinin verdiği kararlardan biridir. Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, yargı süreçleri “çocuğun yüksek yararı” ilkesi doğrultusunda yürütülmekte ve çocuğun mevcut ihtiyaçlarına göre uygun koruyucu ve destekleyici tedbirler uygulanmaktadır (Erükçü ve Akbaş, 2012: 140). Tüm tedbir kararları, çocuğun suça yönelmesini önleyici bir koruyucu unsur olsa da, uygulamadaki aksaklıklar bu sürecin etkinliğini azaltabilir. Bu durum, suça sürüklenen çocukların korunmasını zorlaştırırken, suç mağduru çocukların rehabilitasyonunun tam anlamıyla gerçekleşmesini de riske atmaktadır (Erükçü ve Akbaş, 2012: 143). Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. maddesi, çocuklara yönelik uygulanabilecek koruyucu ve destekleyici tedbirleri düzenlemektedir. Bu kapsamda, çocuğun öncelikle ailesi yanında desteklenmesi hedeflenmekte; danışmanlık, eğitim, sağlık gibi alanlarda hizmetler sunulmakta ve gerektiğinde bakım ile barınmaya ilişkin kurum temelli tedbirlere de başvurulabilmektedir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuk hâkimi tarafından alınabilir ve karar verilmeden önce çocuğa ilişkin sosyal inceleme raporu hazırlanabilir. Sosyal inceleme raporunun tamamlanmasının ardından, hâkim tarafından belirlenen tedbirler ilgili kurumlara iletilir ve uygulanması talep edilir. Ancak, tedbir kararlarının uygulanma süreci, karar kaldırılana veya çocuk 18 yaşına ulaşana kadar çocuk mahkemeleri tarafından izlenmeye devam eder (Saruç ve Kayma Güneş, 2014: 114).

Mağdur çocuklar için Çocuk Koruma Kanunu’nun 5/1. Maddesinde belirtilen koruyucu ve destekleyici tedbirler, aynı kanunun 11. Maddesi uyarınca suça sürüklenen çocuklar için, çocuklara özgü güvenlik tedbiri türlerini oluşturur (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). Kanunda yer alan bu tedbirler aşağıda açıklanmıştır;

Danışmanlık Tedbiri: Danışmanlık tedbiri, “Destek Projesi” kapsamında çocuğa yönelik şiddetin önlenmesini amaçlamaktadır. Bu tedbir, uygulanma sürecinde çocuğun yanı sıra bakımından sorumlu kişilerin de desteklenmesini ve bilgilendirilmesini içermektedir (Bolat ve Özkoçak, 2019: 599). Danışmanlık hizmeti sürecinde, öncelikle aile ve çocukla ilgili dosya bilgileri toplanarak genel bir değerlendirme yapılır. Danışman, görüşmesi gereken kişilerle temas kurar ve taraflara görevleri ile sorumlulukları hakkında bilgi verir. Sorunun nedenlerini ve boyutlarını belirlemek amacıyla okul yetkilileri ve diğer ilgili kişilerle iş birliği yapılır; böylece sorun netleştirilir ve uygun çözüm yolları geliştirilir (Akduman, 2007: 189). Danışmanlık tedbiri okullarda bulunan rehber

öğretmenler ve sosyal hizmet uzmanları tarafından uygulanabilmektedir. Bu sebeple danışmanlık tedbirinin uygulayıcıları Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır.

Sağlık Tedbiri: Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı tarafından uygulanacak olan bir tedbir türüdür. Bu tedbirde amaç çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunmasıdır.

Eğitim Tedbiri: Bu tedbirde, okula devam etmeyen veya ailesi tarafından okula gönderilmesine izin verilmeyen çocukların gündüzlü ya da yatılı bir eğitim kurumuna devam etmesi amaçlanmaktadır. Bu tedbirin uygulayıcıları Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır.

Bakım Tedbiri: Bu tedbir anne, babası ve kendisine bakmakla yükümlü diğer kişilerden bir şekilde ayrılmış olan veya ailesi ile yaşaması halinde yaşamı tehlikeye girecek olan çocukların kurum bakımında kalmasını kapsamaktadır. Bu tedbirin uygulayıcısı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığıdır.

Barınma Tedbiri: Bu tedbir ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve yerel yönetimler aracılığı ile uygulanmakta olup hayati risk taşıyan hamile kadınlara uygulanan bir koruyucu tedbirdir.

2.2.Adalet Sistemi İçerisinde Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklar ile İlgili Yetkili Merciler

Adalet sistemi içerisinde mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile ilgili işlem yapılan birçok kurum bulunmaktadır. Bunlar; çocuk adalet merkezleri, çocuk mahkemeleri, cumhuriyet savcılığı çocuk birimleri, denetimli serbestlik müdürlüğü, çocuk ceza infaz kurumları ve adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlükleridir.

2.2.1.Çocuk Adalet Merkezleri

Çocuk adalet sistemi, çocuğa ve ihtiyaçlarına yönelik kapsamlı bir yaklaşım benimseyen, farklı rol ve sorumluluklara sahip profesyonellerin birlikte çalıştığı, çocuk odaklı bir adalet modelidir (Uluğtekin, 2004: 52). Çocuk adalet sisteminin ana hedefi, adalet süreciyle karşılaşan çocukların, gelişimlerine uygun şekilde özel bir muameleye tabi tutulmasını sağlamak, her aşamada çıkarlarının korunmasını ve en az zararla adalet mekanizmasının yıpratıcı etkilerinden çıkmalarını temin etmektir. Sistemin bir diğer amacı, hukuk ile sosyal hizmetin buluştuğu adli sosyal hizmet alanında, suça sürüklenen

çocuk ve ailesine ihtiyaçları ve yaşadıkları sorunlar doğrultusunda uygun ve etkili müdahaleler sunmaktır (Karataş ve Mavili, 2019: 1015). Uluslararası standartlara göre, çocuk adalet sisteminde öncelik her zaman çocuğun iyileştirilmesine verilmelidir. Suça sürüklenen çocuklara yönelik müdahaleler ise hem işlenen suçun niteliğine hem de çocuğun yaşadığı koşullara uygun ve orantılı olmalıdır (Akyüz, 2013: 566).

SSÇ Açısından: Çocuk adalet sisteminin temel amacı, suça sürüklenen çocuğun gelişimine uygun bir şekilde muamele edilmesi, her koşulda çocuğun çıkarlarının korunması, hukuki süreçlerden ikincil örselenme yaşamadan çıkmasının sağlanarak ruhsal sağlığının iyileştirilmesi ve topluma tekrar kazandırılmasıdır (Akyüz, 2013: 569).

Mağdur Açısından: Ceza adalet sistemi, öncelikle suçluların yakalanması, yargılanması ve cezalandırılmasına odaklandığı için, mağdurların ve onların ihtiyaçlarının çoğu zaman göz ardı edilmesine neden olabilmektedir (Erzurumluoğlu, 2013: 92). Yetişkinler için dahi karakol ve adliye ortamları kaygı ve rahatsızlık uyandırabilirken, hukuki süreçleri ve kavramları anlamaya hazır olmayan, özel korunma gereksinimi taşıyan çocuklar bu süreçlerde ağır travma yaşayabilir ve ikincil mağduriyet riskiyle karşı karşıya kalabilir (Babuç, 2020: 323). Çocuk adalet sisteminde ise mağdurlar; özel durumuna uygun bir şekilde korunur ve adli süreçten en az zararla çıkması amaçlanır.

2.2.2.Çocuk Mahkemeleri

Çocuk mahkemeleri, çocuk adalet sisteminin temel unsurlarından biri olarak; çocuğun korunması, topluma kazandırılması, tedavi ve rehabilitasyonunun sağlanması ile çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik önemli bir rol üstlenmektedir (Kırımsoy vd., 2013: 30). Tomanbay, çocuk mahkemelerini “*suç işleyen çocukların yargılandığı, yargıç ve savcısının özel eğitimden geçirildiği, sosyal çalışmacının çocuğun durumu üzerine rapor vererek yargılamayı yönlendirebildiği özel bir mahkeme*” olarak tanımlar (Tomanbay, 1999). Türkiye’de Adalet Bakanlığı, ilk olarak 1945 ve daha sonra 1952 yıllarında hazırlanan tasarılarla Çocuk Mahkemeleri’ni kurmayı hedeflemiş, ancak bu tasarıların hiçbiri kanunlaşmamıştır. Bunun ardından, Ocak 1965’te “Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Tasarısı” adıyla, 5 bölüm ve 49 maddeden oluşan yeni bir tasarı hazırlanmıştır (Günel, 1965: 338). Çocuk mahkemelerinin Türkiye’de kurulması adına atılan en önemli adım, 1979 yılında

Çıkarılan ocuk Mahkemeleri Yasası olmuştur. Ancak, bu yasanın yürürlüğe girmesinin ardından, 9 yıl sonra Ankara'da ilk ocuk mahkemesi kurulabilmiştir (Erükçü ve Akbaş, 2012: 140). İlgili kanunla, ocuk mahkemelerinin ülke genelinde ilk beş yıl içinde yaygınlaştırılması hedeflenmiş, ancak bu süre 1980 yılında bir yıl ertelenmiştir. 1981'de çıkarılan 2552 sayılı kanunla mahkemelerin kurulması planlanmış olsa da çeşitli güçlükler nedeniyle, ocuk mahkemeleri ancak 1987 yılında Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon'da faaliyete geçebilmiştir (oğan, 2006: 70).

Çocuklara yönelik düzenlemeler, onların yetişkinlerden farklı ihtiyaçları olduğunu kabul ederek oluşturulmuş; ocuk mahkemeleri ve özel yasalarla yargılama ve rehabilitasyon süreçleri ayrı kurumlarda yürütölmektedir (Cankurtaran Öntaş, 2008: 28). Aile sorunları ve ocuk suçluluğundaki artış, ocuk adaletini ön plana çıkarmış; bunun sonucu olarak, psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve pedagog gibi uzmanlarla birlikte özel mahkemelerin, yani aile ve ocuk mahkemelerinin kurulması gerekmiştir (Kayma Güneş ve Olungan, 2014: 218). ocuk mahkemeleri uygulamalarının temel amacı, çocuğun yüksek yararı ilkesini gözeterek yargılama ve ifade alma süreçlerini gerçekleştirmek ve çocuğun ihtiyaçlarına göre, mevcutsa, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarıyla desteklenmesidir (Erükçü ve Akbaş, 2012: 141). Çocuklara özel düzenlemeler olsa da çocuklar genellikle yetişkin adli sistemi içinde yargılanmakta ve sadece ceza indirimi uygulanmaktadır. ocuk mahkemeleri her ilde bulunmadığından çoğu dava diğer ceza mahkemelerinde yürütölür. Yargı süreçlerinin uzunluğu ve yetersiz bilgilendirme, ocuk ve ailesinde ek mağduriyetler yaratabilmektedir (Karataş, 2017: 6).

Çocukların özel olarak yargılanabilmesi amacıyla kurulan ocuk mahkemeleri, görevli hâkim ve savcılarının belirli eğitimlerden geçirildiği, sosyal hizmet uzmanlarının ise ocuk hakkında ayrıntılı raporlar hazırlayarak yargılama süreçlerine rehberlik ettiği, çocuklara yönelik özel mahkemelerdir (Kırımsoy vd., 2013). Türkiye'de ocuk adalet sistemi incelendiğinde, modern uluslararası adalet modellerine benzer bir yapının oluşturulmaya başlandığı görölmektedir. Mahkemelere bağılı uzman personel istihdamına ilişkin ilk adım ise, 07.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı “ocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun” ile atılmıştır. Söz konusu kanunun 30. maddesi, her ocuk mahkemesinde öncelikli olarak sosyal hizmet uzmanı veya yardımcısı, pedagog, psikolog ve psikiyatrist görevlendirilmesini öngörmektedir (Resmi Gazete, 1979). ocuk mahkemelerinde görev yapan sosyal hizmet uzmanı, suçta

sürüklenen ya da mağdur olan çocuğun yargı sürecinden en az düzeyde etkilenmesini sağlamak için destekleyici bir rol üstlenir. Aynı zamanda, çocuğun suça yönelmesine neden olan faktörleri belirlemek ve bu sorunların giderilmesine yönelik çözüm yolları geliştirmekle sorumludur. Sosyal hizmet uzmanları, bu görevleri yerine getirirken yalnızca çocuğun kendisiyle değil, aynı zamanda çocuğun sosyal çevresiyle de iletişim kurar (Zorbaz ve Bilge, 2019: 796). Çocuk Mahkemeleri, çocukların yüksek yararını gözeterek onları korumayı, gelişimlerini desteklemeyi ve suça sürüklenmelerini önlemeyi amaçlamaktadır. Bu mahkemeler, çocukların gereksinimlerini ve sorunlarını çözerek adaletin sağlanmasına çalışır ve dört temel ilkeye dayanarak kurulmuştur. Bu ilkeler şunlardır:

- 1) Çocukların, gelişim süreçlerini sürdüren varlıklar olduğu ve onlara bir yetişkin gibi yaklaşarak işledikleri suçlardan tamamen sorumlu göstermenin doğru olmadığı,
- 2) Çocukların, yetişkinlere göre rehabilitasyona daha açık olmaları nedeniyle, adaletin cezalandırmadan ziyade eğitici ve iyileştirici bir yaklaşımla uygulanması gerektiği,
- 3) Çocukla ilgili kararlar alınırken, içinde bulundukları özel koşullar ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasının önemi,
- 4) Çocuk adalet sisteminin, yetişkinlere yönelik sert, karmaşık ve cezalandırıcı süreçlerden uzak tutulması gerektiğidir (Uluğtekin, 2004: 6).

2.2.3.Cumhuriyet Savcılığı Çocuk Birimi

Modern çocuk savcılık bürolarının işleyişine yakından bakıldığında, yetişkin savcılıklarından belirgin şekilde ayrıldıkları görülmektedir. Avrupa Konseyi belgelerinde de sıkça vurgulandığı üzere, çocuk savcılarının görevleri yalnızca ceza soruşturması yürütmekle sınırlı değildir. Bu görev, çocuğun korunmasını sağlama ve suça sürüklenmenin önlenmesi gibi daha geniş bir misyonu da kapsamaktadır. Bu bağlamda çocuk savcılarının; okullar, sivil toplum kuruluşları ve farklı meslek gruplarıyla iş birliği içinde çalışmaları beklenmektedir. Çocuk adalet sisteminin çok yönlü ve hassas yapısı, savcının disiplinler arası bir koordinasyon görevi üstlenmesini zorunlu kılmaktadır (Atılğan, 2021: 763).

2.2.4.Denetimli Serbestlik Müdürlükleri

Denetimli serbestlik, hükümlülerin davranışlarını değiştirip yeniden suç işlemesini önlemeyi, mağdurların zararını telafi etmeyi ve toplumu korumayı amaçlayan toplum temelli bir sistemdir. Hapis cezasına alternatif olarak, hükümlüyü toplum içinde izler, rehabilitasyon ve psiko-sosyal destek sunar, böylece özgürlüğünü kısıtlamadan ıslah edilmesini sağlar (Yavuz, 2012: 60).

Denetimli serbestliğe çoğunlukla Çocuk Koruma Kanunu'nun 23. maddesiyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararıyla dahil olunur. Son dönemde, TCK 191'e göre uyuşturucu madde suçlarından soruşturma aşamasındaki çocuklar da denetimli serbestlik tedbiriyle takip edilmekte, kamu davası ertelenip en az bir yıl tedbire tabi tutulmakta ve madde kullananlar tedavi sürecine dahil edilmektedir (Karataş, 2017: 6). Çocuklara yönelik denetimli serbestlik, suça sürüklenen çocukları topluma kazandırmayı amaçlayan toplum temelli bir rehabilitasyon modelidir. Sistem, erken uyarı hizmetleri, psiko-sosyal müdahaleler ve adli müdahalelerden oluşur. Günümüzde adli müdahaleler öne çıkarken psiko-sosyal destek sınırlı olup, erken uyarı uygulamaları hâlen geliştirilme aşamasındadır (Karataş ve Dağdelen, 2014: 305).

Denetimli serbestlik kararının uygulanabilmesi için çocuk ve kanuni temsilcisinin on gün içinde müdürlüğe başvurması gerekir. Müdürlük, rehber atar ve denetim planı hazırlar; hâkim onaylar. Denetimli serbestlik uzmanı, çocuk ve çevresiyle iletişimde kalarak rehberlik sağlar, üç ayda bir gelişim raporu sunar ve denetim tamamlandığında sonuçlar doğrultusunda işlem yapılır (Kubat, 2015: 184).

2.2.5.Çocuk Ceza İnfaz Kurumları

Hızlı toplumsal değişimler, suç ve suçluluğa bakışı değiştirmiş, rehabilitasyon ceza infaz sisteminin önceliği olmuştur. Sosyal hizmet uzmanları, cezaevlerinde tutuklu ve hükümlü çocukların insan onuruna uygun yaşamalarını sağlamak, haklardan faydalanmalarını temin etmek ve sosyal beceri kazandırmakla sorumludur; ayrıca ceza infaz politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında önemli rol oynar (Danış ve Şahbikan, 2014: 628).

5275 Sayılı Kanun, çocuk tutukluların barındığı kurumların eğitim odaklı olduğunu ve güvenlik görevlileri bulunduğunu belirtir. Ceza infaz kurumlarının amacı, çocukların eğitim ve beceri kazanmalarını sağlayarak topluma uyumlu, sorumluluk sahibi

bireyler olarak yetişmelerini temin etmektir (Erbay, 2017: 28). Çocuklara yönelik cezaevleri ve eğitim evleri, açık ve kapalı olmak üzere, özel uygulamalarıyla diğerk cezaevlerinden farklılık göstermektedir. Ayrıca, çocuklara özel cezaevlerinin olmadığı yerlerde, suça sürüklenen çocuklar, yetişkin cezaevleri içinde onlar için ayrılmış özel bölümlerde barındırılmaktadır (Şimşek, 2021: 100)

Adalet Bakanlığı'nın 2017 verilerine göre, Türkiye'de İstanbul-Maltepe, İzmir ve Ankara olmak üzere üç çocuk kapalı ceza infaz kurumu bulunmaktadır. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü tarafından verilen bilgilere göre, bu kurumlar kalorifer sistemine sahip olup, dersane, kütüphane, yemekhane, mutfak, çamaşırhane ve terapi salonu gibi farklı amaçlarla kullanılan çeşitli alanlar içermektedir. Ayrıca, bu kurumlarda mahkemelerce tutuklanmış ve yargılamaları devam eden çocuklar barındırılmaktadır (CTE, 2024).

2.2.6. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri

Türkiye'de sosyal çalışma görevlileri; denetimli serbestlik müdürlükleri, ceza infaz kurumları ve adliyelerde görev yapmaktadır. 2020'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile bu görevler, önce pilot illerde ardından tüm ülkede Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerine devredilmiş; psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar, Adalet Bakanlığı bünyesinde hizmet sunmaya başlamıştır (Resmi Gazete, 2025). Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü uzmanları, çocuklarla görüşmeler yapıp rapor hazırlar, aile mahkemelerinde arabuluculuk ve raporlama yapar, ceza mahkemelerinde duruşmalara hazırlık ve destek sağlar, adli görüşme odalarında dezavantajlı bireylerle çalışır ve müdahale planları hazırlar (Hepbenli, 2021: 1513).

2.3.Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları

Adli sosyal hizmet uygulamaları; sosyal inceleme raporları, mağdur ve suça sürüklenen çocuğun dinlenilmesi, ceza yargılaması uygulamaları, hukuk yargılaması uygulamaları, adli görüşme odaları ve kırılğan grup olmak üzere 6 başlıkta incelenmiştir.

2.3.1. Sosyal İnceleme Raporları

Bilirkişilik görevini yerine getirirken rapor hazırlayan sosyal hizmet uzmanı, mesleki sorumlulukları doğrultusunda Sosyal İnceleme Raporu düzenler. Sosyal hizmet disiplini, bilimsel yöntemler kullanarak sistematik bilgiye ulaşır ve bu doğrultuda

oluşturulan sosyal inceleme raporları, hukuk sistemi içinde sosyal hizmet uzmanının bilimsel değerlendirme, tespit ve önerilerini içeren resmi bir belgedir (Uluğtekin, 2011: 219). Sosyal inceleme raporlarında her çocuk bireysel olarak değerlendirilir; uzmanlar, çocuğun ihtiyaçları, riskleri ve çevresini göz önünde bulundurarak yüksek yararını gözeten bireyselleştirilmiş müdahale planları hazırlar ve kapsamlı değerlendirme için aile, okul ve diğer sistemlerle iletişim kurar (Uluğtekin, 2004:130).

Sosyal İnceleme Raporu, uzmanların tespit, değerlendirme ve müdahale planlarını içeren hukuki bir belge olup, yargılama sürecine bilimsel ve kanıta dayalı katkı sağlar ve başvuru sahipleri ile sosyal hizmet ve hukuk açısından önemli sorumluluk taşır (Bilgin ve Kılıç, 2018: 156). Sosyal İnceleme Raporu, bireyin işlevselliği, psiko-sosyal özellikleri, sosyal çevresiyle olan ilişkileri ve güçlü yönleri gibi konularda kapsamlı mesleki değerlendirmeler içeren profesyonel bir belgedir (Sheafor, Horejsi C., ve Horejsi G., 2003). Hüküm öncesi rapor olarak da bilinen Sosyal İnceleme Raporu, ceza sürecine rehberlik etmek ve mahkemeye bilgi sağlamak amacıyla hazırlanır. Bu raporlar, tutuklu bireyin geçmişi, kişisel koşulları ve tutumları hakkında mahkemeye doğru ve kapsamlı bilgiler sunmayı hedefler (Tata, Halliday, Hutton ve McNeill, 2007: 12). Çocuk adalet sisteminde düzenlenen sosyal inceleme raporları, çocukların suça sürüklenme nedenlerini ortaya çıkaran ve gereksinim duydukları müdahalelere yönelik öneriler sunan sosyo-hukuki belgeler niteliğindedir (Uluğtekin, 2011: 212).

Sosyal İnceleme Raporları, çocuk adalet sisteminin temel unsurlarından birini oluşturur. Türkiye’de bu raporların uygulanmasına ise 1987 yılında çocuk mahkemelerinin faaliyete geçmesiyle başlanmıştır (Uluğtekin, 2004: 83). Hüküm öncesi hazırlanan Sosyal İnceleme Raporu, suça sürüklenen çocukların özelliklerini ortaya koyarak mahkemeye rehberlik eder ve çocuğun sosyal, ailevi ve eğitim durumuna ilişkin kapsamlı bilgi sunarak karar sürecine katkı sağlar (Saruç ve Kayma Güneş, 2014: 116).

Adli sistemde sosyal incelemeler, adliyelerdeki sosyal çalışma görevlileri tarafından yürütülür; mahkeme talepleri doğrultusunda çocuk ve ailelerin yaşam ortamları değerlendirilir, ev ve sosyal çevre koşulları gözlemlenerek detaylı bilgiler toplanır (Hepbenli, 2021: 1514). Sosyal hizmet uzmanları, etik ve gizlilik ilkelerine uygun olarak randevu sistemiyle adliyede veya gerektiğinde ev ve okulda görüşmeler yapar. Görüşmeler sonrası hazırlanan Sosyal İnceleme Raporu (SİR), mahkemeye

bilirkişi raporu olarak sunulur ve mesleki standartlara uygun, doğru ve anlaşılır olmalıdır (Çiftçi'den aktaran Taşçı vd., 2018: 182). Sosyal hizmet uzmanı, çocuk ve ailesine dair ayrıntılı bir sosyal inceleme raporu düzenler. Bu raporda; çocuğun aile ve çevre koşulları, maruz kaldığı ihmal ya da istismarın türü ve süresi, çocuğun ve ailesinin psikolojik durumu, ihtiyaç duyulan hizmetler ile bu hizmetlerin süresi detaylı biçimde aktarılır. Ayrıca, çocuğun gelişimini destekleyecek müdahale yöntemleri ve önerilen yaklaşımlar da raporda net bir şekilde ifade edilir (Sağlam, 2016: 26). Araştırmaya göre, sosyal inceleme raporları zorunlu olarak hazırlanmalı; uzman, çocuğun ve çevresinin iletişimini sağlayarak yargı sürecini en az zararla atlatmasına destek olur, nedenleri araştırıp çözüm önerileri sunar ve rapor, çocuk mahkemesi ile ilgili kurumlar arasında bilgi akışı sağlayan önemli bir köprü işlevi görür (Uluğtekin, 2004: 157). Çocuğun suça yönelmesine dair risk faktörlerini analiz etmek ve mantıklı çıkarımlar yapmak için aileyle görüşme büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, sosyal hizmet uzmanlarının çocuğa yönelik müdahale planlarını oluşturdukları veya uyguladıkları Sosyal İnceleme Raporu hazırlamadan önce, ailenin yaşadığı eve ziyaret gerçekleştirilerek çeşitli gözlemler yapılmalı ve aileyle detaylı bir görüşme yapılmalıdır (Erükçü ve Akbaş, 2012: 145).

Çocuğun suça sürüklenmesine yol açan geçmiş deneyimler ve çevresel faktörleri doğru bir şekilde analiz edebilen bir uzman, hazırlayacağı raporla mahkemeye önemli bilgiler sunarak, çocuğun geleceği hakkında alınacak kararların şekillenmesinde etkili olabilir (Dinç, 2020: 75). Genel uygulamalara bakıldığında, 15-18 yaş arasındaki suça sürüklenmiş çocuklar için sosyal inceleme raporu, 12-15 yaş arasındaki çocuklara göre daha az talep edilmektedir. Ancak, hâkim veya dava henüz açılmamışsa savcı tarafından yapılan talep üzerine, 15-18 yaş arasındaki çocuklar için de sosyal inceleme raporu alınabilmektedir. Suça sürüklenen ya da suçun mağduru olan çocuklar, aynı zamanda koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarından faydalanma hakkını da taşımaktadır (Erükçü ve Akbaş, 2012: 142). Çocuk Koruma Kanunu kapsamında, sosyal hizmet uzmanları çocuk mahkemelerinde suça sürüklenen çocuklar için sosyal inceleme raporu hazırlar. Bu süreç, çocuğun ve çevresinin değerlendirilmesi, suça sürüklenme veya mağduriyet nedenlerinin belirlenmesi ve psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasını amaçlar. Uzman, güvene dayalı ilişki ve aile iletişimiyle kapsamlı değerlendirme yapar ve rapor, uygun müdahale planı ile mahkemeye çocuğun bireysel özellikleri ve durumu hakkında bilgi sunar (Zorbaz ve Bilge, 2019: 796).

2.3.2. Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuğun Dinlenilmesi

Çocuk adalet sisteminde görevli uzmanlar; meslek profesyonellerinin çocuk odaklı olmayan tutumları, yargılama sürecindeki fiziksel koşulların yetersizliği, sosyal inceleme raporlarının yeterince dikkate alınmaması, kurumlar arası koordinasyon eksiklikleri, polisin olumsuz yaklaşımı ile önleyici ve koruyucu hizmetlerin yeterince gelişmemiş olması gibi sorunlara dikkat çekmektedir (Gürkan, Sağlam ve Aral, 2013: 108). Adli ortamlar çocuklar için travmatik olabilir ve ikincil mağduriyet yaratabilir; bu durum iş birliğini azaltabilir, şikâyetten vazgeçmelerine yol açabilir ve sürecin sürekli tekrar eden prosedürleri onları daha da örseleyebilir (Babuç, 2020: 330).

Kişiler bazen kendilerini ifade etmekten kaçınabilir; bunun nedeni karşılarındaki kişiyi tanımamaları veya ruhsal ve psiko-sosyal durumlarıdır. Sosyal hizmet uzmanları ise dedektif gibi değil, dinleyici olarak hareket eder ve paylaşılan bilgileri temel alır (Erükçü ve Akbaş, 2013: 200). Sosyal hizmet uzmanları ve ilgili diğer meslek elemanları, çeşitli mahkemelerde mağdur çocukların yargı sürecine hazırlanmalarına destek olmakta; ifadelerinin alınması sırasında duruşma salonunda bulunarak, hâkim ile çocuk arasında daha sağlıklı ve güvenli bir iletişim kurulmasına katkı sağlamaktadırlar (Erükçü ve Akbaş, 2012: 146). Sosyal hizmet uzmanı, adli sistemde hem mesleki görüşlerini sunar hem de mağdur bireye ifade sırasında destek olur; bireyin hak ve özgürlüklerini gözeterek psiko-sosyal durumuna uygun şekilde kendini ifade etmesine yardımcı olur (Bilgin ve Kılıç, 2018: 154).

2.3.3. Ceza Yargılaması Uygulamaları

Ceza Yargılaması Destek Bürosu, adli destek görevlileri aracılığıyla kırılgan grupların ikincil mağduriyetini önlemeyi, süreci anlamalarını sağlamayı ve streslerini azaltmayı amaçlayan hizmetler sunar (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2021). Bilirkişi uygulamaları sırasında, hâkime sosyal hizmet uzmanının gözlemleri doğrultusunda bilgi sunulmaktadır. Bu bilgiler, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişiminin akranlarıyla uyum düzeyi, suçun anlamı ve sonuçlarını kavrayabilme kapasitesi, suça yönelik tutumu ile kendisine yönelik suç teşkil eden eylemlerin hukuki karşılıklarına dair farkındalık düzeyi gibi çeşitli unsurları içermektedir (Erükçü ve Akbaş, 2012: 146). Baykara-Acar ve arkadaşlarının araştırmasına göre, suça sürüklenen çocuklar adalet sürecinde şiddetle karşılaşp ön yargı ve etiketlenmeye maruz kalmakta, yeterince

bilgilendirilmeyip hukuki ve psiko-sosyal destekten yoksun kalmakta; süreç boyunca öfke ve üzüntü yaşamaktadırlar (Baykara Acar, Kırımsoy, Koman ve Karagöz, 2012: 34).

2.3.4.Hukuk Yargılaması Uygulamaları

Hukuk Yargılaması Bürosu, boşanma, velayet, evlat edinme gibi davalarda adli destek görevlileri tarafından ev incelemeleri yapılmakta ve sosyal inceleme raporları hazırlanarak duruşma öncesinde mahkemeye sunulmaktadır. Uzman desteğinin yalnızca aile mahkemeleriyle sınırlı kalmaması amacıyla, bu hizmetin kapsamı genişletilerek tüm hukuk mahkemelerinde etkin bir şekilde sunulması sağlanmıştır. Aile Mahkemesi bulunmayan yerlerde ise asliye hukuk mahkemelerinde de aynı uygulamalar gerçekleştirilmektedir (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2021).

2.3.5.Adli Görüşme Uygulamaları

Adli görüşme, adli bir olaya ilişkin bilgilerin toplandığı; mağdur ve şüpheliye karşı tarafsız bir yaklaşımın benimsendiği, elde edilen bilgilerin hem psikolojik hem de hukuki boyutlarıyla ele alındığı yapılandırılmış bir süreçtir (Alpar, 2017: 18). Çocukla adli görüşme, mağdur, tanık veya suça sürüklenen çocukların hassasiyetleri gözetilerek, adli gerçeğe ulaşmayı amaçlayan ve hukuki geçerliliği olan bir yöntemle dinlenmeleri ve elde edilen bilgilerin kaydedilmesidir (Mertoğlu, 2022: 11). Amerikan Çocuk İstismarı Meslek Birliği'ne (APSAC) göre çocuk istismarı vakalarında adli görüşmenin temel amacı, *“mağdur olduğu iddia edilen çocuk ve ergenin istismar edilip edilmediğini (ya da istismar riski altına olup olmadığını), istismar edildiyse de kim tarafından edildiğini belirlemek için eksiksiz ve doğru bir rapor meydana getirmektir”* (APSAC, 2002). Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) farklı illerde kurulup işletilmesine ek olarak, Nisan 2017'de Adalet Bakanlığı, 2015-2019 Stratejik Planı hedefleri doğrultusunda adliyelerde çocuk ifadeleri için Adli Görüşme Odaları kurmaya başlamıştır (Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2019). Adli Görüşme Odaları (AGO), 2012-2014'te Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile UNICEF iş birliğiyle geliştirilmiş, ilk olarak 2017'de çocuk ifadelerini almak için faaliyete geçmiştir. 2019'da Ceza Muhakemesi Kanunu'na eklenen düzenlemeyle uzman aracılığıyla ifade alma uygulaması hayata geçirilmiş ve AGO'lar kısa sürede 81 ile yayılmış, ilçe adliyelerinde de ek odalar açılmıştır (Coşkun, 2024: 291).

Günümüzde, “kırılgan grup” olarak nitelendirilen her yaştan mağdura hizmet sunacak biçimde kullanılmaktadır. AGO'ların başlıca amacı ise, mağdurların adalet

sistemi içerisinde ikincil mağduriyet yaşamalarını engellemek ve adli süreci en az zararlarla geçirmelerini sağlamaktır (Yaman ve Vatansever, 2022: 187). Adliyelerdeki bazı görüşmeler, SEGBİS uyumlu teknik donanımlı Adli Görüşme Odalarında (AGO) yapılır. Bekleme, görüşme ve gözlem odalarından oluşan AGO'lar, çocuk odası konseptiyle tasarlanmış olup oyuncak, yazı tahtası ve boya kalemleri gibi materyallerle donatılmıştır (Galip'ten aktaran Taşçı vd., 2018: 183). Mağdur çocuklarla yapılan sosyal hizmet görüşmelerine adli boyut kazandıran en önemli unsur, bunların savcılık talebiyle yürütülmesidir. Türkiye'de bu görüşmeler AGO, ÇİM ve Denetimli Serbestlik birimlerinde sosyal hizmet uzmanları, pedagoglar, psikologlar ve psikiyatrlar tarafından gerçekleştirilir. Görüşmelerin temel amaçları, istismar filinin doğrulanması, bilgi toplanması, mağdurun sürecinin anlaşılması, korunması, ikincil mağduriyetin önlenmesi ve adaletin sağlanmasına katkıdır. Bu süreç, Başlangıç, Gelişme ve Sonlandırma aşamaları olmak üzere üç temel aşamada yürütülür (Bingöl ve Altıparmak, 2022: 329). Adli görüşmeler, çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlayacak bir girişle başlar ve demografik, aile ile okul bilgileri alınarak devam eder. Görüşmede, çocuğun iyi ve kötü dokunuşları ayırt edebilme ve doğru-yanlış anlama becerisi değerlendirilir; olayın içeriği, yeri, zamanı, tekrarı, tanıkları, zorlamalar, madde veya materyal kullanımı ve önceki istismar deneyimleri sorgulanır. Sürecin sonunda adli muayenenin önemi açıklanır, çocuğun izni alınır ve kişisel güvenliği hakkında bilgilendirme yapılarak görüşme sonlandırılır (Üstün Güllü ve Erden, 2022: 318). Genişletilmeye devam eden adli görüşme odalarındaki görüşme süreçleri, ilgili uzmanlar tarafından yürütülmektedir. Görüşmeler video kaydına alınarak gerektiğinde tekrar izlenebilmekte, böylece çocuğun aynı olayı birden fazla kez anlatmasının önüne geçilerek ikincil mağduriyet riski azaltılmaktadır. Mağdur çocukla yapılan görüşmelerde, kimi durumlarda savcı veya hâkim, duruşma salonu ya da gözlem odasından yönelttikleri soruları anlık olarak çocuğa aktarabilmektedir (Şamar ve Urhan, 2020: 941).

Adli Görüşme Odaları; bekleme, görüşme ve gözlem alanlarından oluşur. Cinsel suç ve aile içi şiddet mağduru çocukların ikincil örselenme yaşamadan ifade verebilmeleri amacıyla tasarlanmış olup, ifade sırasında yalnızca uzman ve çocuk bulunur. Hâkim ve savcılar süreci gözlem odasından takip eder ve kulaklık-mikrofon aracılığıyla sorular yöneltir. Odalar, her yaş grubundaki çocuk ve ergenlerin ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Ermağan-Çağlar ve Türk, 2019; Mağdur Hakları Daire

Başkanlığı, 2017). Adalet Bakanlığı'nın verileri incelendiğinde 2025 yılı mayıs ayı itibariyle il ve ilçe merkezleri dahil olmak üzere toplam 174 adli görüşme odası bulunmaktadır (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2025).

2.3.6. Kırılğan Grup

Kırılğan Grup Destek Bürosu, kırılğan bireylerin hizmetlerden etkin şekilde yararlanmasını sağlamakla görevlidir. Adli destek görevlileri, mağdurların ihtiyaçlarını anlamak ve psiko-sosyal destek sağlamak için bireysel görüşmeler yapar, ardından bir müdahale planı hazırlayarak yargı mercilerine iletir ve mağdurları sunulacak hizmetler hakkında bilgilendirir (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2021). Adliyedeki sosyal hizmet uygulamalarında temel sorunlardan biri, dosya yoğunluğu ve vakaları takip edecek bir sistemin olmamasıdır. Bu durum, sosyal hizmet uzmanlarının çocuğun durumunu iyileştirme, suç davranışını etkileyen faktörlere müdahale etme ve aile-çevre sistemlerini değiştirme çalışmalarını zorlaştırmakta; iş yükü ve verimsizlik nedeniyle tükenme ve düşük iş verimliliği gibi sorunlara yol açmaktadır (Erükçü ve Akbaş, 2012: 147). İşte kırılğan gruplarda çalışma bu takip sistemini zorunlu kılmaktadır.

Suçtan etkilenen mağdurların tespiti, ihtiyaçlarının belirlenmesi ve yeniden mağduriyetlerinin önlenmesi amacıyla kırılğan grup destek bürosundaki adli destek görevlileri (psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı) bireysel değerlendirmeler yapar. Mağdurla yapılan görüşmede yaşanan zorluklar ve suçun etkileri belirlenir, kırılğan gruba dahil olup olmadığı değerlendirilir. Kırılğan grupta yer alan mağdurlara adli süreç boyunca sürekli destek sağlanır (Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı, 2025).

2.4.Adli Sosyal Hizmet Uzmanlarının Roller

Sosyal hizmet mesleği ve disiplini, tüm bireylerin onurunu, haysiyetini ve toplumsal eşitliğini savunarak, ırk, renk, cinsiyet, dil, din veya sosyal statü gibi herhangi bir ayırım yapmaksızın insan haklarını temel alır. Bu ilke, sosyal hizmetin etik değerlerinin merkezinde yer alır ve mesleğin profesyonel uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanlarının çalışmalarına rehberlik eder (Danış ve Şahbikan, 2014: 636). Türkiye'de çocuk refahı alanında yaklaşık 70 yıldır önemli bir rol üstlenen sosyal hizmet disiplini hem uygulamada hem de akademide etkin bir şekilde varlık göstermektedir. Sosyal hizmet uzmanları, sahip oldukları bilgi ve beceriler doğrultusunda çocuk

istismarını önlemeye yönelik koruyucu ve önleyici çalışmalar yürüterek, “çocuğun yüksek yararını” esas alan bir yaklaşım benimsemektedir (Akçe ve Doğan, 2020: 14).

Sosyal hizmet mesleği, birey, aile ve toplulukları bütüncül bir bakış açısıyla ele alır. Sosyal hizmet uzmanları, adli sisteme dahil bireylerin yanı sıra toplumsal yapıyı da gözетerek, farklı grupların ihtiyaç ve haklarını dengeli şekilde değerlendirir. Bu müdahaleler, korunma ve destek ihtiyacı olan mağdurlar ile süreci anlamakta zorlanan aile ve sosyal çevreyi kapsar ve adli psikiyatride ağır ruhsal bozukluğu olan bireylerin bakım ve rehabilitasyonunda kritik rol oynar (Karaağaç ve Çalık Var, 2021: 134). İstismar veya ihmale maruz kalan çocuklar, sosyal hizmetin “çocuk ve aile refahı” alanının temel konusudur. Risk altındaki çocuk veya aileye sosyal hizmet birimi, doğrudan başvuru ya da profesyonel/yurttaş bildirimiyle ulaşabilir. Sosyal hizmet uzmanları, çocuk koruma sistemi ve sağlık kurumlarındaki çok disiplinli ekiplerde yer alarak vakalara etkili müdahaleler yapar (Pashı, 2017: 210).

Sosyal hizmet uzmanı, adli vakalarda bireysel ve grup danışmanlığı, topluma uyum desteği ve ihtiyaç duyulan kaynaklara yönlendirme gibi roller üstlenir. Bu roller, müracaatçı gruplarına yönelik yönergeler doğrultusunda şekillenir ve bilirkişilikteki görev ve sorumlulukları da açıkça tanımlanmıştır (Bilgin ve Kılıç, 2018: 154). Cinsel istismara maruz kalan çocuklarla yapılan görüşmelerde, sosyal hizmet uzmanı belirli sorumluluklar üstlenir ve amaçlara yönelik olarak hareket eder. Çocukla güven temelli bir ilişki kurmak, mağdurun duygularını ifade etmesine destek olmak, çocuğun özel tedavi ve destek gereksinimlerini belirlemek ve aile ile iş birliği içinde çalışmak bu rollerin başlıcaları arasındadır (Zastrow ve Krist Ashman, 2014: 333). Sosyal hizmet uzmanları, mağdurlara adli süreç ve hakları hakkında rehberlik eder, savunuculuk ve güçlendirici yaklaşımlarla destek sağlar. Mahkemelerde hazırladıkları sosyal inceleme raporlarıyla yargı sürecine katkıda bulunur, dezavantajlı bireyler için koruyucu ve önleyici tedbirler uygular, ayrıca arabulucu, bağlantı kurucu ve takip edici görevleri üstlenir (Uçan, İldan Çalım ve Yıldırım, 2015: 95). Çocuğa yönelik istismarın önlenmesi amacıyla, öncelikle ebeveynlerin farkındalığını artırmaya yönelik koruyucu ve önleyici sosyal hizmet müdahaleleri uygulanmaktadır. Ailelerle birebir iletişim kurularak, istismara yol açabilecek risk faktörleri belirlenir ve bu doğrultuda risk değerlendirmesi yapılır. Ayrıca, çocuğun ve aile bireylerinin ihtiyaçları tespit edilerek gerekli danışmanlık ve destek hizmetleri sunulur (Pashı, 2017: 212).

Sosyal hizmet uzmanları, engelli bireylerin adalete erişimini desteklemek için eğitimci, arabulucu ve savunuculuk rollerini üstlenir (Zastrow, 2004). Adli psikiyatri alanında bireyler ve aileleri, çeşitli psikososyal ihtiyaçlar ve destek gereksinimleri ile karşı karşıya kalmaktadır. Adli psikiyatrik sosyal hizmet uzmanı, bireyin adalet sistemine dahil olmasından toplum yaşamına tekrar entegrasyonuna kadar geçen süreçte köprü görevi üstlenerek kritik roller üstlenmektedir. Temel işlev ve görevleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Birey ve Ailelerle Çalışma: Adli sürece dahil olan bireylerin ve ailelerinin yaşadığı belirsizlik, kaygı ve endişeleri azaltarak sosyal uyumu artırmak; sorun çözme becerilerini geliştirmek ve aile ile sosyal çevre ilişkilerini güçlendirmeye yönelik sosyal hizmet müdahalelerini hayata geçirmek.

Biopsikososyal Değerlendirme: Bireyin, ailesinin, sosyal çevresinin ve destek sistemlerinin kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak ve bu doğrultuda uygun hizmet planlaması sağlamak.

Bağlantı Kurma: Bireyin ve ailesinin yaşam koşullarını dikkate alarak, kurumlar arası iş birliğini sağlayan koordineli bir yaklaşım benimsemek; kişi merkezli destek sistemlerine erişimlerini kolaylaştırmak.

Risk Analizi: Bireyin adli sisteme dahil olduğu süreçten hastane sürecine, taburculuk ve topluma yeniden entegrasyona kadar olan aşamalarda, kendisi ve toplum için oluşturabileceği riskleri değerlendirmek; bilimsel ve kanıta dayalı risk yönetim stratejilerini uygulamak.

Raporlama ve Dokümantasyon: İlk görüşme raporları, müdahale planları, süreç değerlendirmeleri ve sosyal inceleme raporları gibi belgeleri zamanında ve eksiksiz hazırlayarak sürecin etkin bir şekilde yönetilmesini sağlamak.

Vaka Yönetimi: Bireylerin ve ailelerin ihtiyaç duyduğu hizmetlere erişimini kolaylaştırmak, çeşitli kuruluşlar ve kaynaklarla koordinasyon sağlayarak destekleyici hizmetleri sürdürmek (Karaağaç ve Çalık Var, 2021: 137).

Sosyal hizmet uzmanı, vakayı değerlendirip adli süreçler için önerilerde bulunur ve mesleki perspektifiyle vakayı kanun koyucular önünde savunur. Temsil rolü, müracaatçının yararı gözetilerek gerçekleştirilir; uzmanın asıl görevi, profesyonel

değerlendirmelerle adli makamlara rehberlik etmektir (Bilgin ve Kılıç, 2018: 154). Sosyal hizmet uzmanları, tüm çocukları kapsayan, koruyucu ve önleyici çalışmaları içeren çocuk koruma kanunun şekillendirilmesinde savunuculuk rolü üstlenir. Çocukların istismardan korunmasına yönelik koruyucu ve önleyici politikaların geliştirilmesine yardımcı olur, uygulamadaki sorunları görünür hale getirir ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunar. (Pashı, 2017: 213).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AMAÇ, YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın yöntemi, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analiz süreci ve bulgular ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

3.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmayla Adalet Bakanlığı'nda çalışan ilgili meslek gruplarının mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan adli sosyal hizmet uygulamalarına dair tutumlarının nasıl şekillendiğinin keşfedilmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede araştırmada cevap aranan sorular şu şekildedir:

- 1) Mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile yapılan ön görüşme süreci gerekli ve faydalı mıdır?
- 2) Mağdur ve suça sürüklenen çocukların beyanları alınırken yanında sosyal hizmet uzmanı bulundurulması çocuğa ne gibi fayda sağlamaktadır?
- 3) Mağdur ve suça sürüklenen çocukların beyanları savcılık, mahkeme ve adli görüşme odalarından hangisinde alınırsa daha sağlıklı olur?
- 4) Mağdur ve suça sürüklenen çocuklar hakkında hazırlanan sosyal inceleme raporlarının çocuğun ruh sağlığına ve mahkemenin vereceği karara etkisi var mıdır?
- 5) Adli sosyal hizmet uygulamaları genel itibariyle çocuğun ruh sağlığına nasıl bir etki eder?

3.2.Araştırmanın Önemi

Sosyal hizmet ve hukuk bilimlerinin arasındaki ortak nokta alanında bulunan adli sosyal hizmet, genellikle Ulusal Adli Sosyal Hizmet Örgütü tarafından benimsenen bir tanım ile açıklanır. Bu tanıma göre adli sosyal hizmet; *“hukuk ve hukuksal sistemler ile ilişkili sorular ve sorunlarla ilgili sosyal hizmet müdahalesi”* olarak kabul edilir. Aynı zamanda *“hem medeni hukuk hem de ceza hukukunun gidişatını yöneten sosyal hizmet uygulayıcıları”* için geniş bir rol ve sorumluluk alanı tanımlar (NOFSW, 2019). Adli sosyal hizmet, çocuk ve aile refahı, ruh sağlığı, eğitim gibi alanlara dayalı bir yapı üzerinde adalet sistemi ile çalışır. Bu çalışma, sosyal hizmet mesleğinin değerini yansıtır.

Adli sosyal hizmet, dezavantajlı durumda olan kırılgan kişileri koruma ve güçlendirme amacı taşır. Mikro düzeyde adli sosyal hizmet, bireyi koruma ve savunma amacını taşır. Mezzo düzeyde adli sosyal hizmet, ailelerin refahını yükseltmeyi hedefler. Makro düzeyde adli sosyal hizmet ise toplumsal adaletin sağlanmasına katkıda bulunur (Gönültaş, 2016: 229).

Adli sosyal hizmet, adli süreçte mağdurların, suça sürüklenen çocukların ve tanıkların savunuculuğunu üstlenen ve onları adli süreç içerisindeki hak kayıplarından koruyan bir uygulamaya sahiptir. Bu çalışma alanı adaletin gerçekleştirilmesi ve tüm bireylerin adil bir şekilde işlem görmesi için önemli bir rol oynar (Şamar, 2018). Adli sosyal hizmet, çocuk mağdurların ve suça sürüklenen çocukların adalet kavramını anlayıp bağlantı kurabileceği yöne odaklandırır. Bu uygulamalar, kanuni konumlarını anlamlandırmaları gereken bireyleri, korunma ihtiyacı hisseden mağdurları ve sürecin nasıl olacağını anlamak isteyen aileleri ve sosyal çevreyi içerir (Karaağaç ve Çalık Var, 2021: 131). Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar konusu adli sosyal hizmetin iki temel unsurunu oluşturur.

Çocuk adalet sistemi, suça sürüklenen ve mağdur çocukların özel durumlarına uygun bir şekilde muamele görmelerini, üstün yararlarının gözetilmesini, korunmasını ve adalete yönelik olumsuz etkilerden en az hasarla çıkmalarını sağlamaktadır. Uluslararası şartlara göre, suça sürüklenen çocuk yetişkin suçlulardan ayrı değerlendirilmektedir (Akyüz, 2013). Tüm ülke çapında yaygınlaştırılma süreci devam eden Adli Görüşme Odaları'ndaki görüşme süreçlerini sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve pedagoglar gibi meslek profesyonelleri yönetmektedir. AGO ile yerine getirilen görüşmeler sabit bir kamera ile kayıt altına alınmakta ve hâkim-savcılarca tekrar tekrar izlenebilmektedir. AGO ile ifadesi alınan çocuk, yaşadığı olayı tekrar tekrar anlatmak zorunda kalmadığı için travma riskiyle karşılaşmamış olmaktadır. Uzman eşliğinde gerçekleştirilen, mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile yapılan görüşmelerde, hâkim ve savcının sormak istediği soruları uzman çocuğun gelişimine uygun bir şekilde sormaktadır. Bu sayede çocuğun ifade süreci daha rahat ve güvenli bir şekilde gerçekleşmektedir (Şamar ve Urhan, 2020: 942).

Adli süreçte bir şekilde karşı karşıya gelen mağdur ve suça sürüklenen çocukların, yaşlarına ve gelişim seviyelerine uygun şekilde davranılması, üstün yararlarının

sağlanması ve korunmasını sağlayarak adalet sürecinden güvenle çıkmaları sağlanır. Çocuk adalet sistemi içinde sosyal hizmetin temel görevi, çocuğun tekrarlayan şekilde suç işlemesini önleyici çalışmalar yapmaktır (Karataş ve Mavili, 2019). Adli sosyal hizmet uzmanları, mağdurların suça bağlı yaşadığı kayıplarının tazmin edilmesi için mikro, mezzo ve makro düzeyde çalışmalar yapmaktadır. Mikro düzeyde mağdurlara uygun görüşme ortamı sağlayarak, kırılabilirlik grubuna göre destek sağlar. Mezzo düzeyde, mağdurların durumlarını tespit ederek ilgili kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği oluşturur. Makro düzeyde ise, politika ve düzenlemeler geliştirerek mağdurlara yönelik faydalı hükümlerin sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Şamar, 2018).

Adalet sistemi içerisinde hâkimler, savcılar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, pedagoglar, avukatlar, zabıt katipleri ve mübaşirler yer almaktadır. Hukuk ve adalet üzerine lisans ve önlisans eğitimi almış meslek mensuplarının bulunduğu bu sistem içerisinde psikoloji, pedagoji ve sosyal hizmet lisans eğitimi almış meslek mensuplarının da dahil olması adalet çalışanları tarafından tam anlaşılmamaktadır. İlgili eğitimi almamış bu meslek mensupları adli sosyal hizmet uzmanların işleyişte hangi görevleri üstleneceğini, soruşturma ve kovuşturma evresine ne gibi katkılar sunacağını, adli sisteme dahil olmalarının sonucunda ne olacağını bilmemektedirler.

Bu çalışma adalet çalışanlarının adli sosyal hizmet uygulamalarına bakışını, bu uygulamaların çocukların korunmasına ve adli süreçte örselenmeden yer almalarına katkısını ortaya koyarak literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca, uygulamada karşılaşılan sorunların belirlenmesi ve sosyal hizmet uzmanlarının adalet sistemi içindeki rolünün daha iyi anlaşılması açısından da çalışma, karar vericilere ve politika yapıcılara rehberlik edecek niteliktedir.

3.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, Afyonkarahisar ili Dinar ilçesindeki Adalet Bakanlığı'na bağlı Dinar Adliyesinde görev yapan hâkim, savcı, zabıt kâtibi, mübaşir ve avukatlar ile sınırlıdır. Bu nedenle elde edilen bulgular, yalnızca bu bölgedeki çalışanların tutumlarını yansıtmaktadır. Katılımcıların beyanları, kişisel deneyim, algı ve tutumları doğrultusunda şekillendiğinden öznel nitelik taşımaktadır. Veri toplama süreci belirli bir zaman aralığında gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, araştırma döneminden sonra yaşanabilecek değişimler bulgulara yansımamaktadır.

3.4.Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmayla Adalet Bakanlığı'nda çalışan ilgili meslek gruplarının mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan adli sosyal hizmet uygulamalarına dair tutumlarının nasıl şekillendiğinin keşfedilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür.

Nitel araştırma, olayları, olguları ve bireylerin deneyimlerini anlamaya yönelik olarak, gözlem, görüşme ve belge incelemesi gibi yöntemlerle veri toplanan ve bu verilerin doğal ortamlarında anlamlandırıldığı araştırma sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41). Nitel araştırmalar, 20.yüzyıl başında insan yaşamının karmaşıklığını anlamak amacıyla sosyal bilimlerde ortaya çıkmış, doğal ortamda, yerinde ve derinlemesine inceleme yaklaşımıyla “doğal” ve “yorumlayıcı” araştırma olarak da anılmıştır (Baltacı, 2017: 2).

Nitel araştırma yönteminde genellikle çevre, süreç ve bireylerin algılarına ilişkin üç temel türde veri toplanır. Bu veriler; görüşmeler, gözlemler ve yazılı belgelerin incelenmesi gibi nitel veri toplama yöntemleri aracılığıyla elde edilir (LeCompte ve Goetz, 1982: 39). Araştırmacılar, çevre, süreç ve bireysel algılara ilişkin veri setlerini elde edebilmek amacıyla görüşme, gözlem ve söylem ya da metin analizi gibi çeşitli nitel araştırma yöntemlerinden yararlanmaktadır. Bu yöntemler arasında görüşme, nitel araştırmalarda en sık başvurulan tekniklerden biri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle bireylerin yaşantılarına, duygularına, değer yargılarına ve belirli olgulara ilişkin algılarına ulaşmayı amaçlayan çalışmalarda, derinlemesine ve zengin veri sunması ile uygulama kolaylığı sağlaması nedeniyle tercih edilmektedir (Baltacı, 2019: 370). Yapılan çalışmada bireylerin araştırmaya dair tutumları değerlendirilmek istendiği için görüşme tekniği kullanılmıştır.

Ayrıca nitel araştırma yöntemleri kapsamında; anlatı araştırması, kuram oluşturma, etnografi, durum çalışması ve fenomenoloji gibi çeşitli araştırma yaklaşımları bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar arasında yer alan fenomenoloji, temellerini 20. yüzyılda filozof Edmund Husserl tarafından geliştirilen felsefi düşünceler üzerine inşa etmektedir (Öktem, 2005: 28). Fenomenoloji, bireylerin tanıdık ancak derinlemesine anlamlandıramadıkları olguları inceleyen, bu yaşantıların anlamını çözümlemeye odaklanan ve bu doğrultuda uygun metodolojik zemin sağlayan bir araştırma yaklaşımıdır

(Yıldırım ve Şimşek, 2016: 69). Bu sebeple, katılımcıların mağdur ve suça sürüklenen çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin öznel deneyimlerini ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları derinlemesine incelemek amacıyla araştırma deseni olarak betimleyici fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

3.5.Çalışma Grubu

Nitel araştırma yöntemlerinde örnekleme grubu seçilirken birden fazla teknik bulunmaktadır. Bunlar amaçlı, kartopu, ölçüt ve maksimum çeşitlilik gibi örnekleme yöntemleridir (Baltacı, 2018: 48). Amaçlı örnekleme tekniğinde, araştırma sürecine dâhil edilecek birey ya da grupların seçiminde, araştırmacının konuya ilişkin bilgi birikimi ve uzman görüşü belirleyici rol oynar. Bu tekniğin temel amacı, araştırma sorularını en etkili biçimde yanıtlayabilecek niteliklere sahip katılımcılara ulaşarak, derinlemesine ve anlamlı veriler elde etmektir (Patton, 2005). Araştırmada, çocuk adalet sisteminde çocuklarla temas halinde olan ve konu ile ilgili deneyimleri olan kişiler ile görüşme yapılması gerektiği için amaçlı örnekleme tekniklerinden maksimum çeşitlilik örnekleme tercih edilmiştir. Araştırma, etik kurallar çerçevesinde gönüllü olarak çalışmaya katılan bireylerin kimlikleri gizli tutularak yürütülmüş, katılımcı görüşlerinde benzer temaların tekrar etmeye başlaması ve yeni bilgiye ulaşılamaması üzerine verilerde kuramsal doygunluğa ulaşıldığı kabul edilerek veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Katılımcılar K1, K2, K3,, K16 şeklinde kodlandırılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin genel özellikleri Tablo 1’de açıklanmıştır.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Verileri

	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim Düzeyi	Meslek	Kıdem Yılı
K1	30	Erkek	Evli	Lisansüstü	Hâkim	6
K2	40	Kadın	Bekar	Lisansüstü	Savcı	7
K3	30	Kadın	Evli	Lisans	Hâkim	6
K4	30	Erkek	Evli	Lisans	Savcı	3
K5	44	Kadın	Evli	Lisans	Savcı	7
K6	32	Kadın	Evli	Lisansüstü	Hâkim	1
K7	30	Erkek	Evli	Lisansüstü	Savcı	6
K8	46	Erkek	Evli	Lisans	Hâkim	7
K9	31	Kadın	Evli	Önlisans	Zabıt Katibi	3
K10	45	Kadın	Evli	Önlisans	Zabıt Katibi	20
K11	35	Kadın	Evli	Lisans	Mübaşir	7
K12	42	Kadın	Evli	Lisans	Zabıt Katibi	20
K13	33	Erkek	Bekar	Lisans	Zabıt Katibi	10
K14	28	Kadın	Bekar	Lisans	Avukat	5
K15	30	Erkek	Evli	Lisans	Avukat	6
K16	32	Kadın	Evli	Lisans	Avukat	7

Araştırmanın katılımcıları Afyonkarahisar ilinin Dinar ilçesinde bulunan Dinar Adliyesinde görev yapan hâkim, savcı, zabıt katibi, mübaşir ve avukatlardan oluşan adalet personelleri oluşturmaktadır. Araştırma sahası olarak Dinar ilçesinin seçilmesinde, araştırmacının bölgeye kolay erişim imkanına sahip olması ve çalışma konusuyla ilgili kurumlarla etkili iletişim kurabilme olanağı belirleyici olmuştur. Araştırmacının Dinar Adliyesi’de sosyal hizmet uzmanı olarak görev yapması, hem veri toplama sürecini hem de saha ile etkileşimi önemli ölçüde kolaylaştırmıştır. Katılımcılar 6’sı erkek, 10’u kadın olmak üzere 16 bireyden oluşmaktadır. Katılımcılar 4 hâkim, 4 savcı, 4 zabıt katibi, 1 mübaşir ve 3 avukattan oluşmaktadır. Katılımcılar seçilirken mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile doğrudan temas etmiş olanlar tercih edilmiştir.

Çalışma; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’nun 07/05/2024 tarih ve GO 2024/311 sayılı kararı ve Dinar Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 01/07/2024 ve B.M. 2024/2193 sayılı onayı ile alınan izin doğrultusunda Temmuz 2024 ve Ekim 2024 tarihleri aralığında yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçların çalışmaya gönüllü olarak katılım sağlayan bireylerin kişisel bilgileri gizlenmek koşulu ile verilerin bilimsel amaç dışında kullanılmayacağı katılımcılara açıklanmış olup kendilerinden öncelikle yazılı onam formları alınmış, görüşme ise yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile ortalama 30 dakikalık yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerle tamamlanmıştır. Görüşmelerin öncesinde katılımcılara çalışmanın amacı, araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu, diledikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri, kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağı yazılı ve sözlü olarak açıklanmıştır. Katılımcılardan 6 tanesi ses kaydı almaya izin vermiş, ses kaydı alınan katılımcıların görüşmeleri daha sonra deşifre edilmiştir. 10 katılımcı ise ses kaydına izin vermemiş, görüşme notlar alınarak tamamlanmıştır. Yapılan görüşmeler katılımcıların uygun olduklarını bildirdikleri vakitte yapılmıştır.

3.6.Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, nitel veri analiz tekniklerinden içerik analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde yalnızca tümevarım yaklaşımı benimsenmiştir. Katılımcı görüşlerinden elde edilen veriler, nitel veri analizi tekniği ile incelenmiş;

verilerden yola çıkılarak, önceden belirlenmiş bir tematik çerçeveye bağlı kalmaksızın temalar geliştirilmiştir.

İlk aşamada, katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında alınan notlar, yarı yapılandırılmış mülakat formuna uygun bir şekilde Word dosyasına aktarılmış, her katılımcı için ayrı bir dosya oluşturulmuştur. Bu metinler, MAXQDA 2020 programına yüklenmiş ve analiz süreci bu program üzerinden yürütülmüştür.

Kodlama süreci boyunca hem araştırmacı hem de nitel analiz konusunda deneyimli ikinci bir araştırmacı, verileri bağımsız olarak kodlamıştır. İlk kodlama tamamlandıktan sonra, kod ve temalar karşılaştırılarak benzerlikler ve farklılıklar belirlenmiştir. Kodlamalar arasında yüksek düzeyde uyum gözlemlenmiş, farklılık gösteren noktalar üzerinde yüz yüze görüşmeler yapılarak ortak bir karara varılmıştır. Bu süreç, bulguların tutarlılığını ve analiz sürecinin güvenilirliğini artırmıştır.

Tema, kategori, alt kategori ve kodlara ilişkin örnekler bulgular bölümünde şekiller eşliğinde sunulmuş, katılımcı ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Bu sayede, verilerin analizinde hem sistematik hem de katılımcı deneyimlerinin bütüncül bir şekilde aktarılması hedeflenmiştir.

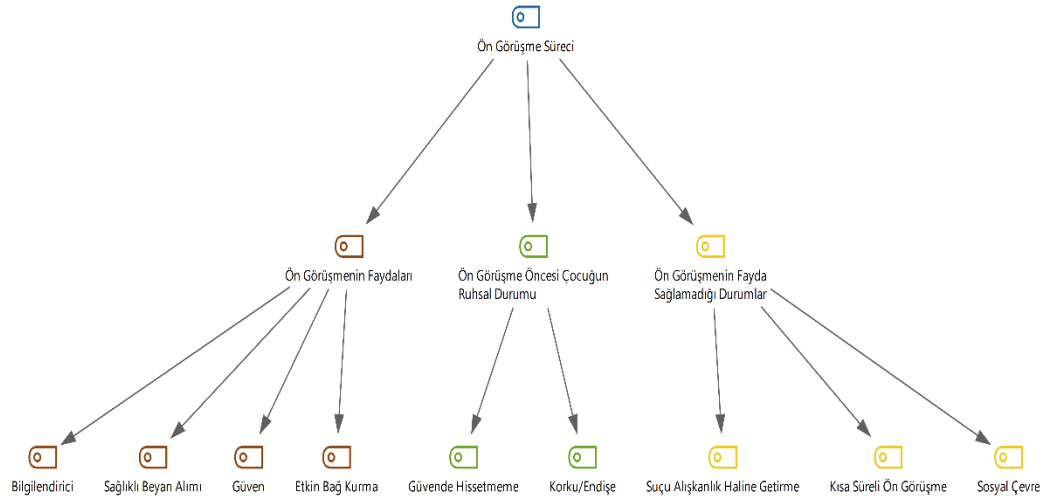
3.7.Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Adalet Bakanlığı çalışanları ile gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen bulgular sunulmuştur. Çalışmanın amacı ve aşamaları dikkate alınarak, katılımcıların mağdur ve suça sürüklenen çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamalarına dair tutumlarının 5 temaya ulaşılmıştır. Bunlar;

- Ön Görüşme Süreci
- Beyanlarının Alınması Süreci
- Çocuğun Yanında Sosyal Hizmet Uzmanı Bulundurulması
- Sosyal İnceleme Raporları
- Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları olarak belirlenmiştir.

3.7.1. Ön Görüşme Süreci

Aşağıdaki şekilde mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile yapılan ön görüşme sürecine ilişkin tema, kategori ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 4: Ön Görüşme Süreci

3.7.1.1.Ön Görüşme Öncesi Çocuğun Ruhsal Durumu

Çalışma grubu ile yapılan görüşmelerde mağdur ve suça sürüklenen çocukların adliyeye ilk girdikleri anda ruhsal durumlarının iyi olmadığı, adliyeden korktukları, çekindikleri, endişe duydukları, titredikleri ve hatta bazen ağladıkları görülmüştür. Çocukların bu ruh hali ile başına gelen olayı veya işlediği suçu anlatması mümkün olmamaktadır. Çocukların sağlıklı bir şekilde beyan verebilmeleri çocuk adalet sisteminin en önemli temelidir. Bu sebeple çocukların adliyeye girdiği andan itibaren yaşadığı olumsuz duygu durumlarının önüne geçmek ve bu durumlarla baş edebilmek için ön görüşmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Yapılan görüşmelerde bazı katılımcıların çocukların yaşadığı olumsuz duygu durumları iyi bir şekilde gözlemleyip, bu durumlara çözüm bulabilmek adına ön görüşmeyi temel aldığı görülmüştür. Çocuk adalet sisteminde yapılan ön görüşme süreci; 15 dakikayı geçmeyen, kısa süreli, adliyeye geliş sebebine ilişkin soruları içermeyen sohbet havasında geçen ve çocuğun uzmana güven duymasını sağlayan görüşmelerdir. Bu görüşmelerde çocuğa adliyeye girdiği andan itibaren karşılaşacağı meslek profesyonelleri, duruşma anı, duruşmanın nasıl geçeceği, duruşmada kendisini huzursuz hissettiği anda uzmandan destek alabileceği durumları aktarılır.

Yapılan araştırmada mağdur çocuklar ile yapılan ön görüşmenin faydalı olduğu, mağduru rahatlattığı, bu rahatlama sayesinde de başına gelen olayı adli mercilere daha rahat aktarabildiği görülmüştür. Katılımcılardan K1 ve K14; mağdur çocukların ön görüşme öncesindeki ruhsal durumlarının sağlıklı beyan alımına elverişli olmadığını, mağdur çocukların adliyeye girdikleri ilk andan itibaren korku, endişe ve panik yaşadıklarını, bazen ağladıklarını, bu durumun da mahkemenin veya savcının lehine bir durum olmadığını aktarmıştır.

“Ön görüşme önemlidir. Her şeyden önce mağdur çocukların adli merciler ile buluşma öncesinde ifade verme öncesinde bir rahatlama ihtiyacı var adliyeler malum soğuk yerler. Çocuk nereye geldiğini, ne için geldiğini, nasıl bir muameleye tabi tutulacağını, geldikten sonra nasıl gideceğini başına bir iş gelip gelmeyeceğini öğrenmesi ve rahatlama lazım. Rahatlayıp başından geçeni anlatması lazım. Rahatlamayan çocuk tutulur kalır susar ve işaretlerle anlatmaya çalışır. Ya da hiç anlatmaz ağlamaya başlar. Bunların hiçbirisi de bizim işimize yaramaz.” K1 Hâkim

“Mağdur çocuklar adliye ortamına girdiğinde daha önce bu ortama girmemelerinden kaynaklı bir korku, endişe ve panik yaşayabiliyorlar.” K14 Avukat

3.7.1.2.Ön Görüşmenin Faydaları

Yapılan araştırmada katılımcıların mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile yapılan ön görüşmeyi faydalı bulduğu görülmüştür. Ön görüşme sayesinde çocukların sağlıklı bir şekilde beyan verdiğini, adliyeye girdikleri anda hissettikleri korku ve endişe duygusundan biraz olsun uzaklaştıklarını, hatta ön görüşmenin mağdur ve suça sürüklenen çocuğun ailesini de ele alarak genişletilmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir.

“Bizim işimize yaraması için sağlıklı bir beyan vermesi lazım. Sağlıklı bir beyan vermesi için de sağlıklı bir ruh hali ile gelmesi lazım. O yüzden çocuklarla ilgili ön görüşme süreçlerinin hâkim savcının kim olduğu ilgili görüşmeci tarafından yumuşak tonla anlatılmalıdır. Tabiki yararlı buluyorum. Hata normal tanık ve vatandaşlar için bile ön görüşme sürecinin olması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle aile içi olaylarda mağdur çocuklar adliyeye gelince aile tarafından yönlendirilmiş olarak geliyorlar bu yönlendirmeye kırmak için teşvik etmek için ön görüşme önemlidir.” K1 Hâkim

“Ön görüşmenin uzman tarafından yapılıyor olması çocuğun kendisini daha iyi daha rahat ifade edebilmesi açısından daha etkilidir. Bu süreçte çocuklar yaşadıkları

olayı daha rahat, ayrıntılı ve doğal bir şekilde ön görüşme süreci sayesinde aktarabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının ön görüşme sürecinde çocukla etkin bir bağ kurarak çocuğun mahkeme huzurunda ve savcı tarafından ifade alınma sürecinde kendisini daha rahat ifade etmesini sağlamaktadır.” K2 Savcı

“Çocuğun psikolojisi açısından önemli. Çocuk duruşma salonuna girmeden ya da hâkim savcı önüne çıkmadan önce psikolojik olarak kendini rahat ve güvende hissetmek istiyor. Bu görüşme çok önemli. Güven duygusu sağlandıktan sonra zaten çocuk rahatlıyor ve ifadesini verirken de sağlıklı ifade alınmasına faydalı olur diye düşünüyorum.” K10 Zabıt Kâtibi

“Çocuğu rahatlatıyor kendisini daha rahat ifade etmesini sağlıyor. Korkulacak ve çekinilecek bir yer olmadığını hatırlatıyor. Asıl ifadenin kolay bir şekilde alınabilmesi için ön görüşme büyük kolaylık.” K14 Avukat

“Suçtan zarar görmüş olan daha basite indirgeyecek olursak korkmuş yıpranmış olan çocuğun bu olayı adli mercilere en sağlıklı şekilde aktarabilmesi için ön görüşme yapılarak hem psikolojik olarak rahatlatılması hem de olayı daha baskı ve yönlendirme altında olmadan gerçeğe uygun şekilde anlatmasının sağlanması açısından birebir etkili olduğu kanaatindeyim. Bu sebeple ön görüşme sürecinin çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.” K8 Hâkim

Katılımcılardan bazılarının suça sürüklenen çocuklar ile yapılan ön görüşmeyi faydalı bulduğu ancak bu durumun ilk defa bir suça karışmış, suçu alışkanlık haline getirmemiş ve ailesinde de suç temelli kişilerin var olmadığı çocuklarda faydalı olacağını belirtmiştir. Literatürde de zaman zaman suça sürüklenen çocukların aynı zamanda mağdur çocuk olduğu ve her ne kadar suç işlemiş olsa da mağdur çocuklarla eşit şekilde muamele görmeleri gerektiği savunulmuştur. Bu sebeple yapılan ön görüşmelerin faydalı olduğundan katılımcılardan bazıları aşağıdaki şekilde bahsetmektedir.

“Suça sürüklenen çocukların birçoğu artık bu işi alışkanlık haline getirmişse de birçoğu da gerçekten masum bir şekilde suça karışmış oluyorlar. Uzman bu kişilerle ön görüşme yaparak edindiği gözlemler önemlidir. Ailenin konuşmayacağı konularda uzmanla bir ön görüşme yapılması ifade edilmeden daha etkilidir. Çocuğa süreci sağlıklı bir şekilde aktarabilir. Çünkü çocukların mağdur çocuktan bir farkı yoktur.” K9 Zabıt Kâtibi

“Suça Sürüklenen Çocuk her ne kadar suçu işleyen olsa da kendisi de bu suçtan psikolojik olarak etkilenmektedir. İlk olarak hâkim ve savcıyla değil de bir uzman ile görüşmesi sonucu SSÇ sakinleşir ve olayı doğru şekilde anlatmaya başlar. Bu sayede hem gerçekler ortaya çıkar hem de çocuğun lehine olan durumlarda ortaya çıkar.” K16 Avukat

“Suça sürüklenen çocuklarının beyanlarının alınması sırasında ön görüşme mağdur çocuklardaki kadar önemlidir. Çünkü orada da her ne kadar sıfat değişse de bir çocuk vardır. Ve bu çocuk adliyeye geldiğinde belki ilk defa olayın şüphelisi sıfatı ile geliyor. Ceza alma korkusu ailesinin kendisine yapacağı baskıdan dolayı gerginlik bunların hepsi üst süte bindiğinde vereceği beyanın doğruluğundan kaçınma noktaları oluşabiliyor. Bundan kaynaklı olarak ön görüşme sürecinde çocuğun güvenini kazanan ve iletişimi kuvvetli olan sosyal hizmet uzmanlarının kendisine rahatlatıcı ifadelerde bulunduğu için çocuk açısından faydalı olduğunu düşünüyorum.” K14 Avukat

3.7.1.3.Ön Görüşmenin Fayda Sağlamadığı Durumlar

Yapılan araştırmada bazı katılımcıların suça sürüklenen çocuklar açısından yapılan ön görüşme sürecini faydalı bulmadığı, suça sürüklenen çocukların adliyeye girdikleri anda korku ve endişe duygusunu hissetmeleri gerektiği ve aynı suçu bir daha işlemekten kaçınması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Eğer suça sürüklenen çocuk alışkanlık haline getirdiyse adli tecrübesi vardır ve ön görüşme de ona bir fayda sağlamaz.” K1 Hâkim

“Faydası olacağını düşünmüyorum çünkü suça sürüklenen çocuklara sert çıkılması gerekmektedir. Ön görüşmede takipli veli figürü olacak bir kişinin görüşmesinin doğru olacağını düşünüyorum.” K7 Savcı

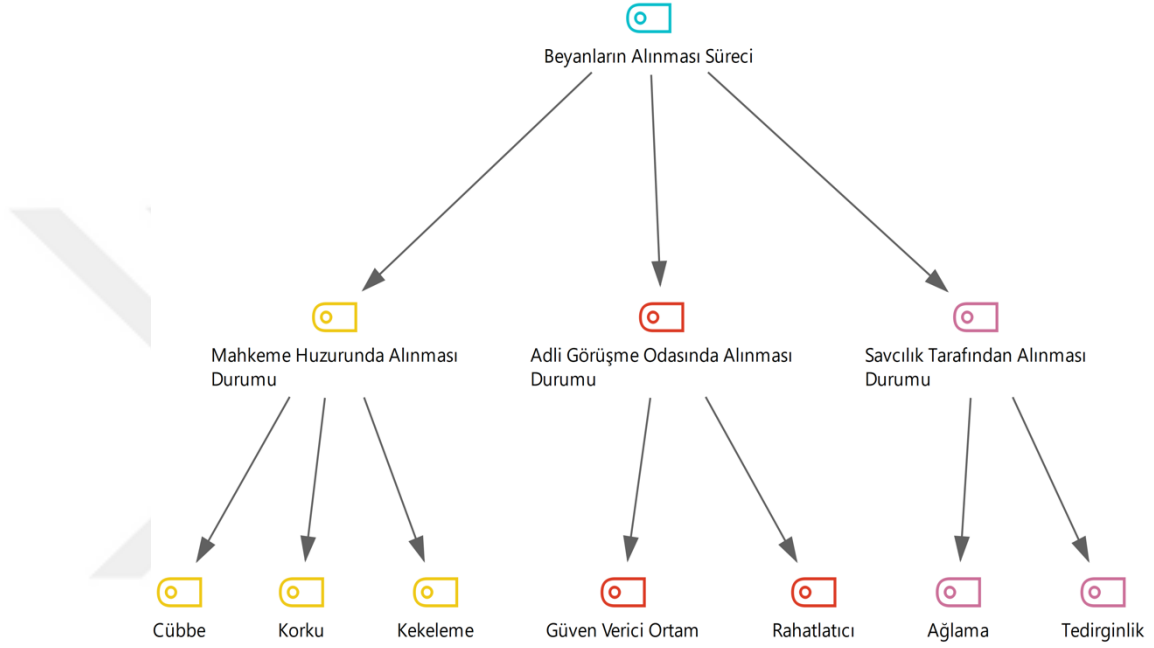
“SSÇ karıştığı olaydan ötürü adliyeye getirilmişse eğer bu suçta çocuğun yetiştiği sosyal çevrede önemlidir. Bazı SSÇ’ler o kültürde yetiştiği için o tarz çocuklara ne ön görüşme ne son görüşme hiçbir şey fayda etmez.” K8 Hâkim

Suçta sürüklenen çocukların birçoğu masum olup ilk defa suça karışmışsa da bazı çocuklar ailesinde ve çevresinde suç temelli kişilerin var olması sebebiyle suç işlemeyi alışkanlık haline getirmektedir. Bu çocuklar iletişime kapalı, adli süreçten herhangi bir

çekince duymayan çocuklar oldukları için ön görüşmeden beklenen verim alınamamaktadır.

3.7.2. Beyanlarının Alınması Süreci

Aşağıdaki şekilde mağdur ve suça sürüklenen çocukların beyanlarının alınması sürecine ilişkin tema, kategori ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 5: Beyanların Alınması Süreci

3.7.2.1.Savcılık Tarafından Alınması Durumu

Mağdur ve suça sürüklenen çocukların ifadeleri cumhuriyet savcısı tarafından alınabilmektedir. Savcı odalarının duruşma salonuna kıyasla daha samimi, daha sıcak olması sebebiyle çocuğu duruşma salonunda beyan vermek kadar örselememektedir. Tabiki bu durumda soruşturma savcısının çocuğa yaklaşımı da çocuğun olumlu veya olumsuz deneyim yaşamasında etkilidir.

Yapılan araştırmada bazı katılımcıların mağdur ve suça sürüklenen çocukların savcı eşliğinde ifade alımının da olumlu geçtiğini ancak bazı katılımcıların ise çocukların

savcının odasına bile girmek istemediğini, bu durumun da hem aileleri hem işleyişi hem de mağdurun psikolojisini olumsuz anlamda etkilediği görülmüştür.

“Savcı tarafından alınması gerektiğine katılıyorum. Çünkü olayın aydınlatılması için gereken soruları savcı tespit edebilir. Ancak savcılarda da mesleki dezenformasyon yaşadıkları için çocuğun duygusal ve gelişimsel yapısını geri plana atılma ihtimali doğurur.” K4 Savcı

“Mağdur çocuklar karşılarında savcı gördüklerinde bu onlarda hem psikolojik olarak travma yaratabiliyor hem de gerçeği söyleme noktasında tedirginlik ve korku yaratabilir.” K5 Savcı

“Savcı ile beyan alınırken ise savcı mağdura karşı o samimiyeti sağlayabilirse çocuk o güveni alır ve beyan süreci rahat geçer.” K7 Savcı

“Savcılıkta çalıştığım zamanlardan anlatacağım. Zaten çocuklar direk ağlıyor suça maruz kaldığı için. Ağlıyor ve titriyor savcının odasına girmek istemiyor. Bu durum da savcıyı bizi çocuk ve hatta çocuğun ailesini de etkiliyor.” K9 Zabıt Kâtibi

“Savcılık tarafında ise savcılar biraz daha bu konuda iyiler, savcı çocuğun halinden hâkime göre daha iyi anlayabilir.” K15 Avukat

3.7.2.2.Mahkeme Huzurunda Alınması Durumu

Adliyelerde yer alan duruşma salonları her yaştan insan için korkutucu ve endişe vericidir. Hâkim kürsüsünün olması, resmi bir ortam olması ve çocuklarda kendisine ceza verilecek algısı olması sebebiyle çocukların mümkün olduğunca duruşma salonlarında beyan verilmesi önerilmez. Ancak bu durum çoğu zaman hâkimin takdirine de bırakılmaktadır.

Çalışmanın yapıldığı adliyede mağdur ve suça sürüklenen çocukları duruşma salonunda dinleyen hâkimler bulunmaktadır. Yapılan çalışmada katılımcıların, çocukların duruşma salonundan korktukları, çekince duydukları, bu sebeple sağlıklı bir ifade alım işleminin gerçekleşmediğini ifade etmişlerdir.

“Mahkeme huzurunda alınan ifadelerde mağdur çocuğun olumsuz etkilendikleri, kekelediklerini gördüm.” K3 Hâkim

“Mahkeme huzurunda alınmasına çok karşıyım. Soruşturma ve kovuşturma evresinde bir kez alınması gerektiğini savunuyorum. Kendisini baskı altında hissediyor ve çok fala kişinin önünde anlattığı için kekemelik vb. olabiliyor korkuyor kendisini kötü hissediyor. Çekimser oluyor.” K4 Savcı

“Mağdur çocuk değil genel itibariyle yetişkinlerde de karşısında cübbeli bir insan görünce bir gerilme ve korkma refleksi gelişir. Bu yetişkinlerde dahi böyleyken çocukta bu korkunun oluşma ihtimali çok daha yüksek. Dolayısıyla mahkeme salonu yerine mümkün olduğunca çocukların beyanlarının AGO’da ve bu işin uzmanı olan bir görevli tarafından yine hâkim savcı yönlendirmesiyle alınması yani mevcut sistemdeki uygulama bence doğrudur.” K8 Hâkim

“Çocuk yine de duruşma ortamını görüyor kürsü hakimiyetini görüyor. E bu çocuk zaten mağdurdur bir de bu şekilde mağdur oluyor. Bir aile mahkemesi çalışanı olarak çocukların kürsüyü gördükten sonra kürsüden nasıl korktuklarını çok iyi gözlemliyordum. Her ne kadar hâkimler çocukları rahatlatmak için konuşmaya çalışsalar da o ortamda çocuk kesinlikle rahatlayamıyor. O yüzden bence duruşma salonunda uzman olsa bile çocuğun o kısmı yaşamaması gerekir.” K10 Zabıt Kâtibi

“Mahkeme huzurunda alınan ifadeler de mümkün olduğu kadar daha az kişi ile ya da sadece hâkim huzurunda kapalı yapılmalıdır.” K6 Hâkim

“Mahkeme ortamında ise dinlenmemesi gerektiğini düşünüyorum. Tarafalar ve avukatların olması ve soruları sorular sonucunda mağdur ikincil örseleneme yaşayabilmektedir.” K7 Savcı

3.7.2.3.Adli Görüşme Odasında Alınması Durumu

Adli görüşme odaları, adliyelerde yer alan Adli Destek ve Mağdur hizmetleri Müdürlüklerine ait odalardır. Adli görüşme odaları 3 odadan oluşmaktadır. Bunlar; bekleme odası, görüşme odası ve gözlem odasıdır. Bekleme odası; çocuğun adliyeden uzak bir şekilde yaşına göre dizayn edilmiş olarak bekleyebileceği, bazen oyuncak, televizyon vb. şeylerin de yer aldığı çocukların rahatça vakit geçirebileceği yerlerdir. Görüşme odası ise içerisinde kamera ve mikrofon bulunan, içerisinde sadece uzman ve çocuğun yer aldığı gözlem odasından SEGBİS sistemi vasıtasıyla izlenebilen odalardır.

Çocuğun ön görüşme yapıp güven duyduğu bir uzmana, daha sonra baş başa iken başına gelen olayı anlatması sağlanır. Bu sayede sağlıklı beyan verme işlemi tamamlanır. Ancak bazı katılımcılar görüşme odasında kamera ve mikrofon bulunması ve gözlem odasından savcı, avukat ve kâtip tarafından izlenmesinin çocuğu rahatsız edeceğini düşünmektedir.

“AGO aracılığı ile alınması mağdur çocuğu rahatlatıyor bu doğru. Beyanlarını daha akıcı şekilde veriyor ama mahkeme huzurunda ve savcı tarafından alınırken özellikle duruşma salonunun içerisinde mağdur çocuk duruşma salonunun havasından korkabiliyor. Ve taraflarla da yüz yüze geldiği için beyan vermekten çekinebiliyor. Bundan dolayı beyanın AGO’da alınması daha mantıklı.” K1 Hâkim

“AGO ile alınması önemlidir. Mağdur çocuklar karşılarında savcı hâkim gördüklerinde bu onlarda hem psikolojik olarak travma yaratabiliyor hem de gerçeği söyleme noktasında tedirginlik ve korku yaratabilir. Bu nedenle AGO’da uzman kişilerce yapılacak görüşmeler çocuğun ruhsal sağlığına uygun bir şekilde beyanlarının alınmasının daha sağlıklı olduğunu düşünüyorum.” K5 Savcı

“AGO’da alınan beyan çocuk için daha sağlıklıdır ancak kapalı bir ortamda kameralar ile onu dinleyen birilerinin olduğunu bildiği için mağduru rahatsız edeceğini düşünüyorum.” K7 Savcı

“Hele ki mağdur bir çocuksa daha çok etkileniyorlar. Ama AGO’larda alınan beyanlarda çocukta bir özgüven ve rahatlama oluşuyor. Çünkü çocuğun seviyesine inerek bir konuşma yapılıyor. Sorularını direk değil çocuğun seviyesine inerek bebek üzerinden vs. soruyorlar ve çocuk daha rahat kendisini ifade ediyor.” K9 Zabıt Kâtibi

“Kendi çocuğumun başına kötü bir şey gelse zaten kötü bir şey yaşamış beyanlarının güzel bir ortamda aile arkadaş gibi hissedeceği bir ortamda ifadesinin alınmasını isterim. Çocuk bu şekilde bu süreci rahatlıkla atlatabilir ama hâkim savcı karşısında verdiği zaman hafızasında karanlık bir bölüm olarak kalır diye düşünüyorum.” K10 Zabıt Kâtibi

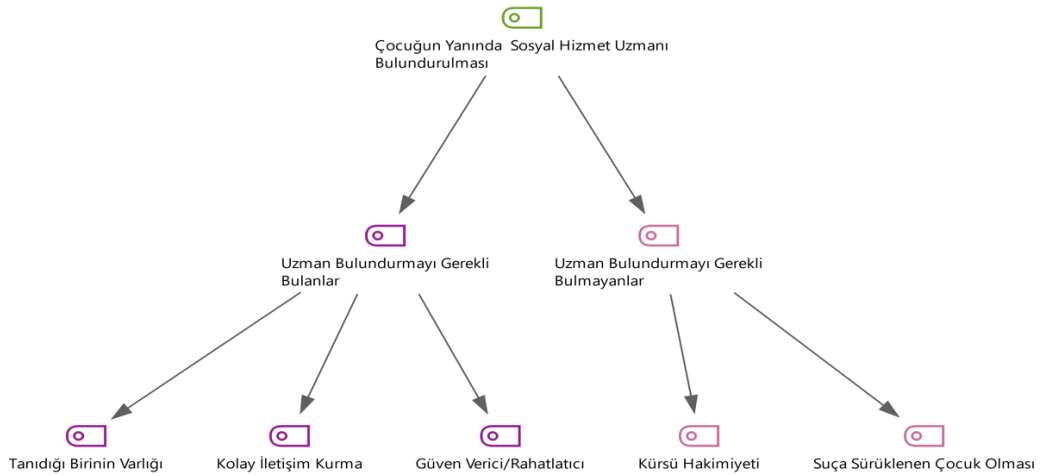
“Benim çalıştığım mahkemede iki hâkim bulunmaktadır. Hâkimlerden birisi SEGBİS vasıtası ile AGO üzerinden ifade almaktayken diğeri uzman eşliğinde mahkemede almaktadır. Ben AGO üzerinden alınan ifadelerde çocukların kendilerini daha rahat ifade ettiklerini fark ettim. Daha doğrusu mahkemenin soğuk duruşunu

hissetmeyerek daha çok uzman aracılığıyla kendisini ifade etmeye çalıştığı için korku panik gibi duygulardan uzak olduğunu gözlemledim.” K13 Avukat

“Mağdur çocuklar adliye ortamına alışkın olmadıklarından ve adliyede genellikle adli vakalara ilişkin halk arasında bir duyum yaşadıkları için mahkeme salonunun sosyal yaşantımızda televizyonda izlediğimizde genellikle insanı cezalandıran bir ortam olarak çocukların kafasında geliştiği için onlara ait düzenlenmiş sıcak olan bir odada beyanlarının alınması hem kendilerini ifade ederken çok daha faydalı bir uygulamadır. Hem de o mahkeme ortamında hâkim savcı SSÇ ya da sanık ile yüz yüze gelmekten yaşayacağı korku ve endişe oluyor bu sebeple adli görüşme odasında olması çok faydalı bir durum. Bu konuda da mağdur çocuklar üzerindeki etkisinin daha açık daha net ve daha güvenilir bir ortamda beyanlarını verdiklerini düşünüyorum.” K14 Avukat

3.7.3. Çocuğun Yanında Sosyal Hizmet Uzmanı Bulundurulması

Aşağıdaki şekilde mağdur ve suça sürüklenen çocukların yanında sosyal hizmet uzmanı bulundurulmasına ilişkin tema, kategori ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 6: Çocuğun Yanında Uzman Bulundurulması

3.7.3.1. Uzman Bulundurmayı Gerekli Bulanlar

Mağdur ve suça sürüklenen çocukların duruşma ortamında dinlenilmesine karar verilmesi veya mahkemede SEGBİS sisteminin olmaması sebebiyle zorunlu olarak

çocuğun duruşma ortamında dinlenilmesi durumunda çocuğun yanında daha önce ön görüşme yaptığı ve güven duyduğu bir sosyal hizmet uzmanı eşliğinde ifadesini vermesi beklenmektedir.

Yapılan ön görüşme sayesinde çocuk; duruşma ortamının nasıl bir yer olduğu ve nasıl beyan vereceği konularında bilgi sahibi olmaktadır. Bu sebeple uzman eşliğinde beyan alımlarının daha sağlıklı bir şekilde geçtiği gözlemlenmiştir.

“Çocuk her şeyden önce psikolojik olarak rahatlamalı ve sağlıklı beyanlarda bulunmalıdır. Sağlıklı beyanda bulunması demek doğru beyanda bulunduğu anlamına gelmez yalan da söyleyebilir ama sağlıklı bir şekilde olması lazım. Sadece çocuk başını sallarsa hiçbir şey çıkaramayız. Jest ve mimik bil bizim içi önemlidir. Doğrudan bizi göreceğine önce adli görüşmeciyi görsün ya da bizimle birlikte duruşma salonuna çıkacaksa yanında daha önce onu bilgilendiren bir adli görüşmeci bulunsun. Dolayısıyla özellikle psikolojisi anlamında ve korkmaması anlamında sosyal hizmet uzmanının bulunması önemlidir.” K1 Hâkim

“Sosyal hizmet uzmanları ön görüşme sürecinde çocukla etkin bir bağ kurarak çocuğun mahkeme huzurunda ve savcı tarafından ifade alınma sürecinde kendisini daha rahat ifade etmesini sağlamaktadır. Beyan alınma süreçlerinde çocuğun yanında daha önceden görüştüğü uzman bir kişinin olması mağdur çocuğa rahatlatıcı ve güven verici bir etkisi vardır bu sebeple kesinlikle bulunmalıdır.” K2 Savcı

“Mahkeme huzurunda ise uzman ile ön görüşmeyi yapıp geldikleri için ön görüşme esnasında kurulan bir güven ve bağ oluyor. O güveni duruşmada da hissettiği için uzman sayesinde mahkeme ortamında yabancı hissetmiyor. Hatta uzman sadece çocukla değil mahkeme hâkimi ile de ön görüşme yapması gerektiğini savunuyum ikincil mağduriyetlerin önüne geçmek için. Sosyal hizmet uzmanı bulunmasını önemsiyorum.” K3 Hâkim

“Bence kesinlikle sosyal hizmet uzmanı olmalıdır. 15 yaşından büyük dahi olsa. Sosyal hizmet uzmanı olmadan alınmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü hâkimin böyle bir eğitimi yoktur. Beyandan önce ön görüşme yaptığı ve tanıdığı birinin yanında bulunması çocuğu çok fazla rahatlatacaktır. Bu sebeple olmalıdır. SSÇ kendisini daha rahat ifade etmesini sağlar SSÇ’nin mahkeme heyetini zor duruma sokmasını engelleyebilir çünkü SSÇ ortamı bilemezse saygısızlık yapabilir. Orda çocuğun

menfaatlerini koruyan biz uzman bulunmalıdır. Mahkeme düzeninin bozulmasını da engeller.” K6 Hâkim

“Bir uzman kişinin mahkeme ortamında bulunması elbette ki gerekli ve faydalıdır. Çocuk o kişiyle zaten belli bir ön görüşme yaparak belli bir rahatlama sağlamışsa o görüşme yaptığı kişinin yanında olması nerede olursa olsun çocuğa güven verecektir ve o güvenin devamını sağlayacaktır. Sadece ön görüşme yapıp bırakmak doğru değildir bizzat o beyanı alınırken de ilgili uzmanın orada bulunması gereklidir. Verimli ve amaca uygun bir ön görüşme yapılmışsa orada sağlanan psikolojik rahatlama ve tanık olduğu olayı adli makamlara anlatma sürecini kolaylaştıracaktır.” K8 Hâkim

“Bence uzman bulunması sanki çocuğun yanında anne babasından birinin olması gibi bir etkiye sahip. Çünkü yeri geliyor böyle durumlarda çocuk anne ve babasına dahi söyleyemediği şeyleri uzmana destekçisi gibi görüp korunmuş hissederek ona söylüyor. Çocuk mahkeme ve savcılığa çıkacaksa uzman bulunmalıdır.” K9 Zabıt Kâtibi

“Sosyal hizmet uzmanları bu işin eğitimini aldıkları için ifade alınırken çocukla ne şekilde konuşacaklar ne şekilde davranacaklar bu işleri biliyorlar. Bence her olayda sosyal hizmet uzmanları bulunmalıdır. Sosyal hizmet uzmanları çocukla önceden iletişim kurarak çocukların daha sağlıklı bir şekilde ifade verebilmeleri, kendisini rahat ifade etmeleri hususunda faydalıdır. Çünkü sosyal hizmet uzmanları çocukların halinden daha net anlıyorlar.” K15 Avukat

3.7.3.2.Uzman Bulundurmayı Gerekli Bulmayanlar

Yapılan araştırmada her ne kadar mağdur ve suça sürüklenen çocukların ifadesinin duruşma salonunda alınması sırasında sosyal hizmet uzmanı bulunmasının çocuğa ve mahkeme heyetine fayda sağladığı beyan edilmişse de bazı katılımcılar suça sürüklenen çocuklarda bu durumun tam tersi olması gerektiğini savunmaktadır. Katılımcılar suça sürüklenen çocuğun rahatlama ve endişe duymasını ve bu suçu bir daha işlememesi gerektiğini bu şekilde idrak edebileceğini ifade etmektedir.

“Suça sürüklenen çocuğun beyanı alınırken sosyal hizmet uzmanı olması çok önemli değil. Suça sürüklenen çocuk ye mağdur kadar masum bakıyoruz ve eylemi cezalandırılması gerekiyor dolayısıyla onun mağdur kadar destek almasın ve kendisini rahat hissetmesin istiyoruz. Endişe duysun istiyoruz. Bu yaşam tecrübesi olsun ve atılı suçu işlemesin bir daha istemiyoruz. Ve sosyal hizmet uzmanının ona müdahalesi de yok

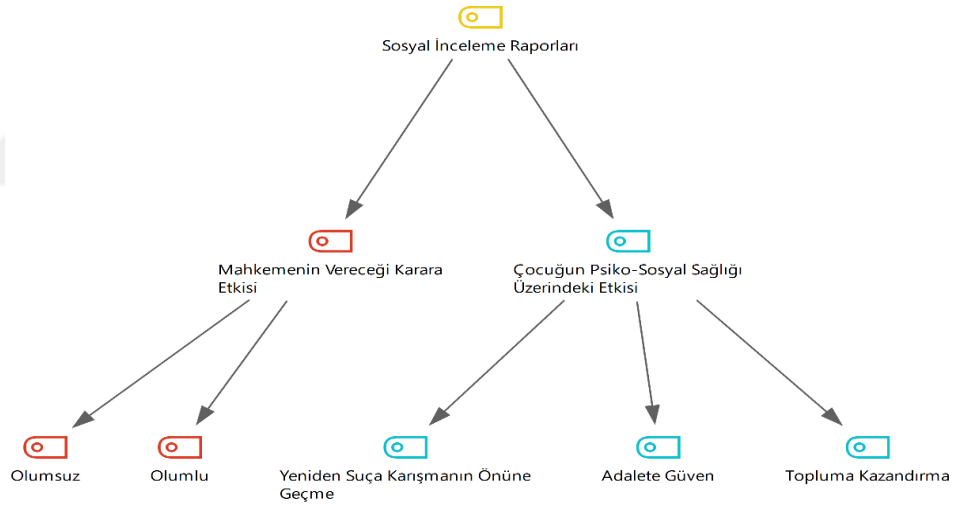
biz doğrudan sorguluyoruz bu yüzden önemli olduğunu düşünmüyorum. Görüşmese de yanında bulunmasa da olur.” K1 Hâkim

“SSÇ’nin ifadesi alınırken uzmanların bulunması çok gerekli değildir. Avukatıyla zaten görüşür ve o güvenci ondan alır.” K7 Savcı

“Ön görüşme yapılabilir ama uzmanın bence mahkeme aşamasında ve savcılık aşamasında SSÇ’nin yanında bulunmaması gerekir. Suçlu olduğu için ortamdan korkması ve suçunu bilip tekrar işlememesi gerekir. Bence gerekli değildir.” K9 Zabıt Kâtibi

3.7.4. Sosyal İnceleme Raporları

Aşağıdaki şekilde mağdur ve suça sürüklenen çocukların ile ilgili hazırlanan sosyal inceleme raporlarına ilişkin tema, kategori ve kodlar özetlenmiştir

Şekil 7: Sosyal İnceleme Raporu

3.7.4.1. Mahkemenin Vereceği Karara Etkisi

Çocuk adalet sisteminde mahkeme ve savcılık tarafından mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile ilgili sosyal inceleme raporu yazılması talep edilmektedir. Sosyal inceleme raporu çocukla, ailesiyle ve okuldaki öğretmenleri ile bireysel yapılan görüşmelerin detaylarından oluşmaktadır. Yazılan bu raporlar sonucunda çocuklar

hakkında bazı tedbirler önerilebilmektedir. Bunlar; danışmanlık, eğitim, sağlık ve bakım tedbirleridir.

Yapılan araştırmada mağdur ve suça sürüklenen çocuklar hakkında yazılan sosyal inceleme raporlarının ve bu raporlarda yer alan tedbirlerin mahkemenin vereceği karara doğrudan etki ettiği anlaşılmıştır.

“SİR’lerin mahkemeye vereceği karar etkisini olumlu ya da olumsuz anlamda ikiye ayırmak lazım. Olumlu anlamında mağdurun beyanlarına itibar edilir mi edilemez mi bu husus önemli. Sonuçta sosyal hizmet uzmanı baştan ön görüşme yaptı beyanda bulunurken yanındaydı mağdurun ailesi ile de yüz yüze geldi ve ailesine teslim sürecinde rol oynadı mahkemeden daha fazla süre mağdurla vakit geçirdi. Vakit geçirdiği esnada olayın kurgu olduğuna dair bir izlenimi varsa, beyanlarına itibar edilemeyeceğine dair bir sezinleme yapmışsa yönlendirmeye dayalı olabileceğine dair bir değerlendirme yapmışsa sanığın lehine yorumlarız. Vereceğimiz karara bu anlamda etkisi olur. Mağdurun yer mekân gelimi olmamış yaşıtlarının gerisinde derse s SİR’de vereceğimiz ara kararı etkiler ve adli tıp kurumuna göndeririz.” K1 Hâkim

“Mağdur çocuklar ile ilgili SİR hiç okumadım ancak 5395 sayılı kanun ve velayet ile ilgili yazılan SİR’leri çok önemsiyorum. Dilekçeler ve ilk duruşmanın ardından SİR alınması gerektiğini düşünüyorum. Çoğu zaman iddialar tam bilenemediği için sosyal hizmet uzmanı daha kısıtlı bir alanda araştırma yapmak zorunda kalıyor. Ayrıca SİR’lerde belirtilen tedbirlerin oldukça işlevsel olduğunu düşünüyorum. Ve bu tedbirler uygulandığı zaman bireylerin gelişimine olumlu anlamda katkı sağladığını düşünüyorum. Hatta bunu duruşmalarda da görüyorum daha sağlıklı bir şekilde duruşmaların geçmesine de katkı sağlıyor.” K3 Hâkim

“SİR’ler bize mahkeme ortamında kişilerle ilgili göremediğimiz şeyleri gösteren ayna gibidir. Bu sebeple SİR’leri önemsiyorum ve karar verirken aynen uyguluyorum çünkü birebir dışarıda gören kişiler uzmanlardır. Sosyal hizmet uzmanlarının görüşlerine güveniyoruz. Ceza için ise tam fikrim olmasa karar noktasında belirleyici olduğunu düşünüyorum.” K6 Hâkim

“SİR’lerin mahkemenin vereceği karara doğrudan etkisi vardır. Biz mağdur çocukların beyanlarına itibar edilip edilemeyeceği edilirse ne şekilde edilebileceği ile ilgili genel bilgileri bu raporlardan temin ederek karar oluşturuyoruz. SİR’lerde verilen

önerilerde yasa gereği bilirkişi olarak kararlarda etkili ve yönlendirici içerikte oluyor. AGO'daki raporlarda yine SİR gibi aynı işlevi görmektedir. İzlenimi uzman görüşüyle bu raporda bize aktarıyor. Her ne kadar görüşmeler kayda alınsa da yazan ile çocuğun orada cevap verirken takındığı hal ve tavırdan orda samimi olup olmadığını uzman anlayabilir. Şu bir gerçektir ki soruşturma ve kovuşturmada yalan söyleme ve yalan söylenilme ihtimali en yüksek kesim çocuklardır. Çünkü yönlendirmeye açıklardır. Çocuğun dilinden çıkan ile vücut hareketleri jest mimikleri gibi doneler uzman tarafından raporda belirtilir.” K8 Hâkim

“Çocuğa etkisi muhakkak var ve mahkemenin vereceği kararda da önemlidir. Çünkü çocuk bu suçu işlerken nasıl bir psikoloji altında işledi. Yaptığı eylemin suç olup olmadığı bile belki bilmiyor. Ama bunu ilk başta hâkim değerlendiremeyebilir ama uzmanlar tarafından çocuğun eğitim düzeyi yatığı eylemin suç olup bilip bilmemesi açısından raporlar önemlidir. Çünkü mahkeme SSC’nin sadece duruşma anındaki halini inceleyebilir. Rapor hazırlanırken süreç daha uzun sürüyor ve gözlem daha iyi yapılıyor.” K10 Zabıt Kâtibi

“Avukat olarak suça sürüklenen çocukların ifadeleri sonrası rapor altına alınmasının mahkeme açısından çok büyük fayda sağladığını gördüm. Bunun lisansını almış arkadaşlar çocukları anlamak ve iletişim kurmak ve beyanlarının itibar edilip edilemeyeceği noktasında ve anlam yeteneklerinin gelişip gelişmediği noktasında bilgi sahibi, bazen biz hukukçularda bunu fark edemeyebiliyoruz ama bu konusu eğitim sahibi olan uzmanlar buna ilişkin gözlemledikleri hareketleri rapor altına aldıklarında mahkemenin karar verme noktasında etki etmektedir ve faydalı olmaktadır.” K14 Avukat

3.7.4.2.Çocuğun Psiko-Sosyal Sağlığı Üzerindeki Etkisi

Yapılan araştırmada çocuklar hakkında yazılan sosyal inceleme raporu ve bu raporlarda önerilen tedbirlerin çocukların psiko-sosyal sağlığı üzerine de etki ettiği anlaşılmıştır. Mağdur çocuklar ile ilgili hazırlanan raporlar da her zaman mağdurun fiziksel ve psikolojik sağlığının daha iyi olması için önerilen tedbirler yer almaktadır. Mahkeme bu raporlara göre karar verdiği takdirde mağdurun ikincil travma yaşamasının önüne geçilmiş olur.

Ancak bazı katılımcılar, suça sürüklenen çocuklar hakkında yazılan sosyal inceleme raporlarının ve bu raporda önerilen tedbirlerin suça sürüklenen çocuğun şu an ki hayatına ve gelecekteki hayatına herhangi bir katkısı olmayacağını belirtmektedir.

“Bunları da ikiye ayırmak lazım. İlk defa suç işlemiş bir çocuk ise ya da mazur görülebilecek bir suç ise ahlaki yapısı da buna müsaitse danışmanlık tedbiri bile o çocuğun yeniden suç işleme davranışını engelleyebilir. Faydalı olabilir yani. Çocuğun kendi vicdani muhasebesi yapılır ve yeniden kazanılabilir. Bu çocuğun ahlaki düzeyiyle de alakalıdır tabiki. Suç işlemeyi alışkanlık haline getirmiş ve ailesi de bu şekilde olan çocukların o benimsemiştir. O babasını annesini devam ettirecektir. Bunları kazanmak ise zordur bunlar da çok etkili olacağını düşünmüyorum ancak etkisinin olmaması yapılmayacağı anlamına da gelmez. Bir tanesini bile kazansak bizim için önemlidir.” K1 Hâkim

“Olumlu etkiye sahip olduğunu düşünüyorum. Sosyal hizmet uzmanlarının önerdiği tedbirler çocukların topluma kazandırılabilmesi ve sağlıklı yetişkinler olmasını sağlayan tedbirlerdir. Bence suç tekrarının da önüne geçer. Çocuğun adalet sistemine güvenmesini sağlar. Toplum içinde kendisine bir yer bulmasına yardımcı olur. Hem fiziksel hem ruhsal açıdan çocuk yetişkin tarafından önemsendiğini hisseder ve topluma yararlı bir birey olma düşüncesini destekleyebilir. Tedbirlerinde devam etmesi sonucunda çocuğun topluma yeniden kazanımı sağlanır.” K6 Hâkim

“Sınırlı bir görüşme yapıldığı için SSÇ’ye etkisi olduğunu düşünmüyorum. Mağdur gibi travmatik şeyler de yaşamıyorlar SSÇ de meyil vardır bu durum sadece sınırlı bir görüşmeden çıkan önerilerle olmaz kapsamlı bir değerlendirme yapılması ve takip etmesi önemlidir. Aile Bakanlığının devreye girerek aileleri de içine alan kapsamlı bir rapor yazması gerektiğini düşünüyorum.” K7 Savcı

“Yazılan raporların yeniden suç işleme davranışını önleyeceğini ve topluma yeniden kazanımı hususunda da faydalı olduğunu düşünmüyorum.” K15 Avukat

“Tedbirler ruh sağlığını olumlu etkiler. Gerçekten suça sürüklenmiş çocuklarda ileriki yaşlarda suçu devam ettirmemesi için koruyucu bir işleve sahip olduğunu düşünüyorum.” K9 Zabıt Kâtibi

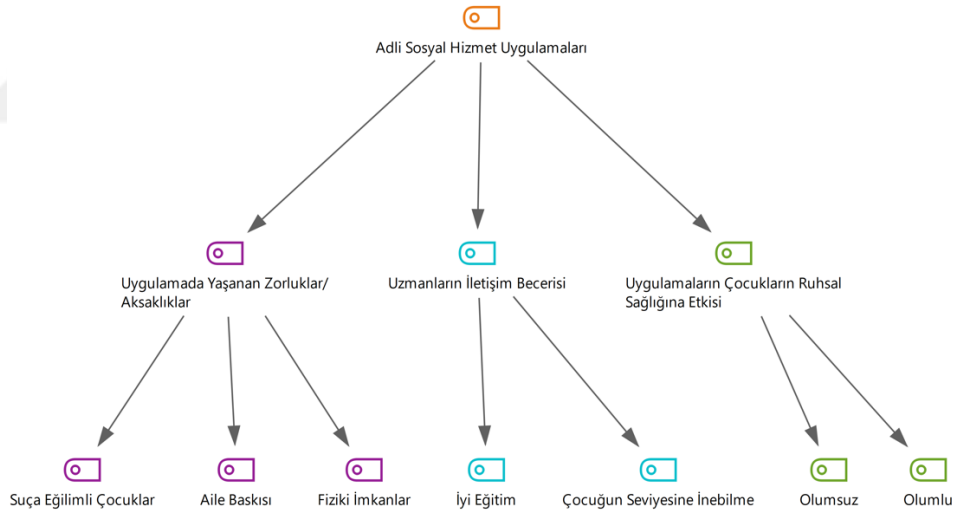
“Tabiki. Çünkü herhangi bir şey uygulanmazsa yaptığı eylemin suç olup olmadığını anlamayacak. Ama herhangi bir tedbir kararı uygulandığı zaman çocuk

denetimde olduğunu hissedecek. Bir baskı altında olduğunu dikkat etmesi gerektiğini anlayacak bence gerekli ve yararlıdır.” K10 Zabıt Kâtibi

“Uzmanların raporda önerdikleri tedbirlerin etkili olma ihtimali yüksek anca kanunda olduğu halde burada ihmal edilen en önemli unsurun aile olduğu kanaatindeyim. Çocuğun ailesine yönelik bir eğitim verilmelidir. Özellikle suçun önlenmesi ve ıslahı açısından bu oldukça önemlidir özellikle bu kişi SSÇ ise. Ama bazı çocuklara ise yetiştiği çevre itibariyle hani tedbiri uygularsanız uygulayın hiçbir fayda göremiyoruz. Ama kazanılma olan. İhtimali olan çocukların yeniden suç tekrarını önlemek için çocuklar kadar ailelere de öneriler verilmesi gerektiğini eğitilmesi gerektiği kanaatindeyim.” K8 Hâkim

3.7.5. Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları

Aşağıdaki şekilde mağdur ve suça sürüklenen çocukların ile ilgili adli sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin tema, kategori ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 7: Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları

3.7.5.1. Uygulamaların Çocukların Ruhsal Sağlığına Etkisi

Adli sosyal hizmet uygulamaları; ön görüşme, adli görüşme odasında beyan alma, duruşma esnasında beyan verirken çocuğun yanında bulunma ve çocukla ilgili sosyal inceleme raporu düzenleyerek gerekli tedbirleri almasını sağlamaktır. Yapılan

araştırmada katılımcıların büyük bir çoğunluğu adli sosyal hizmet uygulamalarının hem çocuğun ikincil örselenmesinin önüne geçtiğini hem de yargılama süresine ve kalitesine katkı sağladığını belirtmektedir.

“Bir hedef olarak yargılamanın başından sonuna kadar verilen destek mağdurun ruhsal sağlığı açısından önemlidir bizim içinde verdiği beyanın sağlıklı olması açısından verilecek karara etkisi açısından çok önemlidir.” K1 Hâkim

“İkincil mağduriyeti önlemek amacıyla çok önemli ve hepsi birbiriyle bağlantılı süreçlerdir. Çocuğun sosyal çevresi tespit edilmeden alınan beyan dosyaya katkı sağlamaz ve hâkimin vicdani kanaatte bulunması konusu da eksik kalır. Bunların hepsi birleştiği zaman çocuğun travma yaşamasından sonra en az zararla adli sistemin ilerleyeceğini düşünüyorum. Hâkimlerin psikolojik anlamda bir eğitimleri olmadığı için çocuklara nasıl yaklaşacaklarını bilmeyebilirler. Bu uygulamayı tamamlayıcı olarak görüyorum. Ve hakimlere de bununla ilgili eğitimler verilmelidir.” K3 Hâkim

“Çocuğu tekrardan olayı yaşatma açısından takip kısmında etkilenebileceğini düşünüyorum. Çünkü çocuk unutmak isteyebilir ve gün yüzüne çıkması sürekli onu zedeleyebilir. Ama bu çocukların adli aşamada yalnız kalmaması uzman eşliğinde bütün süreçlerin gerçekleşmesi açısından faydalıdır.” K9 Savcı

“Büyük ölçüde olumlu katkısı olduğunu düşünüyorum. Adliyeler genellikle sanık ve ceza verme odaklı kurumlar. Uzmanlar ise adliyede mağdurun yanında olan tek kısım. Bu sebeple önemli ve faydalıdır.” K11 Mübaşir

“Ruhsal sağlığı açısından ise biz eğer avukat olarak mahkeme düzenine duruşma salonuna çok alışkınız ama kendi çocukluğumu düşünerek cevap verirsem böyle bir ortamda bir suçla şüpheli ya da mağdur taraf olarak çocuk yaşta adliyeye gelmiş olsam orda birinin bana sıcakkanlı olarak o ortamı yumuşatmasını isterdim. Sosyal hizmet uzmanları da mağdur çocuklara karşı bu denli ilgili davranarak çocukların adliye ortamına rahat olmasını sağlıyorlar. Eğer ki böyle bir hizmet olmamış olsaydı adliye ortamında direk kâtip hâkim ve savcı ile karşılaşacakları için çocukta gerginlik ağlama endişe kendisini ifade edememe gibi etkiler ile karşılaşılacak olup bu durumun da çocuğun hayatında travma yaratabileceğini düşünüyorum. Bu yüzden de sosyal hizmet uygulamaları şu aşama da faydalı ve daha da geliştirilebilir olduğunu düşünüyorum.” K14 Avukat

“Adalet sisteminde yer alan mağdur çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları bence çok sağlıklıdır. Çocuğun üstün yararı korunarak daima çocuk düşünülerek hareket etmektedirler. Çocuğun haklarını daha sağlıklı korumaktadırlar. Bu yüzden bence çok faydalı bir uygulama. Daha önce yaşadığım yerde böyle bir uygulama yoktu. Çocuklar mahkemeye tek başına çıkıyordu. O yüzden şu an adalet bakanlığı bu işi geliştirdi ve bu çocuklar bizim geleceğimizin teminatı olduğu için daha farklı uygulamalar da geliştirilebilir.” K15 Avukat

3.7.5.2.Uygulamada Yaşanan Zorluklar/Aksaklıklar

Yapılan araştırmada katılımcılar adli sosyal hizmet uygulamalarının genel hatlar itibariyle olumlu olduğunu ancak bazı istisnaların olduğunu belirtmektedir. Çalışmanın yapıldığı Dinar Adliyesi’nin fiziki koşullarının adli görüşme odasının kalitesini düşürdüğünü, bekleme odasının bulunmadığını, görüşme odasında ise çocuğun yaşına ve gelişimine uygun herhangi bir detayın olmadığı görülmektedir. Yaşanan bu aksaklıkların sosyal hizmet uzmanlarından kaynaklı değil fiziki koşullar bakımından yaşandığını göstermektedir.

“AGO nasıl bir statüde olması lazım ona da bakılmalı. Duruşma salonundan ayrı, SEGBİS’in kurulu olduğu bir ortam. Mağdurun bizi bizim de mağduru duymamız lazım ama bizim mevcut sistemimizde kulaklık vasıtası ile sorularımız sosyal hizmet uzmanına yönlendiriyoruz o da mağdur çocuğa soruyor. Bunun aktarırken sakıncaları var ve ben o kısmı eleştiriyorum bence mağdurun beyanı kesimlikle AGO’da alınsın ama ilgili hâkim ve savcı tarafından sorular bizzat sorulsun. Suçun unsurlarına yönelik sorular hâkim savcı donanımlıdır. AGO’da görüşmecisi vasıtasıyla sorulmasını eleştiriyorum. Ayrıca 12 yaşından küçük mağdurları hepsi tamamen AGO’da alınmalı ama 12 yaşın üstündeki kişiler özellikle 15 yaş ve üzerinde mahkeme gerekli gördüğü takdirde de huzurda da alınabilir.” K1 Hâkim

“Muhtemelen ailesel baskılar sosyal hizmet uzmanlarını zorluyor olabilir. Yalan söylüyor vb. sosyal hizmet uzmanının üzerinde bir baskı kurma girişiminde bulunabilir. Adli merciler burada güvenlik sağlamalıdır. Taraflarında ona müdahalesini engellemeliyiz. Ve fiziksel mekân sorunları sizleri zorluyordur. İyi örnekleri hedef alıp oraya çıkmak amaçlanmalıdır.” K1 Hâkim

“Karşılaşılan zorluklar; suça sürüklenen çocuk alıştıysa bu duruma laubali tavırlar içine girebilir ve iletişimden kaçınabilir. Genel anlamda sosyal hizmet uzmanı kadın olsun istiyoruz korkutucu görünüşe sahip olmasın ses tonundan giyimine kadar onu rahatlatсын isteriz ama suça sürüklenen çocuklar açısından tem tersini de düşünebiliriz.”
K1 Hâkim

“Aksaklıkların ise adliyenin eksikliğinden yaşandığını düşünüyorum. Karşılaştıkları zorlukları bilmiyorum ancak bizler sosyal hizmet uzmanları ile yürüttüğümüz bu sistemde herhangi bir zorluk yaşamıyoruz.” K6 Hâkim

“Küçük yerlerde ise donanım yetersizdir. Sadece ifade odası var haricinde oyun alanı bekleme alanı gibi çocuğu rahatlatacak şeyler yoktur. İfade alınırken de yaş gurubuna göre tasarlanmış odalarda alınmalıdır. Mağdura göre yetersizdir AGO’lar.”
K7 Savcı

“Bu bakımdan mümkün olduğu kadar mahkeme salonuna getirmeden AGO’da bu iş yapılması lazım ama fiziki koşullar tasarlanarak çocuğun mahkeme salonuna değil de hâkimin AGO’ya çıkması birebir temas kurmasa dahi çocuğun görmeyeceği şekilde uzmana sorularını sorması daha sağlıklı olur diye düşünüyorum. Çünkü mevcut sistemde SEGBİS aracılığı ile AGO’lara bağlanıyoruz. Bu ifade alınış şeklinin fiziki gözlem anlamında hâkime çok olumlu koşullar sunmadığını düşünüyorum.” K8 Hâkim

“Çocukta akli dengesinde bir sıkıntısı yoksa herhangi bir zorluk yaşanacağını düşünmüyorum. Ama varsa iletişim kurmakta zorluk yaşanabilir bence. Suça sürüklenen çocuk bunu alışkanlık haline getirmişse gaspçı olabilir yaralamaya karışmış olabilir bu durumlar uzmanı zora sokabilir diye düşünüyorum.” K9 Zabıt Kâtibi

“Bunun için çocuğun seviyesine inebilmek için özellikle iyi eğitim almış olması gerekir. Çok zor bence. Çocukların yaşadıkları kültürel ortam çok önemli burası küçük bir yer. Eğitim düzeyi yok denecek kadar zor bu sebeple buradaki çocuklar ile uğraşmak zor. Suç oranı yüksek bir ilçe. Bu sebeple uzmanların işi zor.” K10 Zabıt Kâtibi

“Tabiki de bazen ifade alma sırasında yaşanan aksaklıklar ve zorluklar oluyor. Bunları da profesyonelce hallettiklerini gördüm.” K14 Avukat

3.7.5.3.Uzmanların İletişim Becerisi

Sosyal hizmet uzmanları, 4 yıl boyunca psikoloji, sosyoloji, insan davranışı ve gelişimi konularında eğitim almış olan sağlık lisansiyerleridir. Bu sebeple adliyyede çalışan diğer meslek mensuplarına kıyasla çocuğun yaşına ve gelişim seviyesine inebilme, çocukla iletişimi başlatabilme ve yürütebilme konularında daha iyi durumdadır. Katılımcıların görüşleri de bu bilgi ile örtüşmektedir.

“Sosyal hizmet uzmanının mağdur çocuğun güvenini kazanması önemlidir. İletişim kurmada ise kendi uzmanlıkları ve uzmanlar nasıl iletişim kuracaklarını biliyorlar. Hâkim savcılar mesleki dezenformasyona uğruyorlar ve herkese sert davranıyorlar bu da mağdur çocuk üzerinde olumsuz etki yaratır ön görüşüyle bu kanun ve uygulamalar getirildi. İletişim kurma yönetimlerinde de çok müdahil olunmaması gerektiğini düşünüyorum.” K1 Hâkim

“Uzmanların aldıkları eğitim doğrultusunda çocukların yaklaşımlarını psikolojik olarak daha etkilidir. Çocuklar bu süreçte güven duyabilecekleri rahat iletişim kurabileceklerini birini isterler bunlarda uzmanlardır.” K2 Savcı

“Çocukla muhatap olduğunda çocuğu ön görüşmede aldığı güveni görebiliyorum. Ve bundan mutlu oluyorum. Bazı çocuklar iletişime kapalı oluyorlar. İletişime kapalı olması ve sürenin azlığı sebebiyle yeterli iletişime de geçilemediği için güven eksikliği oluyor. İletişim kurmaları uzmanların oldukça iyi.” K3 Hâkim

“SSÇ açısından suçlu olduğu için kapalı bir kutudur. Samimi bir ortam olduğunu düşünmüyorum görüşmelerde. Çok bir şey beklemek olanaksızdır. Anlattıklarının aleyhine olabileceğini düşünür.” K7 Savcı

“Uzman arkadaşların çocuklarla iletişim kurmak onlara soruları yöneltmek ve cevaplarını alabilmek bakımından başarılıdır. İstisnai örnekler ile eksik olan uzmanların hukuk bilgisi olmayışından dolayı teknik soruları tam anlamıyla yöneltememesidir.” K8 Hâkim

“Daha önce de şahit oldum. AGO’da küçük istismar mağduru bir çocukla görüşürken ağlamaya başlayan bir çocuğu sakinleştirip oyuncaklar vasıtası ile yaşadıklarını anlatmasına yardımcı olduğunu gördüm. Çocuğun konuşma seviyesine çok

güzel iniliyor. Mahkeme savcılık kısmında hiçbir şekilde çocuk ile iletişime bu şekilde geçilmez. Çocuğu anlıyor ve yanındaymış hissiyatı verdiriyor.” K9 Zabıt Kâtibi

“Çocuklara karşı yaklaşımları zaten lisans eğitimlerinde de buna yönelik eğitim aldıkları için daha yumuşak çocuğun güvenini kazanmaya yönelik ve iletişim noktasında çok iyi bir noktada olduklarını düşünüyorum. Bu işe ilk başladıkları zamanda bu şekilde meslekte ilerleyen süreçlerde de gerçekleşen tecrübe mağdur çocuğun veya bir SSÇ’nin beyanlarının güvenilir olup olmadığı noktasında daha tecrübeli oldukları için hareket tarzlarından daha çabuk bunu anlayabildiklerini fark ettim.” K14 Avukat

“Uzman SSÇ’nin bir suçlu olduğunu değil çocuk olduğunu ön planda tutarak çocuğa yaklaşması halinde çocuğun güvenini kazanarak iletişim kurmakta ve gerçeklerin açığa çıkmasına hizmet etmektedir.” K16 Avukat

TARTIŞMA

Bu araştırmada Adalet Bakanlığı'nda çalışan hâkim, savcı, avukat, zabıt kâtibi ve mübaşirlerin, mağdur ve suça sürüklenen çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamaları ile ilgili tutumları nitel yöntemle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, uygulamadaki algı çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Bu bölümde elde edilen bulgular literatür ışığında değerlendirilmiş, benzerlikler ve farklılıklar tartışılmıştır.

1)Ön Görüşme Süreci ile ilgili Tutumlar

Katılımcıların bir kısmı, çocukların adliyeye geldikleri ilk andan itibaren korku, endişe ve üzüntü yaşadıklarını, uzmanın çocuk ile yaptığı ön görüşme sayesinde ise çocuğun kendisini nasıl bir sürecin beklediği ile bilgilendirildiği ve güven duygusu verildiği belirtilmiştir. Ayrıca mağdur ve suça sürüklenen çocuklar ile yapılan ön görüşmenin, çocuğun duygusal olarak adli sürece hazırlanması ve güven ilişkisi kurulması açısından gerekli olduğunu belirtmiştir. Bu görüş, çocuk adalet sisteminde çocuk merkezli yaklaşımın önemiyle örtüşmektedir. Literatürde de ön görüşmenin çocuğun ifade verme sürecine hazırlanmasına katkı sunduğu, travmatik etkileri azalttığı vurgulanmaktadır (UNICEF, 2019; Atalay, 2020). Adli görüşmeciler ile yapılan başka bir çalışmada da, mağdurlar ile kurulan ilk güven ilişkisinin ön görüşme aşamasında oluşturulduğu sıkça vurgulanmaktadır. Bu süreçte adli görüşmeci, risk altındaki çocukla çocuğun yüksek yararını gözetken bir ilişki kurmakta ve sürecin zarar verici olmayacağına dair çocuğa güvence vermektedir (Şamar, 2018: 118).

Buna karşın, bazı katılımcılar ise suça sürüklenen çocuklar ile yapılan ön görüşmenin mağdur çocukla yapılan ön görüşmeye kıyasla zaman kaybı olduğunu veya çocuğun anlatacaklarını etkileyebileceğini, suça sürüklenen çocukların adliye ortamına girdikleri andan itibaren rahatlamasını değil korku ve endişe duymasını istediklerini ifade etmiştir. Suça sürüklenen çocuklar ile yapılan ön görüşme sürecinde Adalet Bakanlığı çalışanları tarafından iki farklı görüşe hâkim olunması durumu çalışanlar arasında yöntemsel bir farklılık olduğunu ve standart bir yaklaşımın yerleşmediğini göstermektedir. Bu tutarsızlık, personele verilen hizmet içi eğitimlerin eksikliği ya da kurumsal rehberliklerin yetersizliğinden kaynaklanıyor olabilmektedir. Yapılan bir çalışmada adli görüşmeciler suça sürüklenen çocuğun öncelikle “bir çocuk” olduğu

bilinciyle hareket edilmesi gerektiğini, ön yargısız bir tutum sergilenmesinin, saygı gösterilmesinin, empati kurulmasının, hoşgörölü yaklaşılmasının ve nazik davranılmasının önemini vurgulamışlardır (Mutlu, 2022: 153). Araştırmada yer alan bazı hâkim ve savcı katılımcıların suçta sürüklenen çocuğun adliyeğe girdiği ilk adan itibaren korku ve endişe duymasını istemeleri literatürdeki bu çalışma ile örtüşmemektedir.

2)Beyanların Alınması ile İlgili Tutumlar

Beyan süreciyle ilgili olarak da katılımcılar arasında farklı tutumlar olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılardan savcılık mesleğini icra edenlerin bir kısmı, sürecin daha çok adli işleyiş çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuş ve mağdur ve suçta sürüklenen çocuğun beyanlarının alınması sırasında sosyal hizmet uzmanının katkısını sınırlı bulmuştur. Söz konusu bu katılımcılar mağdur ve suçta sürüklenen çocukların beyanlarının savcılık tarafından alınması gerektiğini, bu durumun çocukta endişe ve korku yaratabileceğini ancak savcının tutumuna bağılı olarak da bu durumun değışkenlik gösterebileceğinden bahsetmektedir. Mağdur ve suçta sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan bir çalışmada; çocuklar, savcılık süreçlerindeki olumsuz deneyimlerini özellikle dikkate alınmama, sık sık sözlerinin kesilmesi, anlattıklarının ifade tutanağına eksik veya yanlış yansıtılması, sert muamele ve ön yargılı tutumlar şeklinde dile getirmişlerdir. En çok vurgulanan hususlar arasında, ön yargılı davranışlar, saygısızlık, yeterince dinlenmeme, bilgilendirilmemeye ilişkin sorunlar ile ifadelerin eksik veya değıştirilerek tutanağına geçirilmesi yer almaktadır (Mutlu, 2022: 117). Ayrıca başka bir çalışmada da; Savcılık ve Çocuk Bürolarının mevcut yapısının, çocuk adalet sisteminin temel ilkeleriyle uyumlu ve işlevsel olmadığı; suç odaklı yaklaşımdan ziyade çocuk ve ihtiyaçlarını merkeze alan, suçun önlenmesi, koruma, uzlaşma, topluma yeniden kazandırma ve süreç takibini içeren çok disiplinli yeni bir yapılanma ile mevzuat reformuna ihtiyaç duyduğu ifade edilmektedir (Atılgan, 2021: 769). Suçta sürüklenen çocukların AGO'da ifadesinin alınabilmesi mümkün olmakla birlikte, bu uygulamanın pratikte yaygın olmadığı dikkat çekmektedir. Mevzuat gereğı, suçta sürüklenen çocukların ifadeleri uzman eşliğinde alınmalıdır. Ancak kolluk tarafından adliyeğe getirilen çocukların ifadeleri çoğunlukla savcı odasında alınmakta, bu da çocuk dostu adalet ilkeleriyle çelişmektedir. (Demirci, Kırhoğlu ve Atik, 2024: 149). Savcı olan katılımcıların görüşleri ile literatürdeki bu araştırma örtüşmemektedir. Bu durum da adli süreçlerin çocuk yararı ile ceza adaleti dengesi arasında nasıl şekillendiğine dair bir tartışmayı gündeme getirmektedir.

Araştırmaya gönüllü olarak dahil olan katılımcıların tümü mağdur ve suça sürüklenen çocukların beyanlarının mahkeme huzurunda alınmasını doğru bulmadıklarını ve bu anlayışı uygulamada benimsemediklerini ifade etmektedir. Bu durumun ise mahkeme ortamında kürsü olmasından ve kasvetli bir ortam olmasından dolayı kaynaklandığını belirtmektedirler. Cinsel suçtan hükümlü çocuklar üzerinde yapılan araştırmada, çocukların mahkeme sürecini tedirginlik ve endişe dolu bir deneyim olarak algıladıkları belirlenmiştir. Katılımcıların, mahkeme aşamalarını yeniden yaşar gibi davranışlar sergiledikleri, ailelerinden ayrılma korkusu taşıdıkları ve sürece dair güvensizlik hissettikleri ortaya konmuştur (Acar, 2011: 155). Literatürdeki bu çalışma; araştırmamız katılımcılarının da mağdur ve suça sürüklenen çocukların mahkeme ortamında dinlenilmemesi görüşü ile örtüşmektedir.

Katılımcılardan bir kısmı ise; beyanlarının alınması sürecinin mağdur ve suça sürüklenen çocuk açısından oldukça hassas olduğunu, sosyal hizmet uzmanlarının bu süreçte aktif rol almasının çocukla daha doğru bir iletişim kurulmasını sağladığını, çocukların beyanlarının ayırım gözetmeden adli görüşme odasında alınması gerektiğini ifade etmiştir. Adli Görüşme Odaları, başta mağdur ve suça sürüklenen çocuklar olmak üzere tüm kırılgan grupların adli süreçte korunmasını hedefleyen özel mekânlardır. Adli sürece dâhil olacak çocuklarla, duruşma öncesinde yapılan ön görüşmelerin temel amacı; çocuğun kaygı düzeyini azaltmak, duruşma ortamına dair bilgi vererek onu psikolojik olarak hazırlamak ve kendisini güvende hissetmesini sağlamak olduğu kadar uzmanın beyanlarının alınması sürecinde çocuğun yanında bulunacağına dair güven vermesi de oldukça önemlidir (Demirci vd., 2024: 149). Özellikle travma sonrası anlatımda çocuğun duygusal durumu dikkate alınarak yaklaşılmasının önemi literatürde sıkça vurgulanmaktadır (Kalkan ve Şimşek, 2022). Bu durum ise katılımcıların mağdur ve suça sürüklenen çocukların beyanlarının adli görüşme odasında alınması gerekliliğine dair tutumları ile örtüşmektedir.

3)Çocuğun Yanında Sosyal Hizmet Uzmanı Bulundurulması ile İlgili Tutumlar

Katılımcıların bir kısmı, mağdur ve suça sürüklenen çocukların beyanlarının alınması ve diğer süreçlerde sosyal hizmet uzmanlarının bulunmasının gerekli olduğunu savunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı çocuk ile temasta bulunduğu ilk andan itibaren ona

gerekli güveni ve desteği verdiği takdirde beyan alım işlemleri daha sağlıklı olmakta bu durum da adli süreci olumlu anlamda etkilemektedir. Yapılan bir çalışmada sosyal hizmet uzmanının görüşmede bulunmasının, çocuğun psikososyal ihtiyaçlarının fark edilmesini sağladığı ve çocuğun kendini daha güvende hissetmesine katkı sunduğu belirtilmektedir (Topçuoęlu, 2020). Başka bir çalışmada ise, adalet sisteminde görev yapan ve sosyal hizmet uzmanlarıyla çalışma deneyimi bulunan avukatların, bu meslek elemanlarına ilişkin algıları incelenmiştir. Katılımcıların büyük bir bölümü, sosyal hizmet uzmanlarının etkili iletişim becerilerine sahip olduklarını, sabırlı ve anlayışlı bir tutum sergilediklerini belirtmiştir. Ayrıca, görevlerini profesyonelce yerine getirdikleri ve güven veren bir tutum içinde oldukları ifade edilmiştir. Avukatlar, bu olumlu izlenimlerin oluşmasında sosyal hizmet eğitiminin önemli bir rol oynadığını vurgulamış; sosyal hizmet uzmanlarının insan davranışlarını anlama, empati kurma ve kriz süreçlerini yönetme becerilerinin adli süreçte değerli katkılar sunduğunu ifade etmişlerdir (Gezgin, 2023: 130). Literatürdeki bu çalışmalar ile katılımcıların çocukların yanında sosyal hizmet uzmanı bulunduğu takdirde sürecin olumlu ilerlediği görüşünü desteklemektedir.

Katılımcılardan bir kısmı ise suça sürüklenen çocuklar açısından bu durumu gereksiz olarak değerlendirmiştir. Bu tutuma sahip olan katılımcıların suça sürüklenen çocuklar ile ön görüşme yapılmasını da gerekli ve olumlu görmeyen katılımcılar olduğu anlaşılmıştır. Söz konusu bu katılımcılar suça sürüklenen çocuğun mağdur çocuk ile aynı sıfatı taşımadığını, suçun mağduru olan taraf değil suçu işleyen taraf olmaları sebebiyle adliyede rahatlatma hissinden ziyade endişe ve korku duymalarını beklediklerini belirtmişlerdir. Suça sürüklenen çocuklara ilişkin yürütölen adli süreçlerde, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 15. maddesi uyarınca, soruşturmanın çocuk biriminde çalışan Cumhuriyet savcısı tarafından yürütölmesi öngörölmektedir. Aynı maddede, çocuğun beyanının alınması ya da çocuk hakkında yapılacak olan diğer işlemler sırasında "sosyal çalışma görevlisi bulundurulabilir" ifadesi yer almaktadır. Bu düzenleme, çocuğun adalet sistemiyle temasında psikososyal destek almasını mümkün kılmakla birlikte, zorunlu kılmaması nedeniyle uygulamada istikrarsızlığa yol açmaktadır. Sosyal çalışma görevlisinin ifade alma sürecinde hazır bulunması, çocuğun sürece dair anlayabileceği bir dille bilgilendirilmesini, kendisini güven içinde ifade etmesini ve adalet sisteminden ikincil düzeyde olumsuz etkilenmemesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, çocukların adli süreçlerde hak sahibi bireyler olarak konumlandırılmasını

ve yargılamaya etkin katılımını öngören hak temelli yaklaşımın temel unsurlarındandır. Ancak mevcut yasal düzenlemede, sosyal çalışma görevlisinin varlığı Cumhuriyet savcısının takdirine bırakılmıştır. Oysa Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 150. maddesinin 2. fıkrasında, çocuğun ifadesi alınırken müdafinin hazır bulunması zorunlu tutulmuştur. Müdafî zorunlu olup sosyal çalışma görevlisinin isteğe bağlı olması, çocuk adalet sisteminin yalnızca hukuki değil aynı zamanda psikososyal boyutunu da gözetmesi gereken bütüncül yaklaşımı zayıflatmakta, uygulamanın hak temelli bir çerçevede yürütülmesini engellemektedir (Demirci vd., 2024: 150). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 22/2. maddesi uyarınca, mahkeme gerekli gördüğü takdirde, çocuğun beyanının alınacağı duruşmada sosyal çalışma görevlisinin hazır bulunmasına karar verebilir. Benzer şekilde, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236/3. maddesi mağdur çocukların duruşmalarında bir uzmanın hazır bulunmasını zorunlu tutarken, suça sürüklenen çocuklar için böyle bir zorunluluk öngörmemekte, bu hususu mahkemenin takdirine bırakmaktadır. Oysa mağdur ya da suça sürüklenmiş olmasından bağımsız olarak, söz konusu birey bir çocuktur ve çocuk olması nedeniyle sahip olduğu temel hakların her iki durumda da gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, çocuğun adli sürece katılımında, sosyal çalışma görevlisinin yalnızca mağdur çocuklar için değil, suça sürüklenen çocuklar için de destekleyici bir rol üstlenmesi çocuk hakları perspektifinden büyük önem taşımaktadır. Sosyal çalışma görevlisinin duruşma öncesinde çocukla bir ön görüşme yapması; onu yargı süreci, hakları ve mahkeme ortamına dair anlayabileceği bir dille bilgilendirmesi, psikolojik olarak hazırlaması ve çocuğa yanında olduğunu hissettirmesi, çocuğun adil yargılanma hakkını güçlendirmektedir. Ayrıca, çocuk duruşma sırasında faille aynı ortamda bulunmak istemediğini ifade ettiğinde, bu talebin sosyal çalışma görevlisi aracılığıyla hâkime iletilebilmesi de çocuğun sürece aktif katılımını sağlayan önemli bir unsurdur. Tüm bu uygulamalar, çocuğun üstün yararını esas alan ve hak temelli yaklaşımı merkeze alan bir çocuk adalet sistemi inşa edilmesi açısından hayati önemdedir (Demirci vd., 2024: 151). Bu çerçevede, uzman desteğinin yokluğunda çocuğun ifade verme sürecinde baskı altında hissetme ve tekrar travmatize olma riski artmaktadır. Uzman bulundurulmasına karşı çıkan tutumlar, çoğunlukla uygulamada sosyal hizmet mesleğinin yeterince tanınmamasından veya yargı süreçlerindeki iş bölümü anlayışından kaynaklanıyor olabilmektedir.

4)Sosyal İnceleme Raporları ile İlgili Tutumlar

Sosyal inceleme raporlarına dair bulgularda, bu raporların mağdur ve suça sürüklenen çocuk hakkında kapsamlı bilgi sunduğu, çocuğun ruh sağlığına olumlu anlamda etki ettiği görüşünün hâkim olduğu anlaşılmıştır. Literatürde yer alan bir araştırmaya göre sosyal inceleme raporlarında, çocuğun fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişim düzeyleri; ebeveynin ya da bakım veren kişilerin çocuğa yönelik bakım kapasiteleri ile birlikte ailesel ve çevresel koşulların ayrıntılı biçimde değerlendirildiği, bu çok boyutlu değerlendirmenin çocuğun yüksek yararını gözetten bir müdahale planının oluşturulmasına temel teşkil ettiği ayrıca hazırlanan raporun, yalnızca mevcut durumu yansıtmakla kalmayacağı; aynı zamanda çocuğun güvenliğini sağlamak, yeniden örselenmesini önlemek ve iyilik halini desteklemek amacıyla alınacak karar ve eylemleri yönlendirme işlevi de taşıyacağı belirtilmiştir (UNICEF, 2013: 75). Başka bir çalışmada ise, özellikle çocuğun ceza sorumluluğunun değerlendirilmesinde sosyal inceleme raporlarının önemli bir araç niteliğinde olduğu, bu raporların amacının çocuğa verilecek ceza hakkında doğrudan bir öneride bulunmak ya da cezaya ilişkin bir değerlendirme yapmak olmadığı, asıl hedefin; çocuğun suça sürüklenmesine neden olan etkenleri ortaya koymak, davranışının arka planını anlamak ve bu çocuğun yeniden topluma kazandırılmasına yönelik destekleyici müdahale alanlarını belirlemek olduğu, bu yönüyle sosyal inceleme raporlarının, çocuğun toplumda işlevsel ve sağlıklı bir birey olarak yer edinebilmesi için rehber niteliği taşıdığı belirtilmiştir (Uluğtekin, 2011: 221). Araştırmadakatkılımcıların sosyal inceleme raporunun çocuğun ruh sağlığına olumlu katkı sağladığına dair tutumların literatürde yer alan diğer çalışmalarda sosyal inceleme raporlarının çocuğun psiko-sosyal sağlığı için ne denli önemli olduğu bilgisi ile örtüşmektedir.

Ayrıca araştırmadaki katılımcılar, sosyal inceleme raporlarında yer alan koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının mahkeme kararlarında yol gösterici olduğunu belirtmiştir. Literatürde yer alan bir çalışmada; katılımcılar sosyal inceleme raporlarında mağdur ve suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve önleyici tedbir önerilerinde bulunduğu ve bu önerilerin mahkemenin vereceği kararı etkilediğini belirtmektedir. Suça sürüklenen çocuklar ile yapılan bir araştırmada; uygulanan tedbir kararları ve sonrasında sağlanan kamusal hizmetler sonucunda, suça sürüklenmeye yol açan risk faktörlerinin azaldığı, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen tedbir kararlarının etkin biçimde

uygulanmasının, suça sürüklenme risklerini azaltmada ve suçun tekrarlanmasını önlemede önemli bir rol oynadığını gösterdiğini belirtmektedir (Mutlu, 2022: 100). Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar ile yapılan başka bir çalışmada görüşmelerde katılımcıların en sık vurguladığı sosyal hizmet uzmanı rolünün, rapor hazırlama işlevi olduğu dikkat çekmiştir. Katılımcıların büyük bir kısmı, sosyal hizmet uzmanlarıyla ilk temalarının çoğunlukla sosyal inceleme raporları aracılığıyla gerçekleştiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, sosyal hizmet uzmanlarının adli sistem içerisindeki en görünür rollerinden birinin raportörlük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim uygulamada sosyal hizmet disiplininin sahip olduğu çok yönlü müdahale olanaklarına rağmen, mevcut sistemin rapor hazırlama işlevini öne çıkardığı görülmektedir. Katılımcıların bu raporları ihtiyaç olarak tanımlamalarının altında yatan nedenin, genellikle rapor içeriklerinden duydukları memnuniyet olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca sosyal inceleme raporlarının, diğer adli evraklara kıyasla daha özenli ve zamanında hazırlandığı yönünde bir görüş birliği oluşmuştur. Bu raporların mahkeme kararlarını doğrudan etkileyebilecek nitelikte olması nedeniyle, raporların alanında uzman kişiler tarafından hazırlanmasının zorunluluğu da vurgulanmıştır (Gezgin, 2023: 131). Katılımcıların sosyal inceleme raporlarının mahkeme kararını etkilediğine dair tutumları ile literatürde yer alan sosyal inceleme raporlarının mahkeme kararını doğrudan etkileyebilecek nitelikte olması görüşü ile örtüşmektedir.

Bazı katılımcılar ise bu raporların karar süreçlerinde mahkeme hâkimleri ve savcılar tarafından yeterince dikkate alınmadığını ifade etmiştir. Sosyal inceleme raporları, çocuğun sosyal çevresi, ailesi, eğitim durumu ve psikososyal gelişimi hakkında detaylı bilgi sunarak çocuğun üstün yararının gözetilmesini sağlamaktadır (Yılmaz, 2018). Ancak uygulamada bu raporların etkisiz kalması, adalet sisteminde sosyal hizmetin ikincil bir konuma itilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu durum, sosyal hizmet uzmanlarının mesleki özerkliğinin sınırlı kalmasına da işaret etmektedir. Literatürde yer alan bir araştırmada; mahkemede alınan kararların, çocuğun suç davranışını tekrarlamasını engellemeye ve suç işlemeye iten risk faktörlerinden korunmasını sağlamaya yönelik tedbirlerin uygulanmasını amaçlarken, aynı zamanda cezalandırıcı yaklaşımlarla özgürlüğünden yoksun bırakılmasına yol açan kararların verilmesine de sebep olduğu, Adalet Bakanlığı'nın 2020 yılı adli istatistiklerine göre, mahkemelerde suça sürüklenen çocuklara verilen kararlar arasında hapis cezası oranının

yüksek olduğu, buna karşılık suça iten nedenlerin ortadan kaldırılmasına, suç tekrarının önlenmesine yönelik alternatif, koruyucu ve önleyici tedbirlerin, denetimli serbestlik uygulamalarının ya da kamu davasının ertelenmesi gibi seçeneklerin ise oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Oysa çocuk dostu adalet sisteminin temel hedefi, çocukların haklarının korunması ve iyileştirici, destekleyici tedbirlere öncelik verilmesidir (Mutlu, 2022: 167).

5)Adli Sosyal Hizmet Uygulamalarında Yaşanan Zorluklar ve Aksaklıklar ile İlgili Tutumlar

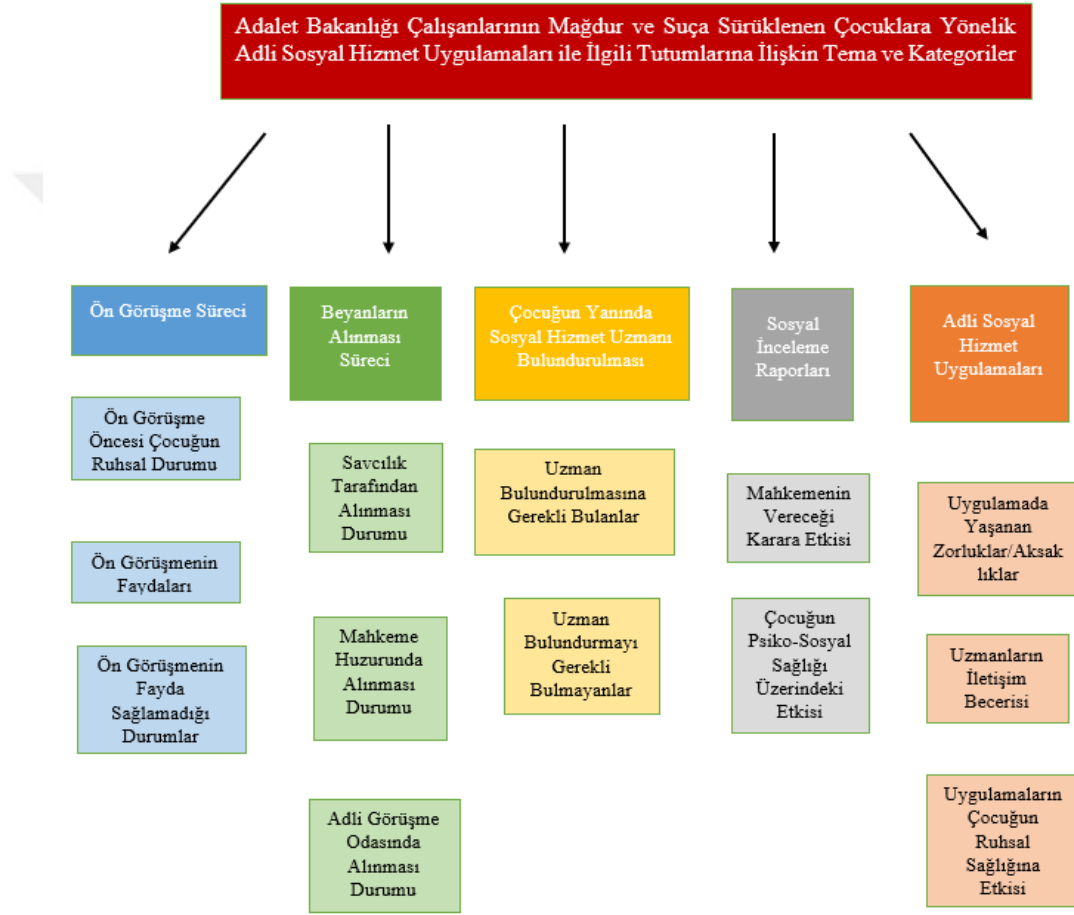
Araştırma kapsamında elde edilen veriler, sosyal hizmet uzmanlarının adli sosyal hizmet uygulamaları sürecinde birçok zorlukla karşılaştığını ortaya koymuştur. Bunlar arasında personel yetersizliği, dosya yoğunluğu, adliyelerin fiziksel kapasitesi ve bazı suça sürüklenen çocukların suç temelli kişiliği olması sebebiyle uzmanları zorladığı gibi hususlar yer almaktadır. Bu bulgular, Türkiye’de çocuk adalet sisteminde adli sosyal hizmetin yapısal destekten yoksun olduğunu göstermektedir. Literatürde de adli sosyal hizmet alanında çalışanların yoğun iş yükü, rol karmaşası ve mesleki tükenmişlik yaşadığına dikkat çekilmektedir (Erdoğan ve Kara, 2021). Bu bağlamda, sistemin çocuk merkezli çalışmasını sağlayacak yapısal reformlara ve personel kapasitesinin artırılmasına ihtiyaç olduğu açıktır. Literatürde yer alan başka bir çalışmada; mağdurların yaşadığı kriz veya travmaya yönelik müdahalelerde, sosyal hizmet uzmanlarının çeşitli engellerle karşılaştığı görülmektedir. Bu engeller arasında zamanın sınırlılığı, mağdurun duygusal olarak kapanması, sürecin öncelikli olarak hukuki boyutta yürütülmesi, mesleki roller arasındaki çatışmalar ve mağdur tiplerine göre farklılaşan ihtiyaçlar yer almaktadır. Sonuç olarak, adli görüşme süreci; adli görüşme odalarının sunduğu mekânsal ve zamansal kısıtlamalar ile hukuki engeller nedeniyle, mesleki müdahale açısından bazı önemli sınırlamalar taşımaktadır (Şamar, 2018: 116). Bu durumun da adliyelerin fiziksel kapasitesinin adli sosyal hizmet uygulamaları zorlayabileceği tutumu ile örüştüğü anlaşılmaktadır. Çünkü uygulamada çocuğun adliye koridorun beklemesinin yanlış olduğu, çocuğun yaşına ve gelişim seviyesine uygun bir ortamda bekletilmesi gerektiği görüşü hakimken Dinar Adliyesi’nin fiziki kapasitesi sebebiyle mağdur ve suça sürüklenen çocuklar böyle bir ortam sağlayamamaktadır.

Katılımcılar, sosyal hizmet uzmanlarının iletişim becerileri konusunda farklı görüşler dile getirmiştir. Bazı çalışanlar uzmanların çocuklarla iletişimde başarılı olduğunu ifade ederken, bazıları bu konuda yetersizlikler olduğunu belirtmiştir. Çocuklarla iletişim, yalnızca teknik bilgi değil aynı zamanda empati, sabır ve çocuk gelişimi bilgisi de gerektirir (Atalay, 2019). Bu nedenle, uzmanların sürekli mesleki gelişim ve süpervizyon desteği alması önem arz etmektedir. Ayrıca bu bulgu, adli sosyal hizmette çalışan sosyal hizmet uzmanlarının seçimi ve eğitimi süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda Adalet Bakanlığı çalışanlarının mağdur ve suça sürüklenen çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamalarına dair tutumlarının birçok faktöre göre şekillendiği anlaşılmış olup bu faktörler aşağıdaki şekilde kısaca özetlenmiştir.

Şekil 8: Adalet Bakanlığı Çalışanlarının Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklara yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları İle İlgili Tutumlarına İlişkin Tema ve Kategoriler

Sonuç olarak; bu araştırma, Adalet Bakanlığı bünyesinde görev yapan hâkim, savcı, zabıt kâtabi, mübaşir ve avukatların mağdur ve suça sürüklenen çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamalarına dair tutumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Mağdur bir suç sebebiyle zarar gören birey olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar ise bir suçun mağduru ve/veya suçun faili olarak adli sisteme dahil olmaktadır. Çocuk suçluluğu yetişkin suçluluğundan ayrı tutulduğu için çocuk suçlular “suça sürüklenen çocuk” olarak adlandırılmaktadır. Suça sürüklenen çocuk aynı zamanda mağdur çocuktur görüşü ülkemizde de benimsenmiştir. Bu sebeple çocuklar işledikleri suçlar sebebiyle yetişkinlerden ayrı bir muameleye tabii tutulmaktadır. Çocukların mağdur ve/veya suça sürüklenen çocuk olmasının bireysel, ailesel veya çevresel olmak üzere birçok nedeni bulunmaktadır. Bazen bu nedenler aynı olabilmekte ancak aynı nedenler çocukların karakter yapılarına göre farklı şekillerde kendisini gösterebilmektedir.

Mağdur ve/veya suça sürüklenen çocuk adli sisteme dahil olmasını gerektirecek olay örgüleri sebebiyle fiziksel, bilişsel ve sosyal bazı kayıplar yaşamaktadır. Bu kayıplar sonucu her iki çocukta da mikro, mezzo ve makro boyutta etkiler görülmektedir. Mikro boyutta etkiler sonucu çocuk psikiyatrik ve davranışsal problemler yaşamaktadır. Çocuğun yaşadığı olay sebebiyle içine kapanık tutum, özgüven eksikliği, yeme ve uyum bozuklukları, depresyon, eğitim hayatını bırakma ve özkıyım gibi sorunlar yaşamaktadır. Mezzo boyutta etkiler sonucu çocuk olayı hatırlatacak kişi ve mekanlardan uzaklaşmak istemektedir. Bu sebeple sosyal hayatında kopukluklar oluşmaktadır. Makro boyutta etkilerde ise çocuk başına gelen olayın aynısını topluma ödetmek isteyebilmektedir. Suça sürüklenen çocuklar da ise bu durum tekrarlayan şekilde suç döngüsüne dahil olarak kendisini göstermektedir.

Çocuklar adli sisteme dahil oldukları zaman sosyal hizmet uzmanları ile bir araya getirilir. Sosyal hizmet uzmanları mağdur ve suça sürüklenen çocukların beyanlarının alınması öncesinde onlarla ön görüşme yaparak çocuğu rahatlatır ve güvenin, kazanır. Ardından ise çocuğun ifadesinin alınması esnasında yanında bulunur, sosyal inceleme raporu düzenler ve adli görüşme odasında bizzat kendisi ifade alır. Burada sosyal hizmet uzmanı çocuğu sistematik olarak incelemekte ve çocuk ile ilgili alınması gereken tedbirleri mahkemeden talep etmektedir. Burada sosyal hizmet uzmanı mağdurluğa ve suça sürüklenmeye neden olan risk unsurlarının tespitini ettiğinde ilgili mercilere bilgilendirme yapmaktadır. Alınan tedbir kararları sonucu sosyal hizmet uzmanları uygun müdahalelerde bulunarak risk unsurlarını ortadan kaldırmaya yardımcı olmakta ve çocuğun mağduriyet ve suça sürüklenme olayı yaşamamasının önüne geçmektedir. Bu çalışmalar sonucunda mağdur ve suça sürüklenen çocuk kapsamında sosyal hizmet

mesleğinin ve sosyal hizmet uzmanlarının oldukça önemli olduğu ve adli sistemin bel kemiği olduklarının tanımlanmasının yapılması doğru olacaktır.

Katılımcıların ifadelerine göre, adli süreçte çocukların üstün yararı ve psikososyal ihtiyaçları her ne kadar önemsenmekteyse de suça sürüklenen çocuklar açısından sistemin işleyişinde hâlâ cezalandırıcı yaklaşımların ağırlıkta olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, çocukların ifadelerinin alınma süreçlerinde uzman desteğinin her zaman sağlanamaması, savcılık ve mahkeme süreçlerinde suça sürüklenen çocuklara karşı ön yargılı yaklaşımların varlığı, adli görüşme odalarının sınırlı kullanımı gibi sorunlar, çocukların adalet sistemine olan güvenini sarsmakta ve travmatik deneyimlerin derinleşmesine yol açabilmektedir. Bu doğrultuda, çocuk adalet sisteminin iyileştirilmesi için sadece mevzuat değişiklikleri değil; aynı zamanda hak temelli yaklaşımı benimseyen, multidisipliner iş birliğine dayalı, izleme ve değerlendirme mekanizmalarının güçlendirildiği, sosyal hizmetin temel değer ve ilkelerine uygun bir uygulama sisteminin kurulması gerekmektedir. Çocuğun yüksek yararı ilkesinin yalnızca teorik değil, pratik düzeyde de hayata geçirilebilmesi için sosyal hizmet uzmanlarının alanda daha etkin rol almasının ve karar alma süreçlerine aktif katılımının sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Araştırma bulguları, mağdur çocuklara yönelik uygulamaların büyük ölçüde olumlu karşılandığını ve bu çocukların korunması, psikososyal destek alması ve adli süreçte örselenmeden ilerlemesinin sağlanması açısından işlevsel bulunduğunu göstermektedir. Özellikle adli görüşme odaları, sosyal inceleme raporları ve sosyal hizmet uzmanlarının rehberliğinde yürütülen destekleyici çalışmalar, mağdur çocukların adalet sistemindeki deneyimlerini iyileştirici bir rol üstlenmiştir. Bununla birlikte, aynı olumlu etkinin suça sürüklenen çocuklar için geçerli olmadığı görülmüştür. Araştırmaya katılanların ifadeleri, bu çocukların sistem içinde hâlâ çoğunlukla suç odaklı bir yaklaşımla değerlendirildiğini, hak temelli ve onarıcı bir müdahale sisteminin yeterince yerleşmediğini ortaya koymaktadır. Suça sürüklenen çocukların adli süreçte ihtiyaç duyduğu sosyal hizmet destekleri genellikle ya hiç sunulmakta ya da sınırlı kalmaktadır. Bu çocukların yalnızca cezai yaptırımlarla değil, bireysel, ailesel ve çevresel risklerin ortadan kaldırılmasına yönelik bütüncül bir sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duyduğu açıktır.

Sonuç olarak, mevcut adli uygulamalar mağdur çocuklar için fayda sağlarken, suça sürüklenen çocuklar açısından aynı düzeyde etkili olamamaktadır. Bu durum, adalet sisteminin koruyucu, önleyici ve onarıcı işlevlerinin güçlendirilmesine; özellikle suça sürüklenen çocuklar için sosyal hizmet temelli uygulamaların artırılmasına, çocukların bireysel gelişimini destekleyecek izleme, danışmanlık ve yeniden topluma kazandırma çalışmalarının sistemli biçimde yürütülmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Bu durumu dikkate alarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

Çocuk Merkezli Yaklaşımın Güçlendirilmesi: Suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamaların, cezalandırma yerine çocuğun ihtiyaç ve yüksek yararına dayalı, koruyucu ve onarıcı yaklaşımlarla yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sürece Dahil Edilmesi ve Uzman Sayısının Artırılması: Suça sürüklenen çocuklarla yapılan adli işlemlerde, sosyal hizmet uzmanlarının yalnızca rapor hazırlayan kişiler olarak değil, aynı zamanda süreci izleyen, destekleyen ve yönlendiren aktif aktörler olarak görev almalıdır. Bu kapsamda adalet sisteminde görevli sosyal hizmet uzmanı sayısı artırılmalı ve tüm adliyelerde bu hizmetlerin kesintisiz sunulması sağlanmalıdır.

Alternatif Yaptırımların Teşvik Edilmesi: Mahkemelerde özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar yerine, denetimli serbestlik, sosyal hizmet yükümlülüğü, eğitim programlarına yönlendirme gibi alternatif tedbirlere daha sık başvurulması teşvik edilmelidir.

İzleme ve Rehberlik Sistemlerinin Geliştirilmesi: Suça sürüklenen çocuklar için adli sürecin bitiminden sonra da devam edecek bir izleme ve psikososyal destek sisteminin kurulması, tekrar suça yönelimin önlenmesi açısından önemlidir.

Personel Eğitimlerinin Yaygınlaştırılması: Çocuklarla çalışan tüm adalet profesyonellerine çocuk hakları, travma bilgili yaklaşım ve sosyal hizmet bakış açısı konularında düzenli hizmet içi eğitimler verilmelidir.

Mevzuat Düzenlemeleri: Suça sürüklenen çocuklara ilişkin sosyal hizmet müdahalesini zorunlu kılacak yasal düzenlemeler yapılmalı, suça sürüklenen çocukların ifadesi alınırken sosyal hizmet uzmanı bulundurulması Cumhuriyet Savcısının inisiyatifine bırakılmamalıdır.

Kurumsal İş Birliğinin Artırılması: Çocuk adalet sisteminde okul, aile, sosyal hizmet, sağlık ve sivil toplum kuruluşlarının koordinasyon içinde çalışabileceği bütüncül modeller geliştirilmelidir.

Bu önerilerin hayata geçirilmesi, suça sürüklenen çocukların adalet sisteminde ikincil örselenmeden korunmasını ve topluma sağlıklı biçimde kazandırılmasını sağlayacak, çocuk dostu bir adalet sisteminin inşasına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Y. B. (2011). *İstisnai Öyküler: Cinsel Suçtan Hükümlü Çocukların Yaşam Öyküleri*. Maya Akademi Yayınları.
- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Avcı, A., & İçme, F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 591-614.
- Adalet Bakanlığı. (2015). Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik.
- Adalet Bakanlığı. (2025). *Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı: Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı*. <http://www.cocuklaricinadalet.org> adresinden alındı
- Adalet Bakanlığı. (2024). *Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210430-1.htm> adresinden alındı
- Adalet Bakanlığı. (2021). *Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü*. Adli İstatistikler: <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221405382021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> adresinden alındı
- Adalet Bakanlığı. (2011). *2011 Yılı İç Denetim Birimi Başkanlığı İnceleme Raporu*. T.C. Adalet Bakanlığı web sitesi: http://www.icdenetim.adalet.gov.tr/raporlar/yayinlanan_rapor/2012-3.pdf adresinden alındı
- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü: http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2013/19.pdf adresinden (26.02.2025) tarihinde alındı
- ADMHB. (2025). *Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı*. <https://magdur.adalet.gov.tr/home/haritaliste> adresinden (28.05.2025) tarihinde alındı

- ADMHDB. (2025). *Yetişkinler İçin Mağdur Hakları Kılavuzu*. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Daire Başkanlığı: <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yetiskinler-icin-magdur-haklari-kilavuzu> adresinden (25.01.2025) tarihinde alındı
- Akçe, İ., & Doğan, H. (2020). Cinsel İstismara Maruz Kalmış Çocuklar Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 12-20.
- Akduman, G. G. (2007). Suça Karışan 12-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendilik Algısının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Akduman, G., Akduman, B., & Cantürk, G. (2007). Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin İncelenmesi: Orijinal Araştırma. *Türk Pediatri Arşivi*, 156-161.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 95-119.
- Akyüz, E. (2011). Çocuk Hukukunun Gelişimi ve Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi. *1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı* (s. 17-42). İstanbul: Pegem Akademi Yayınları.
- Aldemir, A. (2010). Çocuk Suçluluğu Profili: 2007-2008 Yılları Arası Üsküdar Bölgesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Alpaslan, A. H. (2014). Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 194-201.
- Alpaslan, A. H. (2014). Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 194-201.
- Anjaswarni , T., Widati, S., & Yusuf, A. (2019). Analysis of the Risk Factors Related to the Occurrence of Juvenile Delinquency Behavior. *Jurnal Ners*, 129-136.
- Artuç, M. (2006). *Anayasa-TCK-CMK-CGİK*. Ankara: Kartal Yayınevi.
- Aslan, Y. (2019). Türkiye'de Mağdur Çocuk Kapsamında Yapılan Çalışmaların Bibliyografik Analizi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 92-107.

- Atılğan, A., & Ümit Atılğan, E. (2009). *Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi*. Ankara: İnsan Hakları Ortak Platformu.
- Atılğan, E. Ü. (2021). Savcılık Çocuk Büroları: Türkiye'deki Mevzuat ve Uygulamaların Değerlendirilmesi. *Suç ve Ceza Dergisi*, s. 757-806.
- Ata, Z. (2019). Geçmişten Günümüze Çocuk Mağduriyetleri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 47-60.
- Ataç, İ. (2023). Çocuk ve genç Suçluluğu Örneğinde Aile Kurumunun Suç Önleyici Etkisi. *Adli Bilimler ve Suç Araştırmaları Dergisi*, 51-61.
- Ayraller Taner, H., Çetin, F. H., Işık, Y., & İşeri, E. (2015). Cinsel İstismara Uğrayan Çocuk ve Ergenlerde Psikopatoloji ve İlişkili Risk Etkenleri. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 294-300.
- Büber, Ö., & Oksal, H. (2022). Sakarya'da 3-18 Yaş Cinsel İstismar Vakalarının Değerlendirilmesi. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 44-58.
- Büber, Ö., Oksal, H., & Şimşir Büber, S. (2023). Zihinsel Engelli Çocuk ve Ergenlerin Cinsel İstismarı. *Kesit Akademi Dergisi*, 745-757.
- Bülbül, İ., & Kaygusuz, S. (2022). Sosyal İnceleme Raporları Üzerinden Boşanma Sürecindeki Bireylere İlişkin Bir Değerlendirme: Adana Aile Mahkemesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 67-83.
- Bülbül, S., & Doğan, S. (2016). Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 31-36.
- Babuç, Z. T. (2020). Ceza Adalet Sistemi İçerisinde Mağdur Çocukların İkincil Mağduriyeti. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 321-356.
- Balcı, E. (2019). Türkiye'de Çocuk Hizmetleri ve Sosyal Hizmet. *Sosyal Hizmet Dergisi*, 6-17.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-15.

- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 231-274.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 368-388.
- Batman, H., & Demirel, A. C. (2023). Suça Sürüklenen Çocuklarda Çocuk Destek Merkezlerinin Yeri ve Önemi. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1-10.
- Bekir, H. (2016). Erzincan İlinde Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru Olan Çocuklar. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 267-280.
- Bertizlioğlu, O., & Çelik, C. (2023). Suça Sürüklenen Çocuklarda Yargıtay Bozma Kararlarına Göre Adli Psikiyatrik Raporlarda Dikkat Edilecek Hususlar. *Adli Tıp Bülteni*, 112-120.
- Bilgin, Ö., & Kılıç, M. (2018). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Bilirkişilik Uygulamalarına Dair Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 150-180.
- Bilginer, Ç., Karadeniz, S., Hızarcı, S., Çekin Yılmaz, B., & Kandil, S. (2021). Suça Sürüklenen Çocukların Adli Psikiyatrik Değerlendirme ve Rapor Sonuçları: İki Yıllık Retrospektif Dosya Taraması. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 217-227.
- Bingöl, O., & Altıparmak, B. (2022). İstismar Mağduru Çocuklarla Adli Görüşmeler. *Journal Of Social Sciences And Humanities*, 326-335.
- Bolat, G., & Özkoçak, V. (2019). Danışmanlık Tedbirinin Adli Bilimlerle İlişkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 597-604.
- Buz, S., Düzyurt, K., & Sağlam, M. (2015). Aile Mahkemesinde Çalışan Sosyal Çalışma Görevlilerinin Sosyal İnceleme Raporlarına İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara Adliyesi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 7-29.
- Cankurtaran Öntaş, Ö. (2008). Çocuk Adalet Sistemi ve Çocuk-Polis İlişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 21-37.
- Celbiş, O., Özdemir, B., & Kaya, A. (2011). Cinsel Saldırıya Uğramış Çocuğun Muayenesi. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 104-110.

- Ceylan, A., Tuncer , O., Melek, M., Akgün, C., Gülmehmet, F., & Erden , Ö. (2009). Van Bölgesindeki Çocuklarda Cinsel İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 131-134.
- Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü. (tarih yok). <https://www.cte.adalet.gov.tr> adresinden alındı
- Children, T. A. (2002). Practice Guidelines: Investigative Interviewing in Cases of Alleged Child Abuse.
- Coşkun, U. H. (2024). Yetişkin Cinsel Suç Mağdurlarının Adli Görüşme Odası Gereksinimi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 283-300.
- CTE. (2024, 11 10). Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü: <https://cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/198201915572615.pdf> adresinden alındı
- Çabuk, G. (2022). Çocuk Suçluluğu Bağlamında Çocuğu Suça İten Nedenler. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 129-143.
- Çakırer Özservet, Y., & Sirkeci, İ. (2016). Çocuklar ve Göç. *Göç Dergisi*, 1-4.
- Çalış, N. (2022). İnsan Hakları ve Hukuk Bağlamında Adalet Sisteminin Sosyal Boyutu: Adli Sosyal Hizmet. *The Journal of Science*, 107-124.
- Çalışkan, Z., & Sağlam, M. (2015). Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Çalışan Uzmanların Gözünden Mağdur Çocukların Özellikleri. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6-11.
- Çetin, K., & Altın, H. (2019). Cinsel İstismara Uğramış Çocukların Sosyodemografik Değerlendirilmesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 135-147.
- Çiğdem , A., & Dikeçligil, B. (1991). Aile Yazıları 3. N. Saran. içinde Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). Resmi Gazete.
- Çopur, E., Ulutaşdemir, N., & Balsak, H. (2015). Çocuk ve Suç. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 120-124.

- Çoğan, O. (2006). Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Bu Yönden İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinlerarası Adli Tıp Anabilim Dalı.
- Dönmez, Y. E., Soylu, N., Özel Özcan, Ö., Yüksel, T., Çalışkan Demir, A., Çon Bayhan, P., & Yıldız Miniksar, D. (2014). Cinsel İstismar Mağduru Çocuk ve Ergen Olgularımızın Sosyodemografik ve Klinik Özellikleri. *Journal of Turgut Ozal Medical Center*, 44-48.
- Danış, M. Z., Aygün, M., Karasu, M., & Danış, Y. (2019). Çocuk İzlem Merkezleri ve Sosyal Hizmet. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 518-528.
- Danış, M., & Şahbikan, İ. (2014). Suça Sürüklenmiş Çocukların Yeniden Toplumsallaşma Sürecinde ve İnsan Hakları Bağlamında Sosyal Hizmet Yaklaşımlarının Yeri ve Önemi. *Tarih Okulu Dergisi*, 627-651.
- Demir, M., & Bademci, Ö. (2016). Suça Sürüklenmiş Bir Gencin Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu: Olgu Sunumu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17-26.
- Demirci, A., Kırlioğlu, M., & Atik, E. (2024). Adli Sürece Dahil Olan Çocuklara Yönelik Uygulamaların Hak Temelli Yaklaşım Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 142-155.
- Dinç, A. (2020). Türkiye'de Çocuk Mahkemelerinin Çocuk Adalet Sistemindeki Yeri. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 62-79.
- Dirican, R. (2018). Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk hakları. *Çocuk ve gelişim Dergisi*, 51-62.
- Durak, E. Ş., & Durak, M. (2017). *Adli Psikolojide Gözlem-Görüşme ve Psikolojik Değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Dursun, Y. (2021). Suça Sürüklenen Çocukların Bağlanma Stilleri ve Aile Aidiyetleri. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1-29.
- Erükçü, G., & Akbaş, E. (2012). Türkiye'de Çocuk Mahkemeleri Uygulamalarına Eleştirel Bir Bakış. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 135-153.

- Erükçü, G., & Akbaş, E. (2013). Mağdur Çocuklarla Adli Mülakat Teknikleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 199-207.
- Erbay, A. (2017). Çocuk Ceza İnfaz Kurumlarının Çocuk Tutuklu/Hükümlüler Üstündeki Psikolojik Etkileri. *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, 23-33.
- Erbay, A., & Gülüm, Z. (2018). Çocuklarda Suç Tekrarını Yordayan Risk Faktörleri. *Adli Tıp Bülteni*, 162-168.
- Erbay, E., Kayma Güneş, D., Ege, A., Baksi, Y., & Civelek, F. (2015). 2010-2012 Yılları Arası Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının İncelenmesi: Ankara 1. Çocuk Mahkemesi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 31-51.
- Erbay, E., Kayma Güneş, D., Ege, A., Baksi, Y., & Civelek, F. (2015). 2010-2012 Yılları Arası Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının İncelenmesi: Ankara 1. Çocuk Mahkemesi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 31-51.
- Erciyas, H. İ. (2020). Türkiye'de Çocuk Suçluların Topluma Kazandırılmasına Yönelik Yapılan Çalışmalar ve Alınan Önlemler. *Yüksek Lisans Tezi*. Yozgat.
- Ergenç, S., & Aydın, H. (2009). Yerel Yönetimleri Çocuk Suçluluğunu Önlemedeki Rolü. *Kamu Denetçileri Derneği Dergisi*, 73-79.
- Ersoy, E. (2006). Çocuk Cinsel İstismarı Vakalarında Adli Görüşme: Günümüz Teknikleri ve Gelecekteki Yönelimler. *Türk Psikoloji Bülteni*, 57-67.
- Erten, M., & Ertay, Y. (2023). TÜİK Verilerine Göre Suça Sürüklenen Çocuklar ve Sıklıkla İşlenen Suç Türleri. *Uluslararası Düzce Eğitim Bilimleri Dergisi*, 91-113.
- Erzurumluoğlu, B. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliğinde Suç Mağdurlarının Haklarının Korunması: Türkiye "Sanık Merkezli" Adalet Sisteminden "Mağdur Merkezli" Adalet Sistemine Geçiş Sürecinin Neresinde Bulunmaktadır? *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 77-98.
- Eyüboğlu, M., & Eyüboğlu, D. (2018). Suça Sürüklenen Çocuklarda Psikiyatrik Bozukluklar, Sosyodemografik Özellikler ve Risk Faktörleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 7-14.
- Fırat, S., İltaş, Y., & Gülmen, M. K. (2016). Adana'da Suça Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri. *Adli Tıp Bülteni*, 86-92.

- Filiz, O. (2011). Türkiye'de Aile Mahkemeleri Uygulaması ve Uygulamanın Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum*, 79-94.
- Foto-Özdemir, D., Özmert, E., Balseven Odabaşı, A., Evinç, G., Tekşam, Ö., Gökler, B., . . . Kale, G. (2012). The Analysis Of Child Abuse And Neglect Cases Assessed By A Multidisciplinary Study Group Between 2005-2008. *The Turkish Journal Of Pediatrics*, 333-343.
- Gökçearslan Çiftçi, E. (2014). Adli Sosyal Hizmetin Tarihsel Gelişimi. *Adli Sosyal Hizmet*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi: Açıköğretim Fakültesi.
- Gönültaş, B. M., & Hilal, A. (2012). Çocuk Suçluluğunda Göç Faktörü: Adana Örneği. *Adli Tıp Dergisi*, 154-164.
- Gönültaş, M. B. (2017). Metropollerde Önemli Bir Realite: Göç, Çocuk Suçluluğu ve Sosyal Hizmet Odağında Çözüm Önerileri. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 141-155.
- Gülüm, Z., Cohen, Z. P., & Demircan, Y. T. (2017). Suça Sürüklenen Çocuklar ile İkamet Yeri, Suç Yeri ve Suç Türü İlişkisi: İstanbul Adliyesi 2.Çocuk Mahkemesi Örnekleme. *Adli Tıp Bülteni*, 155-162.
- Güler, G. (2017). Suça Sürüklenen Çocukların Biyopsikososyal Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri*, 220-224.
- Gültekin Akduman, G. (2007). Suça Karışan 12-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendilik Algısının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Günel, Y. (1965). Yirmi Yıldır Gerçekleşmeyen Bir Tasarı Çocuk Mahkemeleri Kanunu Tasarısı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 337-340.
- Güner, İ., Güner, S., & Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem; İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 108-113.
- Güngör, M. (2008). Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu ve Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25-43.

- Gürbüz, N., & Kırlioğlu, M. (2021). Aile ve Çocuk Mahkemelerinde Çalışan Meslek Elemanlarının Sosyal Hizmet Uzmanlarına Bakış Açısının İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 483-508.
- Gezgin, Y. İ. (2023, Aralık). Hukuk Fakültesi Mezunlarının Adli Sosyal Hizmete Dair Algı ve Farkındalığının Değerlendirilmesi: Bursa Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Yalova.
- Hancı, H. (Seçkin Yayıncılık). *Adli Tıp ve Adli Bilimler*. Ankara: 2002.
- Hepbenli, M. (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinde Adli Sosyal Hizmet Uygulamalarındaki Sosyal İnceleme Hakkında Bir Derleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1509-1522.
- IFSW. (2024, 12 08). International Federation of Social Work: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>. adresinden alındı
- ISPCAN. (2023). *International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect*. <https://ispcan.org/collaborative-framework> adresinden alındı
- Kırımsoy, E., Acar, H., Yokuş Sevük, H., Kaynak, H., Aydın, M., Antakyalıoğlu, Ş., . . . Baykara Acar, Y. (2013, Kasım). Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı. *Çocuk Adalet Ssitemi Çalışanları Eğitim Programı*. Ankara: UNICEF.
- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 149-174.
- Kahraman Kılbaş, E. P., & Cevahir, F. (2022). Bilimsel Araştırmalarda Örneklem Seçimi ve Güç Analizi. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*, 1-8.
- Kahraman, M. E. (2013). Sokak Çocuklarının Rehabilitasyon Sürecinde Uygulanabilecek Yeni Yöntem ve Yaklaşımlar. *Uluslararası Çocuklar İçin Adalet Sempozyumu* (s. 89-104). Ankara: UNICEF.
- Karaağaç, H., & Çalık Var, E. (2021). Adli Psikiyatrik Alanda Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve İşlevleri. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 125-141.

- Karataş, K., Erükçü Akbaş, G., & Gülhan Orhan, M. (2020). Ankara'da Çocuk Suçluluğu: Emniyet Çocuk Şubeye Gelen Olgular Üzerinden bir Değerlendirme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 137-156.
- Karataş, Z. (2017). Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önemi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1-20.
- Karataş, Z. (2018). Çocukların Cinsel İstismardan Korunmasında Çocuk Adalet Sisteminin Önleyici Fonksiyonu. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 130-147.
- Karataş, Z., & Dağdelen, G. (2014). Çocukların Risklerden Korunmasında Erken Tanı ve Uyarı Sisteminin Önemi. *Türkiye'de Çocuğun Refahı ve Korunması Sempozyumu* (s. 301-315). Ankara: Gündem Çocuk Derneği Yayınları.
- Karataş, Z., & Mavili, A. (2019). Çocuk Adalet Sisteminde Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 1013-1044.
- Kayma Güneş, D., & Olungan, O. (2014). Aile ve Çocuk Mahkemelerinde Çalışan Uzmanların Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Hizmet Sempozyumu* (s. 217-233). Ankara: Başkent Üniversitesi.
- Keş, İ., & Yılmaz, Y. (2019). Konya İli Örneğinde Çocuk Suçluluğu Üzerine Kriminolojik Bir İnceleme. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23-46.
- Koç, F., Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Aslan, A., . . . Solak , U. (2012). Çocuk İstismarı ve İhmali Olgularımızın Demografik ve Klinik Özellikleri: Ege Üniversitesi Çocuk Koruma Birimi'nin Bir Yıllık Deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 119-124.
- Korkmaz, M., & Erden, G. (2010). Çocukları Suç Davranışına Yönelten Olası Risk Faktörleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 76-87.
- Korkmazlar Oral, Ü., Engin, P., & Büyükyazıcı, Z. (2010). Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması. Ankara: UNICEF.

- LeCompte, M., & Goetz, J. P. (1982). Problems Of Reliability And Validty In Ethnographic Research. *Review of Educational Research*, 31-60.
- Mertoğlu, M. (2022). Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Adli Görüşme. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7-21.
- Murray, L., Nguyen, A., & Cohen, J. (2014). Child Sexual Abuse. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*, 321-337.
- Mutlu, Z. (2022). Çocukluk Döneminde Suça Sürüklenmiş Bireylerin Çocuk Adalet Sistemine Yönelik Deneyimleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Burdur.
- Nazlier Keser, E. N., & Tekin, S. P. (2021). Adli Süreçlerle Karşılaşmamış Bireylerin Adli Süreç ve Adli Sosyal Hizmet Konusundaki Bilgi Eksikliklerinin Tespit Edilmesi ve Geliştirilmesi . *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 179-199.
- NOFSW. (2019). *NOFSW*. What is Forensic Social Work: http://nofsw.org/?page_id=10 adresinden alındı
- Okumuş, H., Kırıcı, G. S., Karakuş, M., Çağlayan, S., Birincioglu, İ., & Özer, E. (2015). Bayburt İlinde 2008-2013 Yılları Arasında Güvenlik Birimine Başvuran Çocuk Olgularının Değerlendirilmesi. *Adli Bilimler Dergisi*, 7-11.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö., & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 13-22.
- Öktem, Ü. (2005). Fenomenoloji ve Edmund Husserl'e Apaçıklık (Evidenz) Problemi. *Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 27-55.
- Özdemir, H., & Ruhi, A. C. (2016). *Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları*. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Özer, E., Bütün, C., Beyaztaş, F. Y., & Engin, A. (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 Yıllarında Başvuran Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Olgularının Değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 51-55.
- Özpolat, A. O. (2023). Çocuk İhmal ve İstismarının Politikalarla İlişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 141-153.

- Parlak, S., & Demir Çelebi, Ç. (2018). Çocuk Adalet Sistemi'nde Çalışan Sosyal Çalışma Görevlilerinin Uygulamaya Yönelik Algıları. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 163-189.
- Paslı, F. (2017). Çocuk İstismarına Sosyal Hizmet Yaklaşımı. *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 209-213.
- Paslı, F. (2017). Cinsel İstismara Uğrayan Çocukların Ekolojik Sistem Yaklaşımı Açısından İncelenmesi. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 39-53.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. New York: Sage Publications.
- Polat, O. (2017). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Purutçuoğlu, E. (2018). Adli Sosyal Hizmet ve Etik. *Social Sciences Studies Journal*, 5861-5875.
- Robbins, S., Vaughan-Eden, V., & Maschi, T. (2014). It's Not CSI: The Importance of Forensics For Social Work Education. *Journal Of Forensic Social Work*, 171-175.
- Saldırım, M. (1999). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Açısından Suça İtilmiş Çocuğun Haklarına Bir Bakış Ve Bir Öneri. *Adalet Dergisi*, 144-155.
- Saruç, S., & Kayma Güneş, D. (2014). Suça Sürüklenen Çocuklar Hakkında Hazırlanan Sosyal İnceleme Raporlarının Mahkeme Kararlarına Etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 109-132.
- Sağlam , M., & Aral, N. (2017). Yargılama Süreci Devam Eden Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Hazırlanan Destek Eğitim Programının Çocukların Duygu ve Düşüncelerine Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 572-588.
- Sağlam, Ö. (2016). Cinsel İstismar Mağduru Çocuğa Sosyal Hizmet Yaklaşımı: Süleymaniye Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Sosyal Hizmet Birimi Örneği. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 22-31.
- Sağlam, M., Kıvrak, M., & Baysal, T. (2017). Ebeveyn Ayrılığının Çocukların Suça Sürüklenmesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 111-120.

- Sevük, H. Y. (1998). *Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Sheafor, B., Horejsi, C., & Horejsi, G. (2003). *Techniques and Guidelines for Social Work Practice*. USA: Allyn and Bacon.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., & Er, S. H. (2010). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarda Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri. *SDÜ Dergisi*, 257-270.
- Şamar, B. (2018). Mağduriyet Bağlamında Adli Sosyal Hizmet ve Adli Görüşme Odaları: Eskişehir Adliyesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli.
- Şamar, B., & Urhan, B. (2020). Adli Görüşme Odalarında Suç Mağdurlarıyla Görüşme Yapan Adli Görüşmecilerin Deneyimlerinin İncelenmesi: Eskişehir Adliyesi . *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 931-959.
- Şentürk Pılan, B., Ayaz, M., Sönmez, S., & Soylu, N. (2012). Cinsel İstismar Mağduru Çocuk ve Ergenlerde Ruh Sağlığını Etkileyen Etkenlerin Araştırılması. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 292-298.
- Şentürk, Ş. (2018). Suça Sürüklenmiş Çocuklarda Ana-Baba Tutumları ve Suçun Nedenleri. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 38-48.
- Şentuna, T. (2023). Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Soruna Dönüşmesinin Derğelenirilmesi. *International Journal of Social Sciences*, 68-90.
- Şimşek, H. (2021). Suç Yönetimi Bağlamında Çocuk Suçluluğu, Cezalandırma Sistemi ve Eğitim. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 93-120.
- Şimşek, Ş., Uysal, C., Gençdoğan, S., & Bez, Y. (2013). Türkiye'de Çocuk Cinsel İstismarı: Gözden Geçirme Çalışması. *Mustafa Kemal Paşa Üniversitesi Tıp Dergisi*, 39-48.
- UNICEF. (2024). *Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> adresinden alındı

- Taş, G., & Baysan Arabacı, L. (2020). Suça Sürüklenmiş Ergenlere Verilen Psikoeğitimin Sosyal Duygusal Öğrenme ve Duygu Yönetimi Becerilerine Etkisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 476-485.
- Taşçı, A., Başçılar, M., Oğuz, T. N., & Menekşe, B. (2018). Engellilerin Adalete Erişimi. *Uluslararası Engelli Hakları Konferansı* (s. 79-86). İstanbul: Eşit Haklar İçin İzleme Derneği.
- Taner, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 82-86.
- Tapan, M. G., & Derin, M. (2019). Suça Sürüklenen Refakatsiz Suriyeli Çocuk: Sosyal Hizmet Müdahalesi Olgu Sunumu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 855-860.
- TÜİK. (2023). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri.
- TÜİK. (2025, 01 26). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=98velocale=tr> adresinden alındı
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın Büyük Bir Ayıbı: Çocuk İstismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 76-80.
- Tuncer, B., & Erdoğan, T. (2018). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 515-527.
- Uçan, G., İldan Çalım, S., & Yıldırım, Ş. (2015). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sağlık İletişimi Alanındaki Rol ve Fonksiyonları. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 91-100.
- Uluğtekin, S. (2004). *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- Uluğtekin, S. (2011). *Çocuk Adalet Sisteminde Sosyal İnceleme Raporlarının Yeri ve Önemi*. Ankara: SABEV Yayını.

- UNICEF. (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*. Ankara: Ajans Türk Basım ve Basın A.Ş.
- UNICEF. (2013). *Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı*. Ankara: UNICEF Türkiye, Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Uğurlu, Z., & Aksoy Gülsen, İ. (2014). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1-24.
- Üstün Güllü, B., & Erden, G. (2022). Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Adli görüşme ve Önemi. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 317-331.
- WHO. (2025, 02 15). *Child Maltreatment*. World Health Organization: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf?ua=1 adresinden alındı
- Workers, N. A. (2024, 12 12). *Social Work*. Social Workers: <https://www.socialworkers.org/Practice> adresinden alındı
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüksel, H., & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye'de Çocuk Gelinler Gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-24.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yam, F. C. (2020). Çocuk Cinsel İstismarına Yönelik Müdahale Basamakları ve İşlevlerinin Kuramsal Olarak İncelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 61-77.
- Yaman, F., & Vatansever, Ş. (2022). Adli Görüşme Odalarının İşlevselliği Üzerine Bir Çalışma: Bursa Adliyesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 186-204.
- Yanardağ, U. (2019). Amerikan Ulusal Adli Sosyal Çalışma Derneği Etik İlkeler Belgesi Türkiye'de Uygulanabilir Mi? Adli Alanda Çalışan Sosyal Çalışmacılara Dair Nitel Bir Araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 438-462.

- Yavuz, H. (2012). Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine. *Adalet Dergisi*, 58-76.
- Yurdakök, K. (2010). Çocuk İstismar ve İhmali, Tanımı ve Risk Faktörleri . *Katkı Pediatri Dergisi*, 423-434.
- Yurtcan, E. (2015). *Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu (Genel Hükümler)*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.
- Zastrow, C. (2004). *Introduction to Social Work and Social Welfare*. USA: Thomson Brooks/Cole.
- Zastrow, C. (5.Baskı). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika yayınevi.
- Zastrow, C., & Krist Ashman, K. (2014). *İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Zengin, E., & Kesgin, M. (2013). Yerel Yönetimlerin Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde İlgili Kurumlarla Etkileşimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13-32.
- Zorbaz, O., & Bilge, F. (2019). Suça Sürüklenen Çocukların Değerlendirilmesinde Ekolojik Sistem Yaklaşımının Kullanımı: Olgu Sunumu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 793-813.

EKLER

EK-1 Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Bu bilimsel araştırmanın amacı; adalet bakanlığı çalışanlarının mağdur ve suça sürüklenen çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin tutumlarını keşfetmektir. Araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir; ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Araştırma amacına uygun olarak hazırlanan görüşme formunda, T.C. Dinar Adalet Sarayında çalışanların mağdur ve suça sürüklenen çocuklara yönelik adli sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin tutumlarını keşfetmeye yönelik sorular yer almaktadır.

Görüşme formunun ilk kısmında demografik bilgileri içeren sorular yer almaktadır. Bu soruların bazılarının cevapları ilgili cevap kutucuğu işaretlenerek bazıları ise yazılarak yanıtlandırılacaktır. İkinci kısımdaki sorular ise araştırmacı tarafından katılımcılara sorunun sözlü olarak yöneltmesi ile başlayacaktır.

Sorulara verilen cevaplar süresince araştırmacı anlatıya müdahalede bulunmayacak ve bu süreçte katılımcıların izin vermesi halinde kayıt cihazıyla ses kaydı yapılacaktır; katılımcının ses kaydının alınmasına izin vermemesi halinde ise araştırmacı not olarak görüşmeyi gerçekleştirecektir. Görüşmenin tamamlanması tahmini olarak 40-50 dakika sürecektir. Araştırma kapsamında soruların cevaplandırılması tamamen katılımcının gönüllülüğüne dayalıdır. Gönüllünün araştırmaya katılımı isteğe bağlı olup istediği zaman, herhangi bir cezaya veya yaptırıma maruz kalmaksızın, gönüllü hiçbir hakkını kaybetmeksizin araştırmaya katılmayı reddedebilir veya araştırmadan çekilebilir. Gönüllünün kimliğini ortaya çıkaracak bilgiler gizli tutulacak, kamuoyuna açıklanamayacak; araştırma sonuçlarının yayımlanması halinde dahi gönüllünün kimliği gizli kalacaktır. Gönüllünün araştırma hakkında, kendi hakları hakkında veya araştırmayla ilgili herhangi bir olay hakkında daha fazla bilgi temin edebilmesi için temasa geçebileceği kişiler ve bu kişilere erişebileceği telefon numarası Gülsüm Korkut ve Zekavet BEKLE'ye aittir. Gönüllü ankete başladıktan sonra herhangi bir nedenle devam etmek istemez veya anketi bitirmek istemez ise gönüllünün araştırmaya katılımı

sona erdirilir. Araştırmaya katılması beklenen tahmini gönüllü sayısı 36'dır. Gönüllülerden elde edilecek olan cevaplar yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacaktır.

Araştırma etiği kapsamında katılımcıların kimliği gizli tutulacaktır. Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliğinin sağlanması için sorulara mümkün olduğunca deneyimlerinizi yansıtacak şekilde ve ayrıntılı olarak cevap vermeniz önem arz etmektedir.

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum. Elde edilen verilerin sadece yukarıda bahsi geçen araştırmada kullanılmasına izin veriyorum.

Katılımcı Ad Soyad:

Araştırmacı Ad Soyad: Gülsüm KORKUT

İmza

Tarih

Yardımcı Araştırmacı Ad Soyad:

Zekavet BEKLE

EK-2 Araştırmada Kullanılan Nitel Soru Formu

Adalet Bakanlığı Çalışanlarının Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları İle İlgili Tutumları

A. Demografik Sorular:

1) Yaş: (belirtiniz)

2) Cinsiyet:

Kadın () Erkek ()

3) Medeni Durum:

Evli () Bekar () Diğer () Belirtiniz

4) Eğitim Düzeyi:

İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans () Lisans () Lisansüstü ()

5) Meslek: Belirtiniz.

6) Meslekte Kaçınıcı Yılıınız: (belirtiniz)

B. Adalet Bakanlığı Çalışanlarının Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları İle İlgili Tutumlarına Dair Sorular

B1. Mağdur Çocuklara Yönelik Sorular

1. Mağdur çocukların beyanlarının alınması öncesinde gerçekleşen ön görüşme sürecinin mağdur çocuk açısından etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Mağdur çocukların beyanlarının (a) Adli Görüşme Odası aracılığıyla, (b) Mahkeme huzurunda ve (c) savcı tarafından alınmasının mağdur çocuk açısından etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Mağdur çocukların beyanlarının (a) Adli Görüşme Odasında, (b) Mahkeme huzurunda ve (c) savcı tarafından alınması sürecinde sosyal hizmet uzmanlarının bulunmasının mağdur çocuğa etkilerini nasıl değerlendirirsiniz?

4. Mağdur çocuklarla ilgili hazırlanan (a) sosyal inceleme raporlarının mahkemenin vereceği karara etkisini, (b) uzmanların sosyal inceleme raporunda önerdikleri tedbirleri ve (c) Adli görüşme odasında alınan beyanlar bağlamında hazırlanan raporları nasıl değerlendirirsiniz?
5. Adalet sistemi içerisinde mağdur çocuklara yönelik sosyal hizmet uygulamaları ve bu uygulamaların mağdur çocuğun ruhsal sağlığına etkisini nasıl değerlendirirsiniz?
6. Sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanlarının mağdur çocuğa yaklaşımlarını (çocuğun güvenliğini kazanma, iletişim kurma, karşılaşılan zorluklar) açısından nasıl değerlendirirsiniz?

B2. Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Sorular

1. Suça sürüklenen çocukların beyanlarının alınması öncesinde gerçekleşen ön görüşme sürecinin suça sürüklenen çocuk açısından etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Suça sürüklenen çocukların (a)beyanlarının alınması sırasında sosyal hizmet uzmanı bulundurulmasının çocuğa ve (b)sosyal hizmet uzmanları tarafından yazılan sosyal inceleme raporlarının mahkemenin vereceği karara etkisini nasıl değerlendirirsiniz?
3. Adli sosyal hizmet uygulamalarının ve sosyal hizmet uzmanlarının raporlarında önerdikleri tedbirlerin suça sürüklenen çocuk açısından (a)yeniden suç işleme davranışı/suç tekrarı, (b)topluma yeniden kazanımı ve (c)ruhsal sağlığı üzerinde herhangi bir etkiye sahip olduğunu düşünüyor musunuz?
4. Sosyal hizmet müdahalesi gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanlarının suça sürüklenen çocuğa yaklaşımlarını (çocuğun güvenliğini kazanma, iletişim kurma, karşılaşılan zorluklar) açısından nasıl değerlendirirsiniz?

EK-3 Etik Kurul Onayı

104

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi: 07.05.2024 Salı

Toplantı No:2024/05

Karar No: GO 2024/311

Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Zekavet BEKLE'nin, Doç. Dr. Gülsüm KORKUT'un danışmanlığında yürüteceği *“Adalet Çalışanlarının Mağdur ve Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Adli Sosyal Hizmet Uygulamaları ile İlgili Tutumlarına Dair Nitel Bir Araştırma”* başlıklı proje önerisi araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, çalışmanın fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu araştırma ekibine ait olması koşulu ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

EK-4 Kurum İzni

T.C.
DİNAR
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
HSK VE BAKANLIK MUHABERE BÜROSU

Sayı : B.M. 2024/2193
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

01/07/2024

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi:27/06/2024 tarih ve 83427534-302.08.01-407686 sayılı yazınız.

İlgi sayılı yazınızla belirtilen çalışmanın adliyemizde yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Gereği bilgilerinize rica olunur.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı: Zekavet BEKLE

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi: Sakarya Üniversitesi-Sosyal Hizmet Bölümü (2016-2020)

Yüksek Lisans Öğrenimi: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü-Sosyal Hizmet Anabilim Dalı (2022-2025)

Yabancı Dil ve Düzeyi: İngilizce/Orta Düzey

İş Deneyimi:

Staj: 1) Karaman Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

2)Karaman Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

İş: Dinar Adliyesi Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü (2021-

Halen)